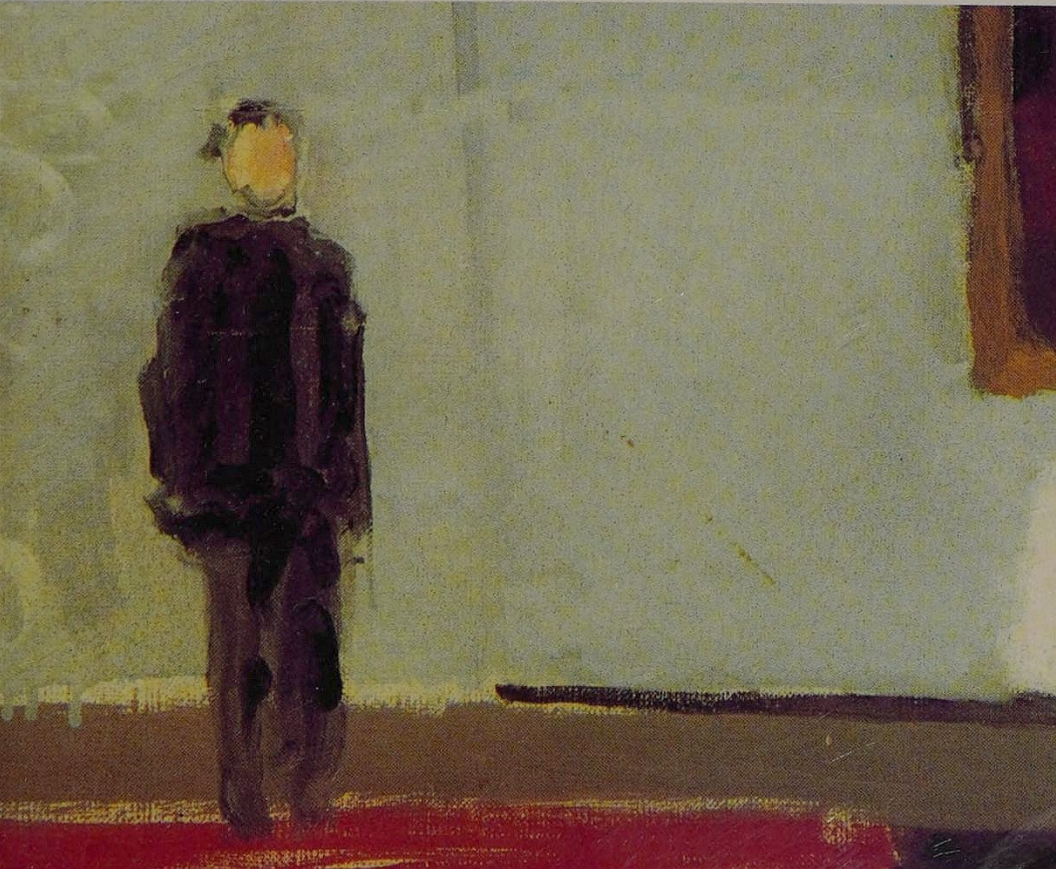
NOBEL 1929

Thomas Mann

Tonio Kröger
Tristan

cem yayınevi

Tonio Kröger
Tristan

NOBEL DİZİSİ

Tonio Kröger / Tristan
Thomas Mann
Türkçesi: Kâmuran Şipal
1. Basım: Mart 1999 / Cem Yayınevi
Dizgi: Cem Yayınevi
Baskı: Umut Matbaası
ISBN 975-406-659-0
Cem Yayınevi: İpek Sokağı No: 11
80060 Beyoğlu - İstanbul
Tel: (212) 293 41 70 Faks: 244 15 33

THOMAS MANN

Tonio Kröger
Tristan

Türkçesi:
Kâmuran Şipal

cem yayınevi

Tonio Kröger

Kış güneşi daracık kentin üstündeki bulut katmanlarının arkasında cılız bir parıltı olarak, sütümsü ve mat, seçilebiliyordu. Dik çatılı evleriyle sokaklar ıslak ve esintiliydi; bazen gökten bir çeşit yumuşak dolu yağıyor, ne kara benziyordu, ne de buza.

Okul dağılmıştı. Özgürlüklerine kavuşmuş öğrenciler, kaldırım döşeli avludan küme küme geçerek parmaklıklı bahçe kapısından sel gibi sokağa akıyor, dışarıda ikiye ayrılıp bir bölümü yolun sağına, bir bölümü soluna saparak hızla uzaklaşıyordu. Büyükler kitap tomarlarını vakur bir edayla sol omuzlarına bastırmış, sağ kollarını rüzgâra karşı kürek gibi kullanıyor, evde kendilerini bekleyen öğle yemeğine doğru seğirtiyorlardı. Küçükler ise, güle oynaya koşturup yerdeki kardan lapayı etrafa sıçratıyor, fok derisinden çantalarındaki ders araçları takur tukur sesler çıkarıyordu. Ama hepsinin de, zaman zaman, vakur adımlarla karşıdan gelen bir öğretmenin Wotan şapkası ve Jüpiter sakalının önünde uysal ve masum bakışlarla kasketlerini çıkarıp selam verdiği görülüyordu.

Uzun süredir yolun üzerinde bekleyen Kröger: "Hele şükür gelebildin, Hans!" dedi; yanında başkaları, konuşa konuşa kapıdan çıkan ve onlarla yürüyüp gitmek üzere olan Hans'a doğru gülümseyerek yaklaştı. Arkadaşı Hans: "Anlamadım", dedi Tonio'ya bakarak... "Ha, evet! Peki, dolaşalım biraz."

Tonio sesini çıkarmadı, gözleri bulutlanmıştı. Yoksa unutmuş muydu, Hans? Bugün öğleyin birlikte biraz gezecekleri şimdi mi aklına gelmişti? Oysa kendisi önceden kararlaştırdıkları gezintiyi düşünerek sevinip durmuştu hep.

Hans Hansen: "Eh, size uğurlar olsun!" dedi yanındakilere. "Ben Kröger ile dolaşacağım biraz." Yanındakiler yolun sağına sapıp ellerini kollarını sallayarak uzaklaşırlarken, Hans ile Tonio sola yöneldiler.

Hans ile Tonio, okul dağıldıktan sonra biraz gezip dolaşmaya vakit bulabiliyordu, çünkü ikisi de evlerinde saat dörtten önce öğle yemeğine oturulmayan iki ailenin çocuğuydu. Babaları kentin ileri gelen tüccarlarındandı, resmi görevleri vardı ayrıca, kentin nüfuzlu kişilerindendiler. Aşağıda, ırmak kenarında geniş bir alanı kaplayan kereste depoları pek çok kuşak öncesinden bu yana Hansen'lere aitti; depolardaki devcileyin hızarlar, toprukları cızırdayıp tıslayarak kesip biçiyordu durmadan. Ama Tonio, üzerlerinde firmanın kocaman siyah damgasıyla tahıl çuvallarının kent sokaklarından her Allahın günü arabalarla taşındığı Konsul Kröger'in oğluydu; atalarından kalmış büyük ve eski evleri, kentin en görkemli konağıydı. İki arkadaş yolda pek çok tanıdığa rastlıyor, sık sık kasketlerini çıkarıp selam vermek zorunda kalıyordu. Bazen de, henüz on-

dördünde olmalarına karşın, daha önce davranıp kendilerine selam verenler görülüyordu.

Her ikisi de okul çantalarını omuzlarına atmıştı, her ikisi de iyi giyimliydi, kalın giysiler vardı üzerlerinde; Hans, sırtına kısa bir denizci paltosu geçirmişti; paltonun omuzlarıyla arka kısmını bir denizci üniformasının geniş ve mavi yakası örtüyordu. Tonio ise gri renkte kemerli bir pardösü giymişti. Hans, Danimarkalı tayfalar gibi başına kısa kokartlı bir kasket oturtmuş, kasketin altından keten sarısı bir tutam saç dışarı fırlamıştı. Pek sevimli ve yakışıklı bir oğlandı; geniş omuzlu, dar kalçalıydı; yuvalarında serbestçe devinen keskin bakışlı ve çelik mavisi gözleri vardı. Oysa Tonio'nun kürk şapkanın altında tastamam güneylilere özgü keskin çizgili esmer yüzünde narin gölgelerin çevrelediği siyah iki göz, fazla ağır göz kapaklarıyla biraz ürkek ve hülyalı bakıp duruyor, ağız ve çene seyrek rastlanır bir yumuşaklığı içeriyordu. Tonio savsak ve düzensiz adımlarla yürüyor, Hans ise siyah çoraplı ince ve uzun bacaklarıyla oldukça esnek ve düzgün adımlar atıyordu.

Tonio konuşmuyordu. Bir sızı hissediyordu yüreğinde. Biraz eğik duran kaşlarını çatmıştı; dudaklarını sivriltmiş, bir ıslık öttürüyor, başını yere eğmiş, uzaklara bakıyordu. Söz konusu tavır ve yüz ifadesi, kendisine özgü bir şeydi. Ansızın Tonio'nun koluna girdi Hans ve göz ucuyla ona baktı, çünkü Tonio'nun neden böyle davrandığını çok iyi anlıyordu. Tonio, konuşmadan birkaç adım daha attı, derken içinde enikonu bir yumuşama hissetti.

Başını eğip gözlerini kaldırıma diken Hans: "Sakın

unuttum sanma, Tonio", dedi. "Ben sadece düşünmüştüm ki, bugün gezemeyiz pek, hava çok yağışlı ve rüzgârlı çünkü. Ama benim için sorun değil. Bu havada yine de beni beklemen çok güzel doğrusu. Bense, çoktan evin yolunu tutmuşsundur diyerek sana kızıyordum."

Bu sözler üzerine, Tonio'nun içini bir bayram sevinci kapladı; bir neşe, bir cümbüş aldı yürüdü içinde.

"Öyleyse şimdi setlerin oraya gidiyoruz", dedi coşkulu bir sesle. "Değirmen Bendi'yle Holsten Bendi'ne. Sonra da seni eve kadar geçiririm, Hans. Benim tek başıma eve dönmemin hiç sakıncası yok, inan bana! Bir dahaki sefer sen yaparsın aynı şeyi."

Aslında Hans'ın söylediğine pek de inanmamıştı Tonio; birlikte yaptıkları bu gezintileri Hans'ın hiç de kendisi kadar önemsemediğini çok iyi sezmekteydi. Ama Hans'ın bugünkü gezintiyi unuttuğu için pişmanlık duyduğunu ve şimdi gönlünü almaya çalıştığını da görüyordu. Kendisi de Hans'a olan kırgınlığını daha fazla uzatmak niyetinde değildi.

Doğrusu istenirse, Hans'ı seviyordu Tonio ve bu sevgi yüzünden şimdiye kadar çok acı çekmişti. İki kişiden en çok seveni alttadır hep ve ister istemez acı çeker. Tonio'nun ondört yaşındaki ruhu, bu yalın ve çetin gerçeği şimdiden hayattan öğrenmişti; öyle bir yaradılışı vardı ki, bu gibi dersleri aklında tutuyor, adeta içine yazıyor onları, bir bakıma böyle yapmaktan haz duyuyor, ama söz konusu derslerin gösterdiği doğrultuda yaşamına çeki düzen vereyim demeyerek bunlardan pratikte yararlanma yoluna gitmiyordu. Ve yine öyle bir yaradılışı vardı ki, söz konusu dersleri, okulda ken-

dilerine zorla öğretilen bilgilerden çok daha değerli ve ilginç buluyor, hatta okulun Gotik tavanlı sınıflarında onları tüm derinliğiyle ruhunda yaşatıyor ve tüm ayrıntılarıyla üzerlerinde düşünüp kafa yoruyordu.

Bu da, tıpkı odasında bir aşağı bir yukarı gezinerek elindeki kemandan –keman çalıyordu Tonio– çıkarabildiği alabildiğine yumuşak ezgileri, bahçedeki yaşlı ceviz ağacının dalları altında havuzun fıskiyesinden zıplaya hoplaya gibi fışkıran suyun şıpırtısına kattığı zamanlar ruhunda uyanan kıvanca benzer bir duyguyla dolduruyordu içini.

Fıskiyeli havuz, yaşlı ceviz ağacı, keman ve uzaklardaki deniz, yaz düşlerine tatillerde kulak verip dinleyebildiği Baltık denizi, bunlar Tonio'nun sevdiği şeylerdi; Tonio, çevresini adeta bunlarla sarıp örüyor, iç yaşamı bunların arasında akıp gidiyordu. Hepsi de öyle nesnelerdi ki, sadece isimlerinin geçmesi şiir dizelerine güç katabilirdi ve gerçekten de Tonio'nun bazen kaleme aldığı şiirlerde ikide bir yankılandıkları duyuluyordu.

Yazdığı şiirleri içeren bir defteri olduğu, kendi hatası yüzünden herkesin kulağına gitmişti ve okuldaki arkadaşlarınca alay konusu yapılıyor, öğretmenlerince hoş karşılanmıyor, dolayısıyla Tonio'ya pek zararı dokunuyordu. Böyle bir defter tutmasına kızıp içerlemelerini Konsul Kröger'in oğlu budalaca ve bayağı buluyor, yakışıksız davranışlarından hoşlanmadığı, kişisel zaafları keskin bakışlı gözlerinden kaçmayan arkadaşlarıyla öğretmenlerini bu yüzden küçümsüyordu. Ama beri yandan, şiir yazmaya kendisi de anormal ve uygunsuz bir uğraş gözüyle bakıyor, böyle bir şeyi yadırgatıcı

bulan herkese bir bakıma ister istemez, hak veriyordu. Ne var ki, bu onu şiirler kaleme almaktan yine de vazgeçiremiyordu.

Evde zamanını başka şeylere harcadığı, sınıfta kafası doğru dürüst çalışmadığı, derslere kendini veremediği ve öğretmenlerince mimlenmiş olduğu için, okuldan eve her zaman en kötü karneleri getiriyor, ceketinin yakasındaki ilik yerine hep bir kır çiçeği takan, düşünceli mavi gözleriyle uzun boylu, şık giyimli babası da buna pek kızıp üzülüyordu. Ne var ki, Tonio'nun annesi için, adı Consuelo olan ve Konsul Kröger'in kendisini bir vakit dünya haritasının çok aşağılarındaki bir ülkeden alıp geldiği, dolayısıyla kentteki öbür hanımefendilere hiç benzemeyen bu siyah saçlı güzel kadın için karneler iyiymiş ya da kötüymüş, hiç farketmiyordu.

Tonio, harikulâde piyano ve mandolin çalabilen annesini seviyor, esmer tenli ve ateşli bir kadın olan annesinin toplum içindeki tartışmalı konumunu kendine dert etmeyişinden memnunluk duyuyordu. Ama kızıp içerlemelerini çok daha yüce ve saygıdeğer bulduğu babası tarafından paylanıp azarlanmasına karşın aslında onunla aynı görüşü paylaşıyor, annesinin şen şakrak umursamazlığına ise biraz yakışıksız gözüyle bakıyordu. Örneğin, kimi vakit şöyle geçiriyordu içinden: 'Nasılsam öyle oluşum, değişmek istemeyişim ve değişemeyişim, savsaklığım, dikbaşlılığım ve benden başkasının aklına hayaline gelmeyen şeylerle düşüp kalkışım yeter bir kez. Bu durumun hiç değilse öpüp okşamalarla, müzikle geçiştirilmemesi, bu yüzden ciddi olarak cezalandırılmam gerekir. Öyle ya, bizler yeşil arabalar içinde başı boş dolaşıp duran çingeneler değ-

liz nihayet, namuslu ve dürüst insanlarız. Konsul Kröger'leriz, Kröger ailesinin bireyleriyiz.' Seyrek olmayarak da şöyle düşünüyordu: 'Ne diye sanki bu kadar acayip biriyim, her şeye ters düşüyorum, öğretmenlerle aram açık, sınıftaki öğrenci arkadaşlar arasında yabancı hissediyorum kendimi. Şu iyi öğrencilere, şu sıradan öğrencilere bak bir! Öğretmenlerini gülünç bulmuyor hiç biri, şiir yazmıyor, yalnızca herkesin düşünüp yüksek sesle açığa vurmaktan çekinmediği şeylere kafalarında yer veriyorlar. Kendilerini ne kadar kusursuz görüyor, her şey ve herkesle ne kadar uyum içinde hissediyor olmalılar! Bu da iyi bir şeydir sanırım. Peki, benim durumum? Bütün bunların nereye varacak sonu?'

Gerek kendisini, gerek yaşamla ilişkisini bu şekilde gözden geçirişi, Tonio'nun Hans Hansen'e karşı duyduğu sevgide önemli rol oynamaktaydı. Tonio, bir kez yakışıklığı için seviyordu Hansen'i; ona karşı sevgisinin bir başka nedeni de, Hans'ı her bakımdan kendisine karşıt biri görmesiydi. Hans Hansen, eşi bulunmaz parlak bir öğrenciydi; ayrıca çok iyi ata binen, jimnastik yapan, yüzen ve herkesçe sevilen neşeli, cıvıl cıvıl bir oğlandı. Öğretmenler kendisine adeta sevecenlikle davranıyor, her bakımdan ona arka çıkıyorlar, arkadaşları onun gözüne girmeye bakıyor, beyler ve hanımlar yolda onu durdurup Danimarka'lı denizcilerin giydiği kasket altından taşan keten sarısı saç perçemini tutarak: "İyi günler, Hans Hansen! Ne de tatlı bir perçemin var böyle! Hâlâ sınıfın birincisi misin bakayım? Annene ve babana selam söyle, olmaz mı, benim aslan evladım!" diyorlardı.

İşte böyle biriydi Hans Hansen ve Tonio ne zaman

kendisini görse, yüreğinde hep bir özlem depreşiyor, kıskançlık dolu özlem göğsünün üst tarafında sesini duyuruyor, içini yakıp kavuruyordu. Kimde öyle mavi gözler bulunabilir? diye düşünüyordu Tonio. Kim senin gibi tüm çevresiyle barışık, mutlu bir birlik ve beraberlik içinde güzel güzel yaşayabilir? Kimsenin toz konduramayacağı, herkesin saygıyla karşıladığı bir işin var hep. Okul ödevlerini yaptın diyelim, binicilik dersi alır ya da kıl testereyle çalışmaya koyulursun. Deniz kıyısında geçirdiğimiz tatillerde bile, ben, aylak ve yitik, kumlar üzerine uzanır, denizin yüzünde suların kaşla göz arasında belirip kaybolan değişken ve gizemsel oyunlarına bakıp dururken, sen kürek çeker, yelkenle dolaşır ve yüzerek geçirirsin vaktini. Zaten gözlerindeki o aydınlık da buradan kaynaklanmıyor mu? Ah, senin gibi olmak Hans...

Tonio'nun Hans Hansen gibi olmaya çalıştığı da söylenemezdi, belki de böyle bir isteği pek ciddi olarak duymuyordu. Ama Hans'ın kendisini nasılsa öyle sevmesi için acıyla yanıp tutuşuyor, onun sevgisini kazanmak için kendine özgü bir tarzda çaba harcıyordu. Bir yavaşlığı, içliliği, bir teslimiyeti, acı çekmeyi ve hüznü kendisinde barındıran bir tarzdı bu; öyle bir hüzün ki, bir anda patlak veren tüm tutkulardan daha yakıp kavurucu, yadırgatıcı görünümünden beklenilmeyecek kadar daha içe işleyici, daha kahrediciydi.

Tonio'nun Hans'ın sevgisini kazanmaya yönelik çabalarının bütün bütün boşa gittiği de söylenemezdi, çünkü zaten Tonio'daki belli bir üstünlüğün bilincindeydi Hans, onun anlatımı zor şeyleri dile getirebilmesini sağlayan güzel konuşma yeteneğini takdirle karşı-

lıyor, Tonio'nun ruhunda kendisine karşı alabildiğine güçlü ve narin bir duygunun yaşadığını çok iyi sezerek bundan şükran duygularını esirgemiyordu; gösterdiği yakınlıkla Tonio'ya kimi mutlu anlar yaşatıyor, beri yandan kimi kıskançlıkları, düş kırıklıklarını ve aralarında manevi bir bağ oluşturmaya yönelik çabalarının sonuçsuz kalmasından kaynaklanan kimi acılı anları ona yaşatmaktan da geri kalmıyordu. Çünkü tuhaf bir şey varsa, Hans'ın yaşam biçimine imrenen Tonio, onu ha bire kendi yaşam biçiminden yana çekmeye uğraşıyor, bunu da en çok kısa süre için, o da yalnız görünürde başarabiliyordu.

"Bu yakında harikulâde bir şey okudum, şahane bir şey", dedi Tonio. Değirmen Sokağı'ndaki bakkal Iwersen'den on fenik verip aldıkları bir külah meyveli bonbonu birlikte yiyerek yürüyorlardı. "Sen de okumalısın, Hans! Schiller'in Don Carlos'u! İstersen vereyim bak, sonra geri alırım senden."

"Yo kalsın", diye yanıtladı Hans, "Kalsın, Tonio! Bana göre değil. Ben, atlar üstüne yazılmış kendi kitaplarımı okuyayım daha iyi, anlatabiliyor muyum? İçlerinde ne güzel resimler var, bilsen! Bir gün bize geldiğinde sana gösteririm. Enstantene çekilmiş fotoğraflar hepsi. Atları tırısa kalkmış durumda, dört nal giderken, engel atlarken, kısaca her şey çok hızlı olup bittiği için normalde asla seçilemeyen bütün konumlarda görebiliyorsun."

"Bütün konumlarda mı?" diye sordu Tonio. "Güzel şey tabii. Ama Don Carlos'un güzelliği sözle anlatılacak gibi değil. İçinde öyle şahane, öyle nefis yerler var ki, görmelisin! Okuyunca çarpıyor insanı, adeta bir kırbaç gibi şaklıyor üzerinde!"

"Kırbaç gibi şaklıyor mu?" diye sordu Hans. "Nasıl yani?"

"Marki tarafından aldatılan kralın ağladığı yer örneğin. Ama Marki prensi düşünerek aldatıyor kralı, prens için kendini feda ediyor. Kralın odasından bekleme salonuna ansızın kralın ağladığı haberi ulaşıyor: 'Ağladı mı? Kral ağladı mı?' Bütün saray halkı bir şaşırıyor, bir şaşırıyor ki! İnsanın içine işte öylesine işliyor haber. Nasıl işlemesin, normalde kolay kolay kendini duygusallığa kaptırmayan sert bir kral bu. Beri yandan, ağlamasını da insan pekâlâ anlayabiliyor. Doğrusu kralın kendisi, prensle Marki'nin ikisinden de daha çok beni etkiledi. Hep yalnız, hep sevgiden yoksun yaşayan bir kral; tam dost birini bulduğuna inanıyor, o da kalkıp kendisine ihanet ediyor..."

Hans, göz ucuyla Tonio'nun yüzüne baktı; bu yüzde konuya ilgisini çeken bir şey olmalıydı, çünkü ansızın yine Tonio'nun koluna girerek sordu:

"Peki, Marki ne bakımdan ihanet ediyor krala?"

Tonio heyecanlandı.

"Olay şu", diye başladı anlatmaya. "Brabant ve Flander'e yollanan bütün mektuplar..."

Birden: "Bak sen, şu gelen Erwin Jimmerthal değil mi?" diye sesini yükseltti Hans.

Tonio sustu. 'Yerin dibine batsın şu Jimmerthal!' diye geçirdi içinden. Gelip bizi rahatsız etmese olmaz sanki! Bari yine hemen çekip gitse de bütün yol boyu binicilik dersinden konuşmasa... Çünkü Erwin Jimmerthal da binicilik dersi alıyordu. Banka müdürünün oğluydu Jimmerthal, evleri de bu yakında, kale kapısının önündeydi. Okul çantasını çoktan eve bırakıp dön-

müş, Hans'la yürüdükleri ağaçlıklı yolda çarpık bacakları ve çekik gözleriyle karşıdan kendilerine doğru yaklaşıyordu.

"Merhaba Jimmerthal!" dedi Hans. "Kröger'le dolaşıyorduk biraz."

"Ben de kente inip bir şeyler alacağım", dedi Jimmerthal. "Ama isterseniz biraz gelebilirim sizinle. O elinizdeki bonbon sanırım? Teşekkür ederim, bir-iki tane alayım. Yarın yine ders var, Hans."

Binicilik dersiydi söylemek istediği.

"Harika!" dedi Hans. "Deri getirleri hak ettim artık, biliyor musun; son yazılım on."

"Sen binicilik dersi almıyorsun galiba, Kröger?" diye sordu Jimmerthal. Gözleri çil çil iki yarıktan oluşuyordu.

Silik bir vurgulamayla: "Hayır", diye yanıtladı Tonio.

"Babana söyle de", dedi Hans, "sana da binicilik dersi aldırsın, Kröger."

"Söylerim", dedi Tonio, acele ve umursamaz. Hans kendisine soyadıyla hitap ettiği için, bir an boğazına bir şey gelip düğümlenir gibi oldu. Hans da bunu sezmişe benziyordu, çünkü bir açıklamada bulunmak isteyerek ekledi:

"Sana Kröger dedimse, yani soyadınla hitap ettimse, çok acayip bir ismin var, onun için, tamam mı! Kusura bakma ama, şu isminden pek hoşlanmıyorum. Tonio... İsim denecek nesi var bunun bilmem! Ama senin bunda hiç suçun yok tabii."

"Tabii yok. Sana bu ismi koymalarının başlıca nedeni, egzotik bir havayı içermesi. Ayrıca, orijinal bir

isim", dedi Jimmerthal, adeta Tonio'nun gönlünü almak isteyerek.

Tonio, bir seyirme hissetti ağzında. Kendini toparlayarak: "Doğru, budalaca bir isim, Allah biliyor ya", diye yanıtladı. "İsmim Heinrich ya da Wilhelm falan olsa daha çok sevinirdim inanın. Ama işte annemin bir erkek kardeşi varmış, Tonio imiş adı, bana da vaftiz sırasında bu ismi koymuşlar. Annem İtalyan asıllı da."

Derken sustu Tonio, Hans ile Jimmerthal'ı atları ve deri getirleriyle baş başa bıraktı. Hans, Jimmerthal'ın koluna girmiş, 'Don Carlos' konusuna asla göstereme-yeceği çok sıcak bir ilgiyle konuşup duruyordu. Tonio, zaman zaman bir ağlama isteğinin bir karıncalanma duygusuyla genzinden yukarılara doğru tırmandığını hissediyor, beri yandan, sık sık bir titremenin gezindiği çenesine hâkim olmakta güçlük çekiyordu.

İsminden hoşlanmıyordu Hans, buna karşı elinden ne gelirdi? Onun ismi Hans idi, Jimmerthal'ınki ise Erwin. Kimseyi yadırgattıkları yoktu. Ama Tonio'da başka isimlere benzemeyen yabancı bir hava vardı. Doğru, her bakımdan başkalarından farklı biriydi kendisi de, ne çare böyleydi, yalnızdı ve yeşil arabalarla ordan oraya dolaşan bir çingene değil, Konsul Kröger'in oğlu, Kröger ailesinin bir üyesiydi, ama yine de o kusursuz ve sıradan insanlarca dışlanıyordu. Peki ama, yalnızlarken Hans niçin ona Tonio diyor, üçüncü bir kişinin yanında ise bu ismi ağzına almaktan utanıyordu. Bazen Hans'ın sevgisini ve gönlünü kazanmış görüyordu kendini, doğru. 'Peki, Marki krala ne bakımdan ihanet ediyor, Tonio?" diye sormuştu Hans, koluna girerek. Ama Jimmerthal'ın gelmesi üzerine rahatlamış gibi bir nefes

almış, kendisinden yüz çevirmiş, durup dururken yadırgatıcı ismini onun başına kakmıştı. Bütün bunların hiç gözünden kaçmaması, ne çok üzüyordu Tonio'yu. Yalnızlarken Hans'ın kendisini biraz da olsa sevdiği söylenebilirdi, hani biliyordu bunu. Ama bir üçüncü kişi yanlarına gelmeye görsün, Hans böyle davrandığına utanıp onu gözden çıkarıyor, Tonio da yine eski yalnızlığına dönüyordu. Kral Philipp geldi aklına. Kral ağladı...

"Eyvah!" dedi Erwin Jimmerthal. "Daha çok vakit kaybetmeden kentin yolunu tutmalıyım. Şimdilik hoşça kalın! Meyveli bonbonlar için teşekkürler!" Ansızın sıçradığı gibi yolun kenarındaki bir bankın üzerine çıktı, çarpık bacaklarıyla koşar adım yürüdü bankın üzerinde, sonra aşağı atlayıp hızlı hızlı uzaklaştı.

"Şu Jimmerthal hoş çocuk!" dedi Hans, sözcüklerin üzerine basarak. Sevgi ve nefret duygularını açığa vuruşunda, onları adeta lütfen çevresindekilere buyur edişinde şımarık ve kendine güvenen bir eda vardı. Derken yine binicilik dersinden konuşmaya başladı, çünkü bir kez havasını bulmuştu. Beri yandan, Hans'ların evi de pek uzak sayılmazdı artık; bentler üzerinden eve varmak pek fazla zamanı gerektirmiyordu. Ağaçların çıplak dallarını çatırdatıp inildeten hoyrat ve ıslak rüzgâr karşısında kasketlerine sımsıkı sarılmış, başlarını eğerek yürüyorlardı. Hans konuşurken, Tonio, yalnızca arada bir, o da yapmacık bir tonla: 'Yok canım!' ya da; 'Evet, öyle!' gibi bir şey söylüyordu; konuşmanın coşkusu içinde Hans'ın yine koluna girmesinden kıvanç duymuyor, çünkü bunun sözde bir yakınlık jestinden başka şey sayılmayıp hiçbir değer taşımadığını biliyordu.

Sonunda istasyona yaklaştılar, bentler geride kaldı, hantal bir acelecilikle paf puf ederek önlerinden geçen bir treni seyrettiler, biraz oyalanmak için vagonları saydılar ve en son vagonun tepesinde paltosuna bürünmüş tüneyen adama el salladılar. Sonunda Ihlamur Meydanı'ndaki tüccar Hansen'in villasının önüne gelip durdular. Ayaklarını bahçe kapısının alt kenarına dayayan Hans, kapının garç gurç gidip gelen kanadıyla sallanmanın ne eğlendirici şey olduğunu uzun uzadıya gösterdi Tonio'ya. Ardından birbirlerine veda ettiler.

"Eh, artık gireyim içeri!" dedi Hans. "Hoşça kal, Tonio! Bir dahaki sefer ben seni geçiririm eve kadar, merak etme!"

"Hoşça kal, Hans!" diye yanıtladı Tonio. "Ne güzel dolaştık değil mi!"

Birbirlerini sıkan ıpıslak ellerine bahçe kapısındaki demirlerin pası bulaşmıştı. Tonio'nun gözlerinin içine bakan Hans'ın sevimli yüzünde, ansızın pişmanlık dolu anımsamaya benzer bir ifade belirmişti.

"Şey", dedi aceleyle, "Don Carlos'u okuyacağım ilk fırsatta. Odasında kralın ağladığı yer nefis olmalı." Sonra çantasını koltuğuna sıkıştırıp bahçe içinden koşarak uzaklaştı. Eve girip gözden kaybolmadan, bir kez daha dönüp başıyla selam yolladı Tonio'ya.

Tonio da, içi gülerek, adeta uçar gibi yürüyüp oradan ayrıldı. Arkadan esen rüzgâr kendisini ileriye doğru itiyordu; ama adımlarını böyle kolay atmasının tek nedeni kuşkusuz bu değildi.

Don Carlos'u okuyacaktı Hans, o zaman yalnızca ikisinin üzerinde konuşabileceği ortak bir konu olacak, ne Jimmerthal, ne de bir başkası bu konuda bir söz söy-

leyebilecekti. Birbirlerini ne kadar da iyi anlıyorlardı! Kimbilir, belki Hans'ın da kendisi gibi şiir yazmasını sağlayabilirdi?.. Ama yo, böyle bir şeyi gerçekten istediği söylenemezdi; Hans, Tonio gibi olmamalı, nasılsa öyle kalmalı, herkesin, en başta Tonio'nun kendisinin sevdiği haliyle kalmalıydı, öylesine aydınlık, öylesine güçlü! Ama Don Carlos'u yine de okuyabilirdi Hans, bunun kendisine bir zararı dokunmazdı, Tonio, eski ve alçak kale kapısından geçti, rıhtım boyunca yürüdü, sonra dik çatılı binaların sıralandığı esintili ve ıslak yokuşu tırmanarak evlerine geldi. O zamanlar kalbi diriydi, yaşıyordu, özlemle doluydu henüz, hüzün taşan bir kıskançlık, biraz küçümseme ve el değmemiş bir mutlulukla doluydu.

2

Sarışın Inge, Ingeborg Holm, Pazar Meydanı'nda, yüksek, sivri ve kat kat Gotik çeşmesiyle bu meydanda oturan doktor Holm'un kızı; işte buydu Tonio'nun on altı yaşındayken sevdiği kız.

Nasıl doğmuştu bu sevgi? Tonio, o zamana kadar Inge'yi belki yüzlerce kez görmüştü. Ama bir akşam bir başka ışık altında gördü onu, bir kız arkadaşıyla konuşurken şuh bir edayla başını yana atışını, elini, hiç de pek narin, hiç de pek zarif denemeyecek o genç kız elini belli bir biçimde ensesine götürüşünü, bu arada giysisinin tülden beyaz yeninin dirseğinden geriye kayışını izledi; onun bir sözcüğü, sözcükler arasında rasgele birini nasıl belli bir biçimde, sesinde sıcak bir çınlamayla vurguladığını işitti, içini hemen bir hayranlık

kapladı. Eskiden, henüz küçük ve sersem bir oğlanken, Hans'a baktığı zaman yüreğinde duyduğundan çok daha güçlü bir hayranlıktı, bu.

O akşam Inge'nin hayalini, sarışın iri saç topuzu, gülen mavi badem gözler ve çillerden oluşan hafif kemerli burunla bu hayali kendisiyle birlikte eve götürdü. Inge'nin çın çın öten sesi kulaklarından gitmediği için gece bir türlü uyuyamamış, o rasgele sözcükteki vurgulamaya usulcacık öykünmeyi denemiş, ansızın bütün vücudunu bir ürperti sarmıştı. Daha önceki yaşantıları sevgi olduğunu gösteriyordu bunun. Ama sevginin kendisine ister istemez pek çok acı, üzüntü ve aşağılanmalara mal olacağını, üstelik huzurunu kaçıracağını, gönlünü ezgilerle doldurup taşırmasına karşın bu ezgilerden biri üzerinde doğru dürüst çalışmak, serinkanlı bir uğraşla bundan bir bütün kotarıp ortaya koymak için gereken rahatlığı kendisinden esirgeyeceğini çok iyi biliyordu; öyleyken kıvançla kucak açmıştı bu sevgiye, kendini düpedüz bu sevginin eline bırakmış, ruhundaki bütün güçleri seferber ederek üzerine kol kanat germişti; sevginin insanı bir zenginlik ve dirilikle donatacağının bilincindeydi çünkü, sakin ve serinkanlı çalışarak bütünlük taşıyan bir çalışmayı kotarıp ortaya koymaktansa, zenginlik ve diriliğe kavuşmanın özlemini çekiyordu.

Tonio, o şuh Inge Holm'a, Konsul Husteede'nin eşi Bayan Husteede'nin akşamki dans dersi için boşaltıp hazırladığı salonda kaptırmıştı gönlünü; kentin yalnızca ileri gelen ailelerinin çocuklarının katılabileceği özel bir kurstu bu, çocuklarının dans dersi alıp görgü kurallarını öğrenebilmesi için kursiyerlerin aileleri, evlerinin salonlarını sırayla bu işe ayırıyorlardı. Her haf-

ta bale öğretmeni Knaak, söz konusu dersleri vermek üzere Hamburg'tan kalkıp geliyordu.

Adı François Knaak idi bale öğretmeninin. Ne biçim bir adamdı bu Knaak! "Jai I'honneur de me vous représenter", diyordu, "mon nom est Knaak*. Ve bu sözler damın önünde eğilirken değil, eğildikten sonra yeniden doğrulurken, ses kısılarak, ama yine de açık seçik anlaşılacak gibi söylenir. İnsan her Allahın günü kendisini karşısındakine Fransızca takdim etmek durumunda kalmaz; ama bir kez de bunu Fransızca olarak doğru dürüst ve kusursuz biçimde başarabilen, Almanca olarak da haydi haydi üstesinden gelecektir." İpek kumaştan siyah redingotu dolgun kalçalarını ne de güzel sarıyordu Knaak'ın! Pantolonu, atlastan iri fiyonglarla süslenmiş rugan iskarpinlerinin üzerine yumuşacık katlar ve kıvrımlar yaparak iniyor, kahverengi gözleri kendi güzelliğine doygun bir mutlulukla sağa sola bakıyordu.

Özgüven duygusunun ve davranışlarındaki kibarlığın aşırı ağırlığı altında herkesi eziyordu Knaak. Evin hanımına doğru yürüyor –hani başka kimse de onun gibi, onun kadar esnek adımlarla, bir dalga gibi yükselip alçalarak, bir beşik gibi salınarak, adeta bir prens gibi görkemle yürüyemezdi–, önüne gelip dikilerek bir reverans yapıyor ve ondan elini kendisine uzatmasını bekliyordu. Evin hanımı elini uzatınca usulcacık teşekkür ederek bir tüy gibi kendini geriye atıyor, sol ayağının üzerinde çarkediyor, parmak uçlarıyla salonun ze-

* Size kendimi tanıtmak şerefini bana bahşeder misiniz! Adım Knaak (Ç.N.).

minine dokunan sağ ayağını yana doğru hareket ettirerek bir yay gibi çekip alıyor yerden, inip inip kalkan kalçalarıyla, yanında evin hanımı, salonun ortasına yöneliyordu.

Bir topluluktan ayrılırken geri geri yürünür, sağa sola eğilerek selam verilir ve kapıdan çıkılırdı; iskemle bir bacağından hafifçecik tutularak götürülüp sessizce konulurdu yere. Ayakta dikilirken, eller göbek üstünde kavuşturulup dil ağız köşelerinde gezdirilmezdi; bunu yapacak biri çıktı mı, Bay Knaak kendisine öyle bir öykünüşle öykünürdü ki, o kimse yaptığı şeyden ömür boyu tiksinti duyar, bir daha da böyle bir şeye kalkışmazdı.

Bunlar görgü kurallarıydı işte. Dansa gelince, belki Bay Knaak'ın bu konuda daha da usta olduğu söylenebilirdi. İçindeki eşyanın boşaltıldığı salonu, avizede yanan gaz lambaları ve şömine üzerine yerleştirilmiş şamdanlar aydınlatmaktaydı. Salonun zeminine talk pudrası serpilmişti; kursiyerler yarım daire yapar, ses etmeden dikilip bekleşirlerdi. Salondan bir perdeyle ayrılmış bitişik odada ise kadife koltuklarda anneler, hala ve teyzeler oturur, gözlerinde saplı gözlükler, Bay Knaak'a bakar, onun iki elinin ikişer parmağıyla redingotunun eteğini tutup bir tüy gibi esnek bacaklarıyla mazurkanın figürlerinin nasıl yapılacağını adaylara gösterişini izlerlerdi. Bay Knaak kendisini seyredenleri pek şaşırtmak istedi mi, durup dururken ayaklarını başdöndürücü bir hızla birbirinin çevresinde burgu gibi döndürür, onları konuşturur, bir kuş gibi şakıtır adeta, sonra her şeyi temelinden sarsan boğuk bir pat sesiyle yeryüzüne dönüp gelirdi.

'Ne akıl almaz bir soytarı bu Knaak!' diye içinden geçiriyordu Tonio Kröger. Ama Inge Holm'un, o şuh Inge'nin çokluk kendinden geçmiş bir gülümsemeyle Bay Knaak'ın hareketlerini izlediği gözünden kaçmıyordu. Ama olağanüstü bir disiplin altında tutulan Knaak'ın vücuduna karşı Tonio'nun beslediği hayranlığın gerçekte tek nedeni değildi bu. Bay Knaak'ın bakışlarında ne engin bir huzur vardı, şaşırıp afallamalardan ne denli uzaktı bu bakışlar! Baktığı nesnelerin derinliklerine sokulamıyor, karmaşık ve hüzün verici bir niteliğe büründükleri yere kadar onları izleyemiyordu; görebildiği tek şey, kahverengi ve güzel olmalarıydı nesnelerin. Ama davranışlarındaki o yüce dağları ben yarattım havası da işte buradan kaynaklanmaktaydı! Evet, bir kimsenin onun gibi yürümesi için aptal olması gerekirdi; öyleyken seviliyordu Bay Knaak, çünkü sevimliydi. Inge'nin, o sarışın ve tatlı Inge'nin Bay Knaak'a bakışındaki edayı çok iyi anlıyordu Tonio. Peki ama, kendisine onun gibi bakan bir kız hiç çıkmayacak mıydı?

Yo çıkacaktı ve çıktı da: Narin ağzı, ciddi ciddi bakan, düşlerde gezinen ışıl ışıl ve kocaman siyah gözleriyle Avukat Vermehren'in kızı Magdalene Vermehren. Dansederken ikide bir tökezleyip düşüyor, ama kavalye seçiminde hep de gelip Tonio'yu buluyordu. Şiir yazdığını biliyordu Tonio'nun; iki kez rica ederek yazdığı şiirleri kendisine göstermesini istemişti. Başını eğerek, uzaktan çokluk Tonio'yu süzüp duruyordu. Ama bu ne işine yarardı Tonio'nun? O, Inge Holm'u, edebiyatla uğraştığı için kendisini kuşkusuz küçümseyen sarışın ve şuh Inge'yi seviyordu. Hep Inge'ye bakıyor, onun

mutluluk ve alayla dolu gözlerinden gözlerini ayırmıyordu; kıskançlık karışımı bir özlem, Inge tarafından dışlanmanın ve ölünceye dek Inge'ye yabancı kalacak olmanın insanı soluksuz bırakan buruk sızısı göğsünde yuvalanmış, içini yakıp kavuruyordu.

"Birinci çift en avant!"* demişti Bay Knaak; adamın 'avant' sözcüğünün o genizden seslerini çıkarışındaki harikulâdeliğini anlatacak hiçbir sözcük yoktu. Kadril üzerinde çalışılmaktaydı; Inge Holm ile aynı karede olduğunu gören Tonio, paniğe kapıldı ansızın. Elden geldiğince Inge Holm'den kaçıyor, öyleyken kendini boyuna onun yanıbaşında buluyordu; ona bakmamaya çalışıyor, ama yine de gözleri ikide bir Inge'den yana kayıyordu. Derken, eli kızıl saçlı Ferdinand Matthiessen'in elinde, salonun zemini üzerinde kayıp sekerek ileriden doğru geldi Inge, başını sallayıp saç topuzunu geriye attı, derin bir nefes alarak Tonio'nun önünde durdu. Piyanonun başında oturan Bay Heinzelmann'ın kemikli elleri tuşlara uzandı, Bay Knaak'ın komut veren sesi duyuldu ardından ve kadril başladı.

Inge Holm, Tonio'nun önünde sağa sola, öne arkaya gidip geliyor, kimi yürüyüp kimi dönüyor, saçlarından ve giysisinin o narin beyaz kumaşından çevreye yayılan hoş bir koku arada bir gelip Tonio'ya çarpıyor, Tonio'nun gözleri giderek daha çok bulutlanıyordu. Seni seviyorum, sevgili, tatlı Inge diye içinden geçiriyor, Inge'nin alabildiğine büyük bir coşku ve neşeyle kendini dansa verip onu gözü görmemesinden duyduğu tüm acıyı bu sözcüklerin içine yerleştiriyordu. Derken

* Öne çıksın! (Ç.N.).

Storm'un olağanüstü güzellikteki bir şiiri geldi aklına: "Ben uyumak istiyorum, ama sen danset, emi!" Aynı zamanda hem sevmek, hem dansetmek zorunda olmanın saçmalığı Tonio'yu kahrediyordu.

"Birinci çift en avant!" demişti Bay Knaak, çünkü sıra yeni bir tura gelmişti. "Compliment! Moulinet des dames! Tour de main!"* Bay Knaak'ın *de*'nin sessiz e'sini yutuşundaki zarafeti anlatabilecek kimse yoktur.

"İkinci çift en avant!" Sıra Tonio ile damındaydı. "Compliment!" Tonio, damının önünde eğildi. "Moulinet des dames!" Tonio, başını yere eğip kaşlarını çatarak, elini dört damın, bu arada Inge Holm'un ellerinin üzerine koydu ve kadril'in 'moulinet' figürünü yapmaya başladı.

Dört bir yanda kikirdeşmeler ve gülüşmeler oldu. Bay Knaak, yapmacık bir dehşeti dile getiren o balet pozunu takınarak: "Eyvah!" diye yükseltti sesini. "Durun, durun! Bay Kröger, damların arasına karıştı. En arrière,** Froylayn Kröger, geriye çekilin, geriye, fif donc!*** Herkes anladı, bir siz kaldınız anlamayan! Kış kış! Geriye, haydi geriye!" Bay Knaak, cebinden sarı ipek bir mendil çıkarmış, Tonio'yu bununla eski yerine sürüp atmaya çalışıyordu.

Herkes gülmeye başlamıştı; oğlanlar, kızlar, bitişik odada perde arkasında oturan hanımlar, herkes; çünkü Bay Knaak, olayı pek komik duruma sokmuştu, bir ti-

---

* Kadril dansının figürleri (Ç.N.).

** Fransızca: Geriye (Ç.N.).

*** Tüh! Ya da Hay allah! anlamında küçümseme bildiren Fransızca bir deyim (Ç.N.).

yatrodaymışlar gibi eğleniyordu oradakiler. Yalnızca Bay Heinzelmann, bir iş adamının kuru yüz ifadesiyle elini tuşlar üzerinde yeniden gezdirmesi için verilecek işareti bekliyordu, çünkü Bay Knaak'ın şaklabanlıklarını kanıksamıştı.

Derken kadril'e devam edildi ve bir mola verildi ardından. Hizmetçi, üzerindeki üzüm suyu kadehlerini şangırdatarak bir tepsiyle salondan içeri girdi, onun dümen suyunda koca bir yığın kekle ahçı kadın belirdi. Ama Tonio, kimselere görünmeden sıvışıp koridora çıktı ve ellerini arkasında kavuşturarak pencerelerden birinin önünde dikilmeye başladı; pancur indirilmişken dışarısını göremeyeceğini, dışarı bakıyormuş gibi pencere önünde dikilmesinin gülünçlüğünü aklına getirmedi hiç. Ama aslında kendi içine çevirmişti gözlerini, yüreği üzüntü ve özlemle dolup taşıyordu. Ne demeye, ne demeye buradaydı sanki? Neden evlerindeki odacığında pencere önünde oturup Storm'un Immensee'sini okumuyor, arada bir başını kaldırıp yaşlı cevizin tembel tembel gıcırdadığı ve akşamın yavaş yavaş çökmekte olduğu bahçeye bakmıyordu? Kendi yeri orasıydı çünkü. Bıraksın başkaları dansetsin, neşe ve becerilerini açığa vursunlardı. Ama hayır, yeri yine de burasıydı onun, istediği kadar Inge'den uzak, tek başına pencere önünde dikilsin, salondan gelen uğultular, kadeh şıngırtıları ve gülmeler arasında sıcacık yaşamın çın çın yankılandığı Inge'nin sesini ötekilerden ayırt etmeye çalışsın, kendini hep Inge'nin yakınında bildiği burasıydı yeri! Nasıl da mavi, nasıl da gülen gözlerin var, sarışın Inge! Senin gibi güzel, senin gibi şen şakrak biri olabilmek için, insanın Immensee gibi şeyler

okumaması ve böyle şeyler kaleme almaması gerekir; işte işin hazin tarafı!

Inge gelmeliydi şimdi! Onun salondan ayrıldığını farketmeli, ne durumda bulunduğunu hissedip, kimseye belli etmeksizin peşinden çıkıp gelmeli, kendisine acıdığından bile olsa elini omzuna koyup şöyle demeliydi: "Haydi dön salona, aramıza katıl, üzme kendini, seni seviyorum!"

Gerilere kulak kabarttı ve anlamsız bir gerilim içinde Inge'nin gelmesini bekledi. Ama Inge gelmedi asla, böyle bir şey olmadı.

Ötekiler gibi Inge de kendisine gülmüş müydü acaba? Evet, gerek onun, gerek kendi adına ne kadar yadsımak istese de, bunu yapmıştı Inge. Oysa kendisi Inge'nin yanında düşlere daldığından moulinet des dames'da damlar arasına karışmıştı. Ama bütün bunların ne önemi vardı onun için? Belki bir gün gelecek, gülmeler sona erecekti. Nitekim, geçenlerde derginin biri bir şiirini basmayı kabul etmemiş miydi? Ama işte şiir yayınlanmaya kalmadan dergi kapanmıştı. Bir gün gelecek, üne kavuşacak, her yazdığı yayınlanacaktı. O zaman görecekti bakalım, Inge Holm'un üzerinde bir etki yapmayacak mıydı bu? Ama hayır, *hiçbir* etki yapmayacaktı, işin can alıcı yanı da buradaydı. Dans sırasında hep düşü düşüveren Magdalene Vermehren üzerinde, belki onun üzerinde bir etki yapabilirdi. Ama Inge Holm'un, mavi gözlü şen Inge'nin üzerinde asla. Madem öyle, boşuna değil miydi hepsi?..

Bunu düşünür düşünmez, Tonio'nun yüreği acıyla burkuldu. Cıvıl cıvıl, hüzün dolu harikulâde güçlerin içte oynaştığını hissetmek, beri yandan özlemini çekti-

ği neşe dolu güçlerin nasıl erişilemeyecek gibi karşıda durduğunu bilmek acı verir insana. Ama Tonio, kapalı bir pencere önünde yalnız, dışlanmış ve boynu bükük dikilip o üzüntüyle sanki dışarısını görebilirmiş gibi yapmasına karşın, yine de mutluydu; çünkü o zamanlar kalbi diriydi, yaşıyordu henüz. Sıcak ve mahzun, senin için çarpıyordu bu kalp, Ingeborg Holm! Tonio'nun ruhu, kendini mutlu bir yadsıyışla senin o sarışın, aydınlık, yüce dağları ben yarattım diyen küçük kişiliğini kucaklıyordu.

Pek çok kez Tonio, ateşler içinde yanan bir yüzle müziğin, çiçek kokularının ve bardak şıngırtılarının ancak hafiften sokulabildiği kuytu köşelere çekilerek şenliklerin uzaktan gelen gürültüsü arasında senin çın çın yankılanan sesini ayırt etmeye çalışmış, senin uğrunda acılar çekerek dikilip durmuştu, ama öyleyken mutlu hissetmişti kendini. Pek çok kez, dansederken düşü düşüveren Magdalene Vermehren ile konuşabilmesi, onun kendisini anlaması, kendisi güldükçe gülmesi, ağırbaşlı davrandıkça ağırbaşlı davranması, oysa yanıbaşında otursa bile sarışın Inge'nin kendisine uzak, yabancı ve yadırgamış görünmesi, çünkü konuştuğu dilin Inge'nin dili olmaması Tonio'yu kırıp incitmişti, ama öyleyken mutlu hissetmişti kendini. Çünkü mutluluk sevilmek değildir, demişti kendi kendine; sevilmek, kendini beğenmişlik duygusu için sağlanan iğrenç bir doyumdur. Mutluluk sevmek ve belki sevilen kişiye küçük çapta yalancı yaklaşımlar ele geçirmektir. Ve Tonio bu düşünceyi ruhuna yazmış, enine boyuna üzerinde düşünmüş, tüm derinliğiyle içinde yaşatmıştı.

Sadakat! demişti kendi kendine. Yaşadıkça sana

sadık kalacak, seni seveceğim, Ingeborg! İşte öylesine iyi niyetliydi. Ama yine de içinde hafif bir korku ve hüznün şöyle fısıldadığını işitiyordu: Daha önce sevdiği Hans Hansen de, her Allahın günü kendisini görüp konuşmasına karşın, ileride aklından büsbütün çıkıp gitmemiş miydi? Ve içinden yükselen bu alçak perdeden kötü niyetli sesin haklı çıkması, çünkü aradan zaman geçip başka günlerin gelmesi, Tonio'nun bundan böyle şuh Inge uğrunda ölmek istemeyişi, çünkü dünyada kendine göre bir sürü ilginç işe soyunacak heves ve gücü varlığında hissetmesi çirkin ve acınacak bir şeydi.

Tonio, Inge'ye sadık kalmak istediği için, üzerinde sevginin tertemiz ve el değmemiş alevinin parıldadığı sunağın çevresinde özenle dönüp dolaşmış, önünde diz çökmüş, söz konusu alevi akla gelen her yola başvurup beslemeye ve canlı tutmaya çalışmıştı. Ama bir süre sonra, farkına varılmaksızın, ortalığı ayağa kaldırıp gürültüye boğmadan, alev yine de sönüp gitmişti.

Ne var ki, Tonio bu yeryüzünde sadakat diye bir şeyin olamayacağının şaşkınlığı ve düş kırıklığıyla soğumuş sunağın önünde bir süre daha dikilip durmuştu. Ardından omuzlarını silkmiş, çekip yoluna gitmişti.

3

Ve Tonio, biraz savsak ve düzensiz, kendi kendine bir ıslık öttürerek, başını yana yatırıp gözlerini uzaklara dikerek yürümesi gereken yolda yürümeye koyulmuştu. Sapa yolda yürümüşse, bazıları için doğru yol

diye bir şeyin gerçekte varolmayışından kaynaklanmıştı bu. Kendisine ileride ne olacaksın bakalım diye bir soru yöneltildi mi, buna birbirinden değişik yanıtlar vermişti. Binlerce yaşam biçimi için gerekli tüm olanakları varlığında barındırdığını söylemişti her zaman (ayrıca, bunu bir yerde yazıyla da açığa vurmuştu); beri yandan, bunların olanak değil, olanaksızlıklardan başka bir şey sayılamayacağının içten içe bilincindeydi.

Daha o küçük baba kentinden çekip gitmeye kalmamış, kendisini buraya bağlayan tüm ipler ve bağlar çözülmüştü. O eski Kröger ailesi zamanla un ufak olmuş, dağılıp dökülmüş, herkes Tonio Kröger'in yaşam biçiminde de söz konusu çöküşün belirtilerini haklı olarak görmeye başlamıştı. Babaannesi, Kröger ailesinin başı sayılacak bu kişi hayata gözlerini yummuş, arası çok geçmeden onu babası, ceketinin yakasındaki ilik yerine her vakit bir kır çiçeği takan bu uzun boylu, düşünceli, özenle giyinen Konsul Kröger izlemişti. Ailenin oturduğu konak vakur tarihiyle birlikte satışa çıkarılmış, ortada Kröger firması diye bir şey kalmamıştı. Tonio'nun annesi, harikulâde mandolin ve piyano çalabilen, her şeye aynı gözle bakan bu güzel ve ateşli kadın, kocasının ölümünün üzerinden henüz bir yıl geçmişti ki, bu kez İtalyanca isimlerle donatılmış bir müzisyen, bir virtüözle evlenerek yeni eşinin peşine takılmış, uzak maviliklerin yolunu tutmuştu. Tonio, annesinin davranışını yakışıksız bulmuştu biraz; ama onu böyle davranmaktan ne hakla alıkoyabilirdi? Kendisi şiirler yazıyor, ileride ne olacağı sorusunu bile doğru dürüst yanıtlayamıyordu.

Böylece Tonio, dik çatılarının çevresinde nemli

rüzgârların ıslıklar çalarak gezindiği büklüm büklüm sokaklarıyla baba kentini terketmiş, evlerinin bahçesindeki fıskıyeli havuzdan ve yaşlı ceviz ağacından ayrılmış, o pek sevdiği denizi bırakıp gitmiş, bunu yaparken de yüreğinde hiçbir acı ve sızı duymamıştı. Çünkü büyüyüp akıllanarak nasıl biri olduğunu kavramış, bunca zaman elinden bir türlü yakasını kurtaramadığı o aptalca ve bayağı yaşam biçimine karşı içi alayla dolup taşmaya başlamıştı.

Yeryüzünde en ulu güç gözüyle baktığı, kapısında kulluk etmek için yaratıldığını hissettiği, ona yücelik, şan ve şeref vaadeden gücün, bilinçsiz ve suskun yaşam üzerinde taht kurmuş akıl ve söz gücünün eline kendini olduğu gibi teslim etmişti. Gönlündeki körpe tutkuyla kendini söz konusu gücün eline teslim etmiş, bu güç de bağışlayabileceği tüm armağanlarla onu ödüllendirmiş ve karşılığında herkesten aldığı şeyi gözünün yaşına bakmadan ondan da çekip almıştı.

Ve yine söz konusu güç, Tonio'nun bakışına keskinlik kazandırıp insanın yüreğini kabartan büyük sözcüklerin derinliklerine nüfuz etmesini sağlamış, gerek başkalarının, gerek kendi ruhuna açılan kapıyı önünde aralamış, onu bir kehanet yeteneğiyle donatıp söz ve eylemlerin ardında saklı yatan en son nesneyi gözlerinin önüne sermişti. Ve Tonio'nun bütün bakıp gördüğü yalnızca şuydu: Komedi ve sefalet – komedi ve sefalet!

Derken bilmelerin o çile ve gururuyla yalnızlık denen şey çıkıp gelmekte gecikmemişti; çünkü Tonio, neşeyle dolup taşan karanlık duyumsamalarıyla her şeyden habersiz kişilerin arasında yaşayamaz duruma gelmiş, beri yandan alnında taşıdığı nişan bu kişilerin ak-

lını karıştırmıştı. Ama sözcüklerden ve biçim denilen şeyden duyduğu haz giderek büyümüştü; çünkü Tonio sanatsal anlatımın hazları bizi uyanık ve zinde tutmasa, ruh konusunda edinilecek bilgilerin tek başına insanı karamsarlığa sürükleyebileceğini hep sezmiş ve bunu yine bir yazısında belirtmişti.

Büyük kentlerde oturuyor, sanatına daha bir olgunluk kazandıracağını umduğu güneyin güneşli havasında yaşıyordu. Kendisini güneye çekip götüren, annesinin damarlarında dolaşan kanıydı belki. Ama kalbi ölü ve sevgiden yoksundu; soluğu nefsin serüvenlerinde almış, şehevî hazların ve ateşten günahların derinliklerine dalarak dile gelmeyecek acılar çekmişti. Belki de kalıtım yoluyla babasından, uzun boylu, düşünceli, giyim kuşamına özen gösteren, ceketinin yakasındaki düğme iliğine her vakit bir kır çiçeği takan bu adamdan devraldığı özellikler kendisine güneyin kentlerindeki o acıları çektirmiş, bazen içinde, bir vakitler yaşayıp sonraki bütün hazlarda bir türlü ele geçiremediği o manevi hazza ilişkin özlem dolu güçsüz bir anımsamanın depreşmesine yol açmıştı.

Bir yandan sanatın havasını solur, gönlünde gizli bir doğurtma hazzıyla sürgünlerin sürdüğü, bir fıkırdama, bir kaynaşmanın başını alıp gittiği, filizlenmelerin alıp yürüdüğü sürekli bir baharın burcu burcu kokulardan geçilmeyen ılık ve baygın havasını içine çekip dururken, yüreği her türlü duyumsamaya karşı bir nefret ve hınçla dolup taşıyor, bir saflık özlemi ve huzur susamışlığı yüreğini dolduruyordu. Bu da onun aşırı uçlar arasında gidip gelmesine, buz gibi soğuk bir ussallık ve duyusal hazların yakıp kavurucu ateşi arasında

birinden ötekisine savrulup durmasına yol açıyor, vicdan azapları içinde insanı bitkin düşüren, mostralık, sefih ve olağanüstü bir yaşam sürmesinden başka sonuç vermiyordu. Oysa böyle bir yaşam, Tonio Kröger'in tiksinti duyduğu şeydi. Bu nasıl bir labirent diye düşünüyordu bazen. Nasıl olabildi de bu acayip serüvenlere düştü yolum? Yeşil arabayla oradan oraya dolaşıp duran bir çingene değilim nihayet, böyle bir aileden gelmedim.

Ne var ki, sağlığı bozulduğu ölçüde sanatçı yanı güçlenmiş, daha bir müşkülpesent, seçkin, değerli, ince, bayağılıklar karşısında hırçın, ölçülü davranış ve beğeni konusunda alabildiğine duyarlı nitelik kazanmıştı. İlk yapıtı yayınlandığında okuyuculardan hayli alkış toplamış, onları sevince boğmuştu; çünkü ortaya koyduğu yapıt değerli bir uğraşın ürünüydü, mizahla doluydu, kahır ve çilelerin bilinip yaşandığını gösteren bir belgeydi. Ve pek kısa sürede ismi, bir vakit öğretmenlerinin kendisini paylamak üzere ağızlarından çıkardıkları bu isim, ceviz ağacı, fıskıyeli havuz ve deniz için kaleme alınmış ilk şiirlerinin altına yazdığı, akustiğini kuzey ile güneyin seslerinin oluşturup egzotik bir havayı içeren bu sıradan isim, bir mükemmellik simgesine dönüşüvermişti; çünkü yaşantılarındaki o sancılı titizliğe, seyrek rastlanıp yılmadan sabreden şan ve şeref düşkünü bir hamaratlık gelip katılmıştı; öyle bir hamaratlık ki, beğenisinin müşkülpesent hırçınlığıyla boğuşarak şiddetli acılar içinde olağanüstü yapıtların doğmasını sağlamıştı.

Yaşamak için uğraşıp didinen herhangi biri değil de, çalışmaktan başka şeyi umursamayan, çünkü kendi-

sine yaşayan bir insan olarak değer vermeyip yalnızca yaratıcı bir kişi sayılmak isteyen, bir rolü sahnede sergilemedikleri süre bir hiç olan makyajsız oyuncular gibi grilikler içinde kimsenin dikkatini çekmeksizin dolanıp duruyordu. Suskun, dışa kapalı, göze gözükmeden sürdürüyordu çalışmalarını; yeteneği toplum içinde yaşamanın bir süsü sayan ister yoksul, ister zengin olsun, ister saçı sakalı birbirine karışmış, pejmürde giysiler içinde dolaşsın, ister özel boyunbağlarıyla lüks bir yaşamı sergilesin, en başta mutlu yaşamaya, sevilen bir sanatçı yaşamını sürmeye bakan, iyi yapıtların ancak sefil bir yaşamın baskısı altında doğduğunu, yaşayan kimseden doğru dürüst bir çalışma beklenemeyeceğini, tam anlamıyla yaratıcı bir kişi olmak isteyen kimsenin yaşamdan elini eteğini çekmesi gerektiğini bilmeyen sanatçılara karşı içi küçümsemeyle dolup taşıyordu.

4

Atölyeden içeri ayak atmadan, kapının eşiğinde: "Rahatsız etmiyorum ya?" diye sordu Tonio. Lisaweta Iwanowna, her derdini kendisine açabildiği bir arkadaşıydı; öyleyken şapkasını çıkarmış elinde tutuyordu Tonio, hatta arkadaşının önünde adeta eğilerek selam verir gibi yaptı.

Lisaweta Iwanowna, sözcükler üzerinde sekip giden bir vurgulamayla: "Allahaşkına, üzme insanı, şu seromineleri bırak da gir içeri!" diye yanıtladı. "Ailen tarafından çok iyi eğitildiğini, görgü kurallarını çok iyi bildiğini söylemeye gerek yok." Ardından fırçayı, sol

elinde tuttuğu paletin üzerine bırakıp sağ elini Tonio'ya uzattı ve gülüp başını sallayarak yüzüne baktı Tonio'nun.

"Gireyim ama, sen çalışıyorsun", dedi Tonio. "Dur bir bakayım şunlara! Güzel, ilerleme var!" Sehpanın iki başındaki iskemlelerin arkalıklarına dayatılmış duran renkli taslakları tek tek gözden geçirdi, sonra üzeri çizgilerden bir ağla örülüp karelere ayrılmış büyücek tuvale bir göz attı, karakalemle yapılmış karmaşık taslakta ilk boya lekeleri kendini belli etmeye başlamıştı.

Münih'te Schelling Sokağı'ndaki bir binanın arka cephesindeydi atölye, birden çok merdivenle çıkılıyordu. Kuzeye bakan geniş pencereden mavi bir gökyüzü seçiliyor, dışarıda kuşlar cıvıldaşıp güneş ışıl ışıl parıldıyordu. Tavandaki pencere açıktı, içeri akın eden baharın körpe ve baygın rayihası geniş atölyeyi dolduran fiksatif ve yağlı boya kokusuna karışıyordu. Pırıl pırıl bir öğle sonunun altınsı ışığı, hiçbir engelle karşılaşmaksızın atölyenin geniş boyutlu çıplaklığının üzerine dökülüyor, salonun biraz harap zeminini, pencere önündeki üzeri şişecikler, tüpler ve fırçalardan geçilmeyen hantal masayı, kâğıt kaplamadan yoksun çıplak duvarlara asılmış çerçevesiz eskizleri bol keseden aydınlatıyor, kapının yanıbaşında zevkle döşenmiş dinlence köşesini atölyeden ayıran ve yer yer yırtıkları içeren ipek paravanayı, sehpadaki henüz doğum sürecini yaşayan yapıtı, yapıt önünde dikilen kadın ressamı ve şair Tonio'yu aydınlatıyordu.

Lisaweta Iwanowna, aşağı yukarı Tonio'nun yaşında, yani otuzunu biraz geçkindi. Yer yer lekeleri içeren

lacivert önlüğüyle alçak bir taburede oturuyordu, çenesini avcuna dayamıştı. Sımsıkı taranıp toplanmış ve yanlarda birazcık ağarmış kahverengi saçları, tepede hafifçe ikiye ayrılarak şakaklarını örtüyor ve künt bir burun, belirgin elmacık kemikleri, ışıl ışıl kara ve küçük gözlerle pek sevimli esmer İslav yüzü için bir çerçeve oluşturuyordu. Gerilim içinde, güvensiz, adeta sinirli, gözlerini kısıp yan yan bakarak çalışmasını sürdürüyordu Lisaweta Iwanowna.

Tonio onun yanıbaşında dikiliyor, sağ elini kalçasına dayamış, sol elini çabuk çabuk oynatarak esmer bıyığını buruyordu. Eğik kaşları, kasvetli ve yoğun bir çabayı ele veren bir devingenlik içindeydi; her zamanki gibi hafiften bir ıslık tutturmuştu. Özen ve titizlikle giyinmiş, sırtına fazla gösterişli denemeyecek bir modaya uygun çığırtkanlıktan uzak gri bir kostüm geçirmişti. Ne var ki, yukarısında siyah saçların olağanüstü bir sadelik ve düzgünlükte ikiye ayrıldığı kırışıklardan geçilmeyen alında asabi bir seyirme dikkati çekiyordu. Güneylilerinkine benzeyen yüzündeki hatlar şimdiden keskinleşmiş, adeta taş kalemle üzerinden geçilmiş gibi bir belirginlik kazanmıştı; oysa ağzını çevreleyen çizgiler öylesine tatlı, çenesinin biçimi öylesine yumuşaktı. Bir süre sonra elini alnında gezdirip başını çevirdi.

"Buraya gelmemeliydim", dedi.

"Neden?" diye sordu Lisaweta Iwanowna.

"Az önce masanın başından kalktım Lisaweta. Kafamın içi tıpkı şu tuvale benziyor. Bir sehpa, yer yer kimi düzeltmelerle kirletilmiş sarı soluk bir taslak ve birkaç boya lekesi, evet. Ve böyle bir durumda kalkıp sana geliyor, aynı şeyle senin burada karşılaşıyorum."

Ardından havayı koklar gibi yaparak: "Beni evde kıvrandırıp durmuş aynı çatışma ve çelişki de yine burada karşıma çıkıyor", diye sürdürdü konuşmasını. "Tuhaf! Seni avcunun içine almış bir düşünce mi var, bakıyorsun dört bir yanda dile getiriliyor, açığa vuruluyor bu düşünce, hatta esen rüzgârda bile *onun kokusunu* duyumsayabiliyorsun. Sanat ve – evet, nedir ötekisi? 'Doğa' demeyin sakın, Lisaweta! Doğa böyle bitkin düşürmez insanı. Hayır, hayır! Buraya gelmeyip biraz dışarılarda dolaşsam, daha iyi olurdu sanırım. Böyle yapsam, kendimi daha iyi hisseder miydim acaba? Bilmiyorum. Birkaç dakika önce biraz ileride bir meslektaşa rastladım. İsmi de Adalbert, düzyazılar yazıyor kendisi. O saldırgan tutumuyla: 'Allah belasını versin şu baharın!' dedi. 'Mevsimler içinde en berbatı şu ilkbahardır ve bu özelliğini de yitirmez hiç. Tutalım kanınız hayasızca karıncalanıyor, içinizde beliren bir sürü ilgisiz duygu sizi tedirgin ediyor, öyle duygular ki alıcı gözüyle baktınız mı, ne mal oldukları kendilerini belli ediyor hemen; görüyorsunuz ki, hepsi de düpedüz bayağı ve işe yaramaz şeylerdir. Şimdi siz gelin, eli yüzü düzgün bir şey düşünün böyle bir durumda, en sudan espiriyi, en ucuzundan bir esini gönül rahatlığıyla ele alıp üzerinde çalışın. Benim şu anda nereye gittiğimi sorarsan, derim ki kahveye gidiyorum. Kahveler, mevsimlerin değişimine kapılarını kapalı tutan tarafsız yerlerdir, anlıyor musun! Edebiyatın, dış etkilerin uzağında kalan yüce kaleleridir; yalnız buralarda soylu buluşları gerçekleştirebilir insan.' İşte böyle söyledi Adalbert ve ardından kahveye yollandı. Ben de onunla gitseydim, daha iyi olurdu belki."

Lisaweta, Tonio'ya biraz takılmak istedi:

"Bak bu güzel, Tonio! Şu 'hayasız karıncalanma' lafını beğendim. Senin meslektaş haklı bir bakıma, çünkü çalışmaların durumu ilkbaharda gerçekten pek iç açıcı değildir. Ama şimdi dikkat et söyleyeceklerime: Ben, ilkbaharda yine de gördüğün şu küçük espiri, şu küçük esin üzerinde çalışıyordum. İşim bitsin, salona geçer, çay içeriz seninle, sen de bana içini dökersin; çünkü öyle anlıyorum ki, bugün pek dolusun. O zamana kadar kendine bir yer bulup oturabilirsin sanırım. Örneğin, şu sandığın üzerine ilişiver, o şık giysilerinin kirleneceğinden korkmazsan tabii."

"Aman Lisaweta, ne istiyorsun giysimden! Ne yani, sırtıma lime lime kadife bir ceket ya da kırmızı ipekten bir yelek geçirseydim de sokağa mı çıksaydım? Sanatçı olarak iç dünyamızda yeterince serüven meraklısıyızdır zaten. Bırak da dışarıdan bakılınca iyi giyinelim ve adam gibi davranalım!" Ardından: "Hayır, dolu değilim", diye sürdürdü konuşmasını ve Lisaweta'nın paleti üzerinde değişik boyaları birbirine katarak bir karışım hazırlayışını izledi. "Dedim ya, kafamı kurcalayan, çalışmamı aksatan bir sorun yalnızca, bir karşıtlık.

Evet, neden söz ediyorduk? Anlatı yazarı Adalbert'ten yanılmıyorsam. Ne mağrur, ne sağlam karakterli bir insan! 'İlkbahar, mevsimlerin içinde en berbatıdır', dedi ve çekip kahveye yollandı. Öyle ya, insan ne istediğini bilmeli, değil mi? Evet işte, ilkbahar benim de sinirlerimi ayağa kaldırıyor, onun anımsama ve duyumsamalarındaki yüze gülen bayağılık beni de allak bullak ediyor. Ne var ki, ben bu yüzden ona atıp

tutmak ve onu aşağılamak yürekliliğini gösteremiyorum, çünkü utanıyorum ondan, onun saf ve temiz doğallığından, onun insana pes dedirtici gençliğinden utanç duyuyorum. Böyle bir duyguyu tanımadığı için Adalbert'e imreneyim mi, yoksa kendisini küçümseyeyim mi? Doğrusu bildiğim yok.

İnsan ilkbaharda gereği gibi çalışamıyor, orası öyle. Çünkü yaratıcı kişinin duygu sahibi olabileceğine inanan, yaptığı işi yüzüne gözüne bulaştıran biridir. Gerçek ve dürüst bir sanatçı, şarlatan kişilerin içine düştüğü bu yanılgıdaki salaklığa gülümseyerek bakar, belki hüzünle karışıktır gülümsemesi, ama gülümsemeyle baktığı kuşkusuzdur. Çünkü bu yoldan ortaya konan yapıt asla özü değil, yalnızca ilginçlikten uzak malzemeyi içerir; oysa estetik yapı, oyunsu ve serinkanlı bir üstünlükle davranılarak ilgili malzemeden hazırlanır kotarılır. Söyleyeceğiniz şey sizin için aşırı önem taşıyor, gönlünüzde ayrı bir yer tutuyorsa, çalışmalarınızda tam bir fiyaskoya uğrayacağınız kesindir. Coşkulu biri olup çıkarsınız; duygusal, mıymıntı, hantal, miskin, başı boş, ironi duygusundan uzak, tatsız tutsuz, sıkıcı, yavan şeyler gözlerini dünyaya açar elinizin altında; okuyucularda umursamazlık ve düş kırıklığı, sizin kendinizde ise bir pişmanlık bunun doğal sonucudur. Çünkü öyle değil mi, Lisaweta: Duygu, yürekte yaşanan sıcacık duygu her zaman yavan ve işe yaramaz nitelik taşır; sanatsal olan, yalnızca kızıp içerlemelerdir, bizim bozulmuş, bizim artistik sinir sistemimizin kapıldığı soğuk cezbelerdir. Sanatçının insanlık dışı, insanlıkla bağdaşmayan bir tutumun sahibi olması gerekir; insanlığa ilişkin konulara sanatçının tuhaf bir

uzaklık gerisinden bakabilmesi, dolayısıyla onlarla oynaması, onları ince bir beğeniyi ele veren etkili bir biçimde anlatı konusu yapacak gücü kazanabilmesi, kısaca böyle bir ayartıyı kendi içinde duyabilmesi zorunludur. Üslup, biçim ve anlatım yeteneği, bir kez insanlıkla sanatçı arasında güçbeğenir soğuk bir ilişkinin varlığını, hatta sanatçının insanlığını belli bir ölçüde yitirmesini, insanlık açısından yoksullaşmasını gerektirir. Çünkü sağlıklı ve güçlü duygunun beğeni denen şeyle hiçbir ilgisi yoktur ve her zaman için böyledir bu. Başka insanlar gibi yaşar, duygulara kapılarını açarsa, sanatçının biter işi. Adalbert de bunun bilincindeydi, onun için kalkıp kahveye yollandı, kahvenin 'dış etkilere kapalı' atmosferinde almak istedi soluğu, evet!"

"Ne yapalım, Tanrı yardımcısı olsun", dedi Lisaweta Iwanowna, ellerini bir çinko kapta yıkayarak. "Ama siz onu kendinize örnek almak zorunda değilsiniz."

"Hayır Lisaweta, örnek almıyorum ve bunun da tek nedeni, sanatçılığımın ilkbaharı önünde zaman zaman biraz utanç duygusuna kapılabilmemdir. Bakın, kimi vakit bilmediğim, tanımadığım kimselerden mektuplar alıyorum, okuyucularımdan bazısının yolladığı övgü ve teşekkür dolu mektuplar, yapıtlarımdan duygulanmış okuyucularımın hayranlık taşan mektupları. Bunları okuyup da sanatımın bu kişilerin yüreğinde uyandırdığı o sıcak ve kaba insancıl duyguyu görünce içim sızlıyor, mektupların satırlarında karşıma çıkan o coşkulu saflık karşısında bir acıma duygusuna kapılıyorum; kulislerin arkasına bir göz atabilseler, alnı pak, sağlıklı ve dürüst insanların asla bir şey yazamayacağını, bir

şey çalıp besteleyemeyeceğini o masumiyetleri içinde anlasalar, hayranlıklarından nasıl sıyrılıp ayılacaklarını düşününce yüzüm kızarıyor. Ama bütün bunlar, söz konusu kişilerin hayranlıklarını dehâmın hizmetinde kullanıp, onlardan kendimi yüceltmede uyarıcı güç olarak yararlanmaktan, onları enikonu ciddiye almaktan, karşılarında büyük adam rolü oynayan bir maymun yüzü takınmaktan beni alıkoyamıyor. Bırak itirazı Allahaşkına, Lisaweta! Sana şunu söyleyeyim ki, kendim bir insan gibi yaşamadan insanları anlatmak çokluk ötesiye bezgin düşürüyor beni. Sanatçı için kısaca bir erkek diyebilir miyiz? Bunu bir kadına sormak yeter! Bana öyle geliyor ki, biz bütün sanatçılar Papa'nın korosundaki hadım edilmiş şarkıcıların* yazgısını paylaşıyoruz biraz. Karşımızdakileri enikonu duygulandıracak kadar güzel şarkı söylüyoruz. Gelgelelim–"

"Bu dediklerin için biraz utanmalısın, Tonio! Gel de şimdi çay içelim seninle. Su birazdan kaynar, papyros** istersen burada. Sopran sesli koro şarkıcılarında kalmıştın, çayını yudumlarken devam edebilirsin konuşmana. Ama aslında utanman gerekirdi. Hani nasıl göğsünü kabartan bir tutkuyla kendini mesleğine verdiğini bilmesem!"

"Lütfen, şu meslek lafını ağzına alma, Lisaweta! Edebiyat asla bir meslek değil, bir baş belasıdır, bunu böyle bil! Peki ne zaman bu baş belası duyurmaya baş-

---

* Hadım edilmeleri sonucu çocukluktaki tiz seslerini koruyan, daha sonra bedensel gelişim ve egzersiz sonucu güçlü bir nefese sahip olan şarkıcılar (Ç.N.).

** Ağız kısmı uzun Rus sigarası (Ç.N.).

lar sesini? Erken bir dönemde, çok, ama çok erken dönemde. İnsanın Tanrı'yla ve dünyayla barışık ve uyum içinde yaşamayı hak ettiği bir zamanda bu lanet halkası geçer boynunuza, ansızın başkalarıyla, normal kişilerle, akıllı uslu, üzerlerine toz kondurulamayacak kişilerle akıl erdirilemeyecek bir karşıtlık içinde bulursunuz kendinizi; sizi insanlardan ayıran ironi, inançsızlık, muhalefet ruhu, bilgi ve duygu uçurumu derinleştikçe derinleşir, giderek bir yalnızlığa gömülürsünüz, sonunda başkalarıyla hiçbir anlaşma olanağınız kalmaz. Nasıl bir yazgıdır bu, Lisaweta! Kalbiniz yeterince diriliğini, canlılığını korusun, yeterince sevgi içeriyor olsun da böyle bir yazgıyı korkunç hissetme, olacak şey mi! Benlik duygunuz alevlenir derken, çünkü binlerce kişi arasından yalnız siz boynunuzda o lanet halkasını taşırsınız ve bunun da hiç kimsenin gözünden kaçmadığını sezersiniz. Kendisi için dâhi diyebileceğim bir oyuncu tanımıştım, insan olarak hastalık derecesinde bir tutukluk ve dengesizlikle boğuşup durmuştu. Aşırı ölçüde uyarılan benlik duygusu, yeterince rol üstlenemeyip oyuncu işlevini doğru dürüst yerine getiremeyişiyle birleşmiş, sanatçı olarak mükemmel, ama insan olarak yoksul bu kişide ilgili duruma yol açmıştı. Bir sanatçıyı, toplumda mesleği sanat olan birini değil de gerçek sanatçıyı, bu iş için daha baştan seçilmiş ve lanet halkası boynuna geçirilmiş bir sanatçıyı, biraz bakmasını bilen kimse öteki insanların arasından hemen bulup çıkarır. Soyutlanmışlık ve ayrı başçekerlik, başkalarınca tanınıp izlendiği duygusu, beri yandan krallara, prenslere özgü bir ifade ve ne yapacağını bilememenin verdiği şaşkınlık yüzünde açığa vurur kendini. Üzerinde

sivil giysilerle bir kalabalık içinden yürüyüp giden bir kralın, bir prensin yüz çizgilerinde de benzeri bir ifade gözleyebilirsiniz. Ama sanatçı söz konusu olunca, sivil giysi falan para etmez, Lisaweta! İstediğiniz kadar kılık değiştirin, kamüfle edin kendinizi, bir ataşe ya da izne çıkmış bir muhafız kıtası teğmeni gibi giyinin, gözlerinizi kaldırıp da bir söz söyler söylemez herkes anlayacaktır ki, siz insan değil, herkesi yadırgatan yabancı bir yaratık, insandan başka bir şeysiniz.

Peki *nedir* sanatçı? İnsanların rahata düşkünlüğü ve öğrenip araştırmalara karşı üşengeçliği hiçbir soru karşısında bu denli büyük olmamıştır. Sanatçının etkisi altında kalan açık sözlü insanlar, alçakgönüllü davranarak 'sanatçılık Allah vergisidir' derler ve safdil düşüncelerine göre, insanın gönlünü şenlendiren yüce etkilerin kesinlikle yüce neşe kaynaklarından çıkıp gelmesi gerektiği için, belki alabildiğine sefil koşullarda gelişip son derece kuşkuyla bakılacak bir yeteneğin sanatçıda varlığını kimse aklına getirmez. Sanatçının kolay kırılıp incindiği bilinir; beri yandan, sağlam temellere oturmuş bir özgüven duygusuna sahip vicdanı rahat kişilerde bunun her zaman doğru sayılmayacağı da bilinir beri yandan. Sana şunu söyleyeyim ki, Lisaweta, ruhumun en derin köşesinde –işi manevi alana kaydırırsak– sanatçı tipine karşı, yukarıdaki o küçük baba kentinde şerefli atalarımın, evlerinin kapısından içeri ayak atan bir hokkabaza, serüven meraklısı bir oyuncuya karşı duydukları *tüm kuşkuyu* beslemekteyim. Dinle bak! Bir bankacı tanıyorum, saçı sakalı ağarmış bir adam, uzun öyküler yazmak gibi bir yeteneği var. Boş zamanlarında söz konusu yeteneğinden yararlanıyor, yazdıklarına

bazen hiç diyecek yok. Ama bu yüce yeteneğine karşın –karşın diyorum– adam hiç de kusursuz biri sayılamaz; uzun süre içeride yatmış, hem de ağır bir suçtan. Hatta doğrusu istenirse, kendisinde böyle bir yeteneğin varlığını ancak hapiste yatarken farketmiş; bütün yapıtlarında da ana motifi, tutukluluk dönemindeki yaşantıları oluşturuyor. Biraz atak davrandınız mı, yazar olabilmek için şu ya da bu biçimde bir tutukevinde bir süre yaşamak gerektiği sonucunu çıkarabilirsiniz. Ne var ki, sözünü ettiğim kişinin tutukevindeki yaşantılarından çok, *kendisine içeride soluğu aldırtan nedenlerin,* sanatçılığının kök ve kökenleriyle ilgili olduğu kuşkusu ister istemez insanda uyanmıyor mu? Öyküler kaleme alan bir banker! Böyle birine hayatta seyrek rastlanır, öyle değil mi? Gelgelelim, öyküler yazıp da suç işlemeye yatkın olmayan, sabıkasız ve alnı ak bir banker, *böyle biriyle hiç karşılaşılmaz hayatta.* Bakıyorum, gülümsüyorsun, ama büsbütün de şaka değil söylediklerim. Hiçbir sorun, dünyada hiçbir konu, sanat ve onun insanlar üzerindeki etkisi kadar sıkıcı ve eza verici değildir. En tipik, dolayısıyla en güçlü sanatçının bir harika denebilecek yapıtını alın ele, 'Tristan ve Isolde' gibi işte öylesine marazi ve müstehcen bir yapıtı ve onun genç, sağlıklı ve bayağı normal bir kişi üzerindeki etkisini gözden geçirin. İnsanı yüceltip güçlendirir bu etki, yalan dolandan arınmış sıcak bir hayranlık uyandırır, belki de karşıdakini 'sanatsal etkinlikte' bulunmaya teşvik edici nitelik taşır. Sanatla uğraşan altın kalpli amatör dostumuz! Gelgelelim, biz sanatçılarda, onun 'sıcacık yüreği' ve 'içtenlikli coşkusu' ile hayalinden geçiremeyeceği kadar değişik durum. Öyle sanatçılar gördüm ki,

kadınlar ve delikanlılar tarafından kendilerine hayranlıkla kucak açılıyor, baştacı ediliyordu; ama ben, onların ne mal olduğunu *biliyordum.* Sanatçılığın kökeni, sanatçılığa eşlik eden olaylar ve sanatçılığın dayandığı koşullar söz konusu oldu mu, insan sık sık birbirinden ilginç durumlarla karşılaşıyor."

"Başkaları için geçerli şeyler bunlar, Tonio! Bağışla ama, yalnız başkaları için geçerli sanıyorum!"

Tonio sustu. Eğik kaşlarını çatıp kendi kendine bir ıslık tutturdu.

"Fincanını rica edebilir miyim, Tonio? Fazla demli değil çay. Bir sigara daha yakmaz mısın? Şey, senin de çok iyi bildiğin gibi, konulara öyle bir açıdan bakıyorsun ki, bence ille de o açıdan bakmak gerekli değil."

"Bu senin söylediğin Horatio'nun* yanıtı sevgili Lisaweta. 'Olaylara bu açıdan bakmak, onlara alıcı gözüyle bakmak demektir', öyle değil mi?"

"Benim söylemek istediğim, onlara pekâlâ bir başka açıdan da bakılabileceği, Tonio! Ben, resim yapan aptal biriyim yalnız. Senin açıklamalarına verdiğim yanıtta, kendi mesleğini sana karşı biraz savunmakla elbet yeni bir şey söylüyor değilim, senin de çok iyi bildiğin bir şeyi sana anımsatmak istiyorum, hepsi bu. Nasıl yani? Edebiyatın pisliklerden arıtıcı ve kutsayıcı etkisi, bilgi ve sözcüklerle tutkuların yokedilmesi, anlamaya, bağışlamaya ve sevmeye götüren bir yol olarak edebiyat, dilin esenliğe kavuşturucu gücü, insan ruhunun en soylu bir biçimi olarak edebî ruh, kusursuz bir

---

* Shakespeare'nin *Hamlet* oyununda oyunun baş kişisi Hamlet'in dostu ve sırdaşı (Ç.N.).

insan, bir ermiş olarak edebiyatçı, buna böyle bakmak, yeterince alıcı gözle bakmak değil midir sence?"

"Böyle konuşmakta haklısın, Lisaweta; seni haklı kılan da kendi yazarlarınızın yapıtları, demin sözünü ettiğin kutsal edebiyatı oluşturan o tapılası Rus yazınıdır. Ama ben, senin itirazlarını göz ardı etmiş değilim, onlar da bugün kafamdan geçen düşünceler arasında yer alıyor. Bana bir bak şöyle! Fazla bir zindelik, bir neşe yok üzerimde, değil mi? Biraz yaşlanmış, acı konuşan, yorgun ve bezgin düşmüş biriyim, öyle değil mi? Şimdi senin şu 'bilgi' dediğin şeye dönelim; öyle bir insan düşünebiliriz ki, yaradılıştan saf, yumuşak başlı, iyi niyetli ve biraz duygusaldır; ama psikoloji alanındaki keskin görüşlülüğü canına okumakta, kendisini uçuruma sürüklemektedir. Dünyanın hazin tablosu karşısında yenik düşmemek, gözlemlemek, akılda tutmak, uyum sağlamak, en acılı yaşantıları bile bunun dışında tutmamak, beri yandan umutsuzluğa kaptırmamak kendini, varlık denen o iğrenç icat üzerinde moral bir üstünlüğü tam anlamıyla içinde hissetmek; kim istemez bunu! Ne var ki, bazen bu iş, eğlenceli bir deyişle, insanın boyunu aşıyor. Her şeyi anlamak, her şeyi bağışlamak mıdır? Ben, böyle bir şey bilmiyorum. Bir şey var ki, bilme tiksintisi diye niteliyorum bunu, Lisaweta. Hani öyle bir durum ki, bir nesnenin içyüzünü görmek, insanın kendisini ölümcül bir iğrençlik duygusuna kaptırmasına, kendini hiç de barışçıl sayılamayacak bir hava içinde hissetmesine yetiyor. Danimarka'lı Hamlet'in, bu edebiyatçı kahramanın durumu buna bir örnek. Doğuştan kendisinde böyle bir yetenek olmamasına karşın, bilme yazgısını üstlenmenin ne anlama ge-

leceğinin bilincindeydi Hamlet. Duyguların gözyaşı örtüsünü aralayarak ileriyi görmek, bilip tanımak, aklında tutmak, gözlemlemek ve ellerin ellerle kavuştuğu, dudakların dudaklarla birleştiği, insanın gözünün duygulardan körleştiği anlarda bile gözlemleneni gülümseyerek bir yana çekip almak – bayağı bir şey bu, Lisaweta, rezilce bir şey, insanın sinirlerini ayağa kaldıran bir şey. Ama sinirlenmekle ne geçer ele?

İşin daha az sevimsiz olmayan bir başka yönü var ki, o da kendini beğenmişlik, tüm doğruları umursamayan alaycı bezginliktir. Zaten şu gerçek ki, şimdiden iki ayağı bir pabuca sokulmuş aydınların karşısındaki kadar bir suskunluk ve çaresizliğe dünyanın hiçbir yerinde rastlanmamaktadır. Elde edilen tüm bilgilere eskimiş ve sıkıcı bir gözle bakılır. Diyelim belli bir gençlik kıvancıyla ele geçirip sahip olduğunuz bir doğruyu ele geçiriyorsunuz, sizin o bayağı doğrunuz bir dudak büküşüyle karşılanır. Böyle işte, Lisaweta, edebiyat insana bıkkınlık veriyor! İnsanlar arasında öyle olabilir ki, bir kimseye sırf şüpheciliğinden dolayı ve düşüncelerini kendine saklaması yüzünden aptal gözüyle bakılabilir; oysa gerçekte söz konusu kimse yalnızca burnu büyük ve yüreksiz biridir. Bu söylediklerim 'bilgi' konusuyla ilgili, Lisaweta. Söz'e gelince, belki de burada bir esenliğe kavuşmaktan çok, duygunun soğutulup dondurulması gibi bir durum vardır ortada. Şaka bir yana, duygunun edebiyat diline başvurularak hemen yüzeysel biçimde hesabının görülmesinde bir soğukluk ve eşi görülmedik ölçüde bir büyüklenme havası saklı yatar. İçiniz dolu mu, tatlı ve yüce bir yaşantı sizi pek mi duygulandırdı, ondan kolayı yok! Doğru bir edebiyatçı-

ya gidersiniz, her şey en kısa zamanda yoluna girer. Edebiyatçı sorununuzu çözümler, tanımlar, bir isim verir ona, dile getirir ve konuşturur, sorunun bir daha hiç karşınıza çıkamayacak gibi dürer defterini, onu sizin için umursanmayacak bir nesne durumuna sokar ve karşılığında da sizden herhangi bir teşekkür falan beklemez. Size gelince, ferahlamış, yüreğiniz serinlemiş, içiniz aydınlanmış olarak evinizin yolunu tutar, ilgili sorunun az önce sizi tatlı bir curcunayla nasıl olup da şaşalattığına bir türlü akıl erdiremezsiniz. Siz de bu soğuk ve kendini beğenmiş şarlatana gerçekten arka çıkmak mı istiyorsunuz? Onun bir tek inandığı şey vardır: Sözcüklerle açığa vurulan nesne temize havale edilmiş, çözüme kavuşturulmuş, rafa kaldırılmıştır... Ne güzel! Ama yine de nihilist değilim ben."

"Nihilist değil–", dedi Lisaweta. Tam o anda çayla dolu kaşığı ağzına yaklaştırmıştı ve bu konumda adeta kaskatı kesilmiş durdu.

"Değilim kuşkusuz, değilim! Kendine gel lütfen, Lisaweta! Nihilist değilim diyorum sana, o yaşamla dolup taşan duygu açısından böyle biri değilim. Bakın, sözcüklerle dile getirilip 'hesabı görüldükten' sonra yaşamın hâlâ sürüp gidebilmesini, üzerinde gerçekleştirilen işlemden utanç duymamasını gerçekte edebiyatçının aklı almaz. Edebiyat aracılığıyla esenliğe kavuşturulmasına karşın, yaşam günahını, yaşama günahını işler durur sürekli; çünkü her eylem, us gözünde bir günahtır."

Konuşmamın sonuna geldim, Lisaweta. Bak ne diyeceğim: Hayatı seviyorum, işte bir itiraf sana. Al bu itirafı, sakla. Şimdiye kadar hiç kimseye böyle bir itirafta bulunmadım. Hayattan nefret ettiğim, korktuğum,

hayatı hor gördüğüm, ondan tiksindiğim dile getirildi, hatta yazılıp yayınlandı. Bu konuda söylenenlere seve seve kulak verdim, gururumu okşadı hep; ama eskiden nasılsa yine öyle yalan yanlış şeyler. Hayatı seviyorum. Gülümsüyorsun Lisaweta ve neye gülümsediğini de biliyorum. Ama yalvarırım, bu dediklerime edebiyat gözüyle bakma, Cesare Borgia ya da onu kendine bayrak yapan esrik bir felsefe gelmesin aklına! Benim gözümde hiçten başka bir şey değil Cesare Borgia, kendisine en ufak bir değer verdiğim yok, olağanüstü'nün, şeytansal'ın bir ideal olarak nasıl baştacı edilebileceğine bir türlü akıl erdiremem. Hayır, hayat kanlı bir büyüklük ve vahşi bir güzelliği içeren bir vizyon, alışılmamış bir nesne değildir; us ve sanatın karşısında yer alıp dünya durdukça duracak bir nesne kimliğiyle biz normaldışı kişilere sunar kendini; normal, yakışık alır ve sevilmeye değer şey, bizim özlemlerimizin ülkesidir, o baştan çıkarıcı bayalığı içinde hayattır bu ülke! En son ve en derin hayranlık konusunu açıkgözlülüğün, eksantrikliğin ve şeytansallığın oluşturmadığı, masum, basit ve canlı olana karşı özlem duymayan, biraz dostluk, teslimiyet ve senli benliliğin, biraz insan mutluluğunun özlemini çekmeyen, sıradanlığın hazlarına karşı o yakıp kavurucu özlemi içten içe hissetmeyen sanatçıya, sevgili Lisaweta, sanatçı demek için bin şahit ister.

Bir insan dost! İnsanlar arasında bir dostum olmasının göğsümü kabartıp beni mutlu kılacağını söylersem inanır mısın? Ne var ki, şimdiye kadar şeytanlar, cinler, azılı gulyabaniler, bilgeliklerinden susan hayaletler, yani edebiyatçı dostlar arasında yaşadım hep.

Kimi bakmışım bir podyumdayım, beni dinlemeye gelenlerin karşısında dikiliyorum. Bazen de öyle olu-

yor ki, gözlerimi dinleyiciler üzerinde gezdirirken yakalıyorum kendimi. Kafamda beni kimlerin dinlemeye geldiği, kimlerin alkış ve teşekkürlerinin bana kadar uzanacağı, sanatımın kimlerle ideal bir birlik ve beraberlik oluşturacağı sorusuyla salonda bir casus gibi kimseye belli etmeden sağa sola bakınıyorum; çok iyi bilip tanıdığım yüzlerden bir yığın, bir topluluk görüyorum karşımda, adeta, ilk Hıristiyanların oluşturduğu bir topluluk; hantal vücutlu ve ince ruhlu insanlar; deyim yerindeyse, hep tökezleyen kimseler, ne demek istediğimi anlıyorsun sanırım, Lisaweta; edebiyatı yaşamdan küçük çapta öç almak için başvurulan bir etkinlik gören insanlar, hep acı çekenler, içleri özlemle dolup taşanlar, yoksul kişiler; ötekilerden, ruh denilen şeyi hiç gereksinmeyen o mavi gözlülerden, Lisaweta, bir tek kişi yok aralarında.

Ama durum başka türlü olaydı, her şeyden önce buna sevinmek, acınacak bir mantık hatası sayılmaz mıydı? Hayatı sevmek, ama yine de bütün hünerini ortaya döküp onu kendinden yana çekip almaya, çeşitli oyunlar, hüzünler ve edebiyatla uğraşan bütün o hasta soylular takımı için onu ele geçirmeye çalışmak, mantığa aykırı düşer. Yeryüzünde sanatın egemenlik alanı giderek genişliyor, sağlık ve masumiyetinki ise küçülüyor. Bu sağlık ve masumiyetten artakalanı bin bir titizlikle saklayıp korumak gerekirdi aslında; enstantene fotoğraflarla bezenmiş at kitapları okumayı yeğleyen kimseleri ayartıp edebiyatın içine çekmeye kalkışmamak gerekirdi!

Çünkü – kendini sanata adamış bir yaşamın manzarasından daha yürekler acısı ne vardır? Biz sanatçıla-

rın, hayatı yaşayan, beri yandan fırsat buldu mu sanatçı da olabileceğine inanan amatörler kadar küçümsediğimiz bir başka kimse yoktur. İnan ki, bu tür bir küçümseme, benim en kişisel yaşantılarım arasında yer almaktadır. Diyelim ki seçkin bir evde bir topluluk içindeyim. Herkes yiyor, içiyor, tatlı tatlı sohbet ediyor, gayet güzel anlaşıyor birbiriyle ve ben de onlar gibi kimseyi incitmeyen efendi insanlar arasında bir süre izimi kaybettirebileceğime seviniyorum, bir şükran duygusu kaplıyor yüreğimi. Bakıyorsunuz birden, hani tanık oldum böyle bir duruma, bir subay, üzerinde taşıdığı o şerefli üniformaya asla yakıştıramayacağım bir davranışla sevimli, çakı gibi bir teğmen kalkıyor, yazdığı birkaç şiiri okumasına izin vermemizi resmen rica ediyor bizden. Salondakiler şaşkın şışkın gülümsüyor, bu izni kendisinden esirgemiyorlar. Subay da ceketinin cebinde saklı tuttuğu bir kâğıdı çıkarıp eserlerini okuyor, müziğe ve sevgiye ilişkin, bir-iki parça şey; sözün kısası, etkileyici nitelikleri olmadığı gibi, derin bir duyumsamanın ürünü de değiller. Ama rica ederim, nasıl olur, bir teğmen bu! Lütfen düşünsün herkes, olacak şey mi, bir subay! Kendini yaşamaya adamış biri! Gerçekten gereksinimi var mıydı böyle bir şeye! Eh, o kaçınılmaz sonuç kendini açığa vuruyor derken: Asık suratlar, susmalar, yalancıktan biraz alkış ve herkesin yüzünde işte öylesine bir hoşnutsuzluk. Benim kendimde gözlemlediğim ilk ruhsal tepki, bu düşüncesiz genç subayın salonda estirdiği yılgınlık havasından ötürü kendimi de suçlu hissetmemdir; onun mesleğine acemice öykündüğü ben kendim de, hiç kuşkusuz salondakilerin alaylı ve yadırgamış bakışlarına hedef oluyorum. Ru-

humda uyanan ikinci tepki ise, kendisine az önce en içten bir saygı duyduğum bu insanın gözümden ansızın düşmesi, sürekli düşmesidir. Acımayla karışık bir yakınlık duyuyorum kendisine. Salondaki cesaret sahibi ve babacan birkaç kişi gibi yanına yaklaşıyor, ona moralini güçlendirici sözler söylüyorum. 'Kutlarım sizi, teğmenim!' diyorum. 'Ne üstün bir yetenek bu! Olacak şey değil, böylesine güzel şiirler!' Ve elimle takdir yollu omzuna vurmama ramak kalıyor. Ama babacanlık, bir teğmenin önünde açığa vurulacak bir duygu mudur? Onun kendi suçu! İşte oracıkta dikiliyor, karşılığını hayatıyla ödemeden sanatın defne ağacından bir yaprakçık bile koparamayacağını düşünmeyişinin cezasını kızarıp bozarmakla ödüyordu. Hayır, hayır! Bu konuda benim o sabıkalı meslektaş bankerin tarafını tutuyorum. Doğrusu bugün de Hamlet gibi konuşkanlığım üzerimde, öyle değil mi, Lisaweta?"

"Bitti mi sözün, Tonio?"

"Bitmedi, ama daha fazla bir şey de söylemek gelmiyor içimden."

"Zaten söyledin söyleyeceğin kadar. Benden bir yanıt bekliyor musun?"

"Vereceğin bir yanıt var mı?"

"Sanırım evet. Seni can kulağıyla dinledim, Tonio, başından sonuna kadar dinledim. Bu ikindi üzeri burada konuştuklarının tümüne uygun düşecek yanıt vermek, ayrıca seni pek tedirgin eden sorun için bir çözüm önermek istiyorum. Dinle! Şimdi şurada oturuyorkenki halinle sen de düpedüz bir burjuvasın."

"Burjuva mı?" diye sordu Tonio ve oturduğu yere adeta yığılıp kaldı.

"Bunu işitmek sana biraz ağır geldi sanırım! Başka türlüsü de düşünülemezdi zaten. Onun için, verdiğim yargıyı biraz yumuşatacağım, çünkü yumuşatabilirim istersem. Sen yanlış yola sapmış bir burjuvasın, yolunu şaşırmış bir burjuva!"

Tonio, sesini çıkarmadı. Derken, kararını vermiş, doğrulup kalktı ayağa, şapkasına ve bastonuna uzandı.

"Teşekkür ederim, Lisaweta. Bu sözünden sonra rahat rahat evin yolunu tutabilirim. *Hesabım görüldü.*"

5

Güzün eli kulağındaydı. Tonio Kröger, Lisaweta Iwanowna'ya şöyle dedi:

"Evet, geziye çıkıyorum, Lisaweta; biraz hava alacağım, başımı alıp gidiyorum buralardan, tüyüyorum kısaca."

"Yoksa yine İtalya'ya mı gitmeyi düşünüyorlar beyefendi?"

"Aman Tanrım, lafını etme bana şu İtalya'dan Lisaweta! İtalya'ya duyduğum ilgi öyle az ki! Hatta onu küçümsüyorum denebilir! Benim yerimin İtalya olduğu kuruntusuna kapıldığım günler çok gerilerde kaldı. Sanat, öyle değil mi? Kadife gibi mavi bir gökyüzü, sıcacık şarap ve insanı baygın düşüren şehevî hazlar. Sözün kısası, hoşlanmıyorum bütün bunlardan. Gözden çıkardım hepsini. Bütün bellazza* sinirime dokunuyor, sonra o siyah hayvansı bakışlarıyla hayat fışkıran in-

* İtalyanca: Güzellik (Ç.N.).

sanlara da katlanamıyorum artık. Bu Romen ırkından insanların gözlerinde vicdan denen şeyden eser yok. Hayır, Lisaweta, bu kez Danimarka'ya uzanacağım, oraları gezip dolaşacağım biraz."

"Danimarka mı?"

"Evet! Ayrıca, bu gezinin bana iyi geleceğini umuyorum. Çocukluk ve gençlik yıllarım Danimarka'nın pek yakınında bir kentte geçti; öyleyken bir fırsatını bulup yukarılara uzanamadım. Ama yine de öteden beri tanıyıp sevdiğim bir ülke Danimarka. Kuzey ülkelerine karşı duyduğum bu yakınlık, bana babamdan geçmiş olmalı; çünkü annemin gönlü doğrusunu istersen bellazza'daydı daha çok, tabii benim için hepsi bir demediği zamanlar. Ancak, kuzey ülkelerinde yazılan kitaplara bir bak, Lisaweta, bu derin, saf ve temiz, mizah dolu kitaplara bir göz at şöyle! Onları hiçbir şeye değişmem, bayılıyorum hepsine. İskandinav yemeklerini al örneğin, insanın midesinin ancak havası pek tuzlu ve sağlıklı bir ülkede kaldırabileceği (bilmiyorum benim midem böyle yemekleri kaldırabilir mi hâlâ?) yemekleri al! Doğup büyüdüğüm kentten az çok bildiğim yemekler bunlar, çünkü orada da tastamam aynı yemekler yenir. Hepsini bırak, insanların isimlerini bir gözden geçir, kuzeyde yaşayanların yanlarında bir süs gibi taşıdığı, çoğuna bizim kentte de rastlanan isimleri bir incele. Ingeborg ismindeki sese kulak ver, saf ve lekesiz bir şiirden yükselen harp sesi gibi tıpkı. Sonra o deniz! Yukarıda Baltık denizi vardır çünkü. Tek kelimeyle, bu kez yukarılara yolculuk, Lisaweta! Baltık denizini yeniden görmek, o isimleri yeniden işitmek, o kitapları yeniden okumak istiyor canım. Ayrıca, o hayaletin

Hamlet'e görünüp zavallı soylu gence felaket ve ölüm getirdiği Kronberg* terasına çıkıp dikileceğim biraz."

Tonio omuzlarını silkerek: "Normal güzergâhı", diye yanıtladı ve yüzü kızardı açıkça. "Evet, on üç yıl önce çıktığım yere on üç yıl sonra yeniden döneceğim, bu da hayli komik olabilir."

Lisaweta gülümsedi.

"Benim de senden duymak istediğim buydu, Tonio. Yolun açık olsun! Bana yazmayı unutma, tamam mı! Danimarka gezinde neler gördün, neler yaşadın, mektup yaz, anlat bana!"

6

Tonio, kuzeyin yolunu tuttu. Birinci mevkide seyahat ediyordu, çünkü içte başkalarınınkinden daha çetin sorunlarla boğuşup duran birinin dışta haklı olarak biraz rahatlık peşinde koşabileceğini söylüyordu hep. Bir zaman önce terkedip gittiği küçük kentin kulelerini gri bir boşluk içinde karşısında yükseliyor görmeden hiçbir yerde mola vermedi, yolculuğu sürdürdü durmadan. Doğup büyüdüğü kente varınca, kısa bir süre kaldı burada ve tuhaf bir kalıştı.

Havanın bulanık olduğu öğle sonrası yerini akşama bırakmak üzereydi ki, tren o çok iyi bildiği isli ve dar perona girdi. Yüreğinde alaydan başka duygu taşımayarak tıpkı bir vakit kentten çıkıp gittiği zamanki gibi peronun kirli cam tavanı altında dumanlar biraraya birikip tortop oluyor, zaman zaman bütünden kopan kimi parçalar sağa sola dağılıyordu. Tonio, bagaj yerinde

---

* Helsingör yakınında Danimarka Kralının sarayı (Ç.N.).

bavullarını kalacağı otele yollamalarını söyleyerek gardan ayrıldı.

Kentin iki at tarafından çekilen siyah, hayli yüksek ve geniş faytonları istasyonun önünde ard arda dizilmişti. Faytona binmedi Tonio; her şey, dar ve dik çatılar, en yakın çatıların ardında boy gösterip kendisini selamlayan sivri kuleler, dört bir yanda sözcükleri yayarak, öyleyken çabuk çabuk konuşmalarıyla dikkati çeken sarışın ve hantal insanlar gibi arabaları da seyretmekle yetindi. Derken asabi bir gülüşle gülmeye başladı, hıçkırık denen şeyle içten akraba olduğu söylenebilirdi bu gülüşün. Tonio yaya yürüdü; karşıdan esen ıslak ve sert rüzgârı yüzünde sürekli hissederek adımlarını usul usul atıyordu; korkuluklarında mitolojik heykellerin sıralandığı köprüden geçerek bir süre rıhtım boyunda ilerledi.

Aman Tanrım, her şey ne kadar da minicik, ne kadar da köşeli görünüyordu! Burada dik çatılı dar sokaklar, hep böyle kirli ve pis, bayır yukarı uzandı mı? Gemilerin baca ve direkleri rüzgârda ve akşamın loşluğunda bulanık ırmağın yüzeyinde hafif hafif sallanıyordu. Kafasında yaşattığı evin bulunduğu şu caddeyi tutup tırmansa mıydı acaba? Hayır, yarına saklayacaktı bunu. Şimdi gözünden uyku akıyordu. Başı yoldan sersem gibiydi, sisler puslar içinde çeşitli düşünceler ağır ağır geçip gidiyordu zihninden.

Kentten ayrıldığından bu yana geçen on üç yıl içinde midesini bozduğu kimi zamanlar olmuş, böyle geceler düşünde bayır yukarı çıkan sokakta yer alan, ayak seslerinin çın çın yankılandığı eski evlerinde görmüştü kendini; babası yaşıyordu henüz ve evdeydi, sürdüğü

kepaze hayattan dolayı kendisine sert eleştiriler yöneltiyordu ve bunların tümü de Tonio'nun her defasında yerinde bulduğu eleştirilerdi. Ve şu andaki durumunda, insanın hayal mi, yoksa gerçek mi diye kendi kendine sorup ister istemez bütün kalbiyle gerçekliğinde karar kıldığı, ama sonunda uyanıp yine de kendine geldiği o parçalanıp atılamayan aldatıcı düşsel ağlardan kalır yanı yoktu kentin. Pek kalabalık denemeyecek esintili sokaklarda yürüdü, Tonio; başını rüzgârın karşısında eğik tutuyor, tıpkı bir uyurgezer gibi kentte geceleyeceği birinci sınıf bir otele doğru ilerliyordu. Ucunda bir alevcik görülen bir çubukla çarpık bacaklı bir adam, bir tayfa gibi salına salına önü sıra yürüyor, yol kenarındaki fenerleri yakıyordu.

Bu nasıl bir duyguydu yüreğindeki? Yorgunluğun külü altında açık seçik bir aleve dönüşmeksizin karanlıkta acı vererek için için gönlünde yanan şey neydi? Sus, çıkarma sesini, bir şey söyleme! Yerlerinde kalsın sözcükler! Tonio, uzun uzun dolaşmak isterdi rüzgâr da, loş ve düşsü bir aşinalık içindeki sokaklarda uzun uzun gezip dolaşmak! Ama her şey öylesine sıkışık, birbirine öylesine yakındı ki! Gideceği yere bir anda varıyordu insan.

Kentin yukarı kesiminde ark lambaları vardı ve birden yandı hepsi. Ön cephesinde uzanmış yatan iki siyah aslanla otel oradaydı, çocukken hep korkmuştu aslanlardan. Eskisi gibi şimdi de aksırdı aksıracaklarmış gibi bir pozla birbirlerine bakıp duruyorlardı; ama aradan geçen zaman içinde küçülmüş gibiydiler. Tonio, yürüyüp geçti aralarından.

Otele yürüyerek geldiğinden, fazla bir tantanayla

karşılanmadı. Gerek kapıcı, gerek küçük parmaklarıyla kol manşetlerini üniformasının yenleri içine habire tıkıştırmaya çalışan teşrifatçı, yoklayıp tartan bakışlarla tepeden tırnağa süzdü, inceledi Tonio'yu; anlaşılan bu davranışlarıyla onun sosyal konumunu az buçuk belirlemek, toplumsal hiyerarşi içindeki yerini saptamak, kendisine gösterilecek saygının derecesini kestirmek gibi bir amaç güdüyorlardı. Ne var ki, içlerini rahatlatacak bir sonuca ulaşamadılar, bu yüzden yeni müşteriye karşı ölçülü bir nezaket gösterilmesinde karar kıldılar. Sırtında eskiyip yer yer parlamış bol bir frak, ayaklarında fiyonglarla süslenmiş sessiz iskarpinler, yanaklarında sarışın favorilerle halim selim bir adam olan uşak, Tonio'yu iki merdiven çıkarıp eski moda döşenmiş temiz bir odadan içeri soktu. Loş ışıkta pencereden bakan Tonio, avlunun, çatıların, ayrıca otelin yanıbaşındaki hayaletimsi kilisenin pitoresk ve ortaçağsı manzarasıyla karşılaştı. Bir süre pencerenin önünde dikildi; ardından geniş kanepeye oturup kollarını kavuşturdu, kaşlarını çatıp kendi kendine bir ıslık tutturdu.

Derken bir ışık getirdiler odaya ve ardından bavullar geldi. Halim selim uşak, masanın üzerine bir bildirim formu bıraktı. Tonio, başını yana eğerek formun üzerine adını, sosyal durumunu, anne ve babasının isimlerini çiziktirdi. Ardından akşam için yiyecek bir şeyler istedi ve kanepede oturarak eskisi gibi gözlerini boşlukta bir noktaya dikti. Az sonra getirilip önüne konan yemeğe hayli zaman el sürmedi, sonunda birkaç lokma bir şey aldı yemekten, ardından kalkıp bir saat kadar odada aşağı yukarı gezindi; zaman zaman duruyor, gözlerini kapıyordu. Derken acele etmeden soyu-

nup yatağa girdi. Acayip özlemleri içeren düşler gördü, uzun bir uyku uyudu.

Gözlerini açtığında oda gün ışığıyla aydınlanmıştı. Kafası dağınık, nerede olduğunu düşündü hemen; kalkıp perdeleri açtı. Gökyüzünün şimdiden biraz uçuk yaz sonu mavisi, rüzgârın tiftik tiftik ettiği bulut parçacıklarıyla yer yer örtülmüştü; ama baba kenti üzerinde güneşin parıldadığı görülüyordu. Her zamankinden çok özen ve titizlikle elini yüzünü yıkadı, tıraş oldu, üzerinde olumlu ve kusursuz bir izlenim bırakılması gereken hatırı sayılır ve seçkin bir aileyi ziyarete niyetleniyormuş gibi kendine çeki düzen verdi. Giyinirken kulak kabartıp kalbinin ürkek atışlarını dinledi.

Dışarısı ne kadar da aydınlıktı! Yollar dünkü gibi bir loşluğa gömülmüş olsa, kendini daha rahat hissedeceğini düşündü; ama şimdi güneşin ışıl ışıl aydınlığında herkesin gözü önünde sokaklarda yürüyecekti. Acaba tanıdıklara rastlayacak, yolda durdurulup sorgulamadan geçirilecek, son on üç yılda neler yaptığına ilişkin olarak kendilerine hesap vermek zorunda bırakılacak mıydı? Hayır, Allaha şükür, kendisini tanıyan kimse kalmamıştı kentte; bir hatırlayan çıksa da, kendisinin o kimse olduğunu bilmeyecekti, çünkü aradan geçen zaman içinde doğrusu değişmişti biraz. Aynada dikkatle kendini inceledi ve birden o maskenin, gerçektekinden daha yaşlı bir izlenim bırakan, çalışıp didinmelerle vaktinden önce eskitilmiş o yüzün gerisinde kendini daha bir güven içinde hissetti. Yiyecek bir şeyler getirtip kahvaltı yaparak odasından ayrıldı; kapıcıyla siyah üniformalı teşrifatçı bayın ölçüp tartan bakışla-

rını üzerinde duyumsayarak holden geçti, iki aslanın arasından yürüyüp sokağa çıktı.

Nereye gidiyordu, bildiği yoktu pek. Dünkü gibiydi tıpkı! Şaşılası bir vakar içinde yan yana sıralanmış duran, öteden beri aşinası olduğu dik çatılar, kulecikler, kemerler, çeşmeler ortasında kendini bulup rüzgârın ve uzak düşlerin nazlı ve buruk kokusunu yüzünde algılar algılamaz, duyuları bir tül perdeyle örtüldü, bir ağ gerildi üzerlerine. Yüzlerindeki kaslar gevşedi; durgun bakışlarla çevresindeki insanları ve nesneleri izlemeye koyuldu. Orada, o köşebaşında yine de uyanacak, kendine gelecekti belki...

Nereye gidiyordu? İçinde öyle bir his vardı ki, sanki yöneldiği yön, gece gördüğü nedamet dolu acayip düşlerle ilgiliydi. Belediye sarayının kemerlerinin altından geçti, kasapların kanlı elleriyle etleri kesip tarttığı, birçok kattan oluşan, yüksek ve sivri Gotik çeşmenin bulunduğu Pazar Meydanı'na geldi. Bir evin önünde durdu. Diğer birçokları gibi kavisli hatları içeren oyma kafesli dik çatısıyla dar cepheli ve sade bir evdi; evin seyrine daldı. Kapıdaki isim tabelasını okudu, gözlerini pencerelerde tek tek gezdirdi bir süre. Sonra dönüp yavaş yavaş yürümeye koyuldu.

Nereye gidiyordu? Evlerine. Ama kestirmeden gitmeyerek dolambaçlı bir yol izledi; vakti vardı henüz; geze geze kale kapısına gelip kent dışına çıktı. Mühlen Bendi'yle Holsten Bendi'nden geçti, ağaçlarda uğuldayıp duran ve dalları çatırdatan rüzgârdan korumak üzere şapkasını eliyle sımsıkı tutuyordu. İstasyona yakın bir yerde bentlerden ayrıldı, hantal bir acelecilikle paf puf sesler çıkararak önünden geçen bir treni izledi,

oyalanmak için vagonları saydı, son vagonun tepesinde oturan adamın arkasından baktı. Ihlamur Meydanı'na gelince, buradaki şirin villalardan birinin önünde durdu; araştıran bakışlarla uzun uzun bahçeye baktı, ardından pencerelerde dolaştırdı gözlerini; birden aklına bahçe kapısının kanadını sağa sola oynatmak ve kanadın oturduğu yuvalardan yükselecek gıcırtılı sesleri dinlemek geldi. Sonra üşümüş ve pasa bulaşmış ellerine baktı bir süre; yürümesine devam ederek eski ve alçak kale kapısından geçti, liman boyunca ilerleyerek o esintili dik sokağı çıkıp kendi evlerine geldi.

Hepsinden yüksek çatısıyla komşu evler arasına sıkışmış, üç yüz yıldır olduğu gibi yine öyle gri ve vakur duruyordu oracıkta. Tonio, kapının üstündeki, harfleri yarı silinmiş dindarca bir hava kokan yazıyı okudu. Ardından derin bir nefes alıp girdi içeri.

Kalbi korkuyla çarpıyordu; önlerinden yürüyüp geçtiği zemin kattaki kapıların birinden babasının çıkıp karşısına dikilmesini bekler gibiydi; sanki babası, sırtında bürodayken giydiği ceket, kulağının arkasına sıkıştırılmış kalemle çıkıp gelecek, onu durdurup şimdiye dek süregeldiği uçarı hayattan dolayı bir güzel sigara çekecek ve bunu da kendisi pek yerinde görecekti. Ne var ki, odaların önünden benzeri bir olayla karşılaşmadan geçti. İç kapı kapalı değildi, aralık bırakılmıştı, bunu doğru bulmadı. Beri yandan, hani bazı tatlı düşlerde engeller kendiliklerinden ortadan kalkar ve insan şansı yaver gidip hiçbir engele toslamadan tuttuğu yolda ilerler, onun gibi bir duygu uyanmıştı içinde. Dört köşe kocaman çinilerle kaplı geniş avlu, attığı adımlarla çın çın ötüyordu. Sessiz mutfağın karşısında sanki

öteden beri hayli yükseklikte yer alan o acayip, ama tertemiz cilalı bölmeler duvardan dışarı taşıyordu; hizmetçilerin kaldığı bu odalara avludan bir çeşit portatif merdivenle çıkılmaktaydı. Ama eskiden hep bu odalarda görülen büyük dolapların ve oymalı sandıkların yerinde yeller esiyordu şimdi. Evin oğlu, görkemli merdivenden çıkmaya başladı; elini beyaz cilalı, kafes oymalı ahşap korkuluğa dayıyor, her adımda kaldırıp bir sonraki adımda yine usulcacık korkuluğun üzerine koyuyordu; bu eski ve sağlam korkulukla arasında bir zaman varolmuş sırdaşlığı yeniden kurmaya çalışır gibiydi. Orta katın sahanlığına gelince durdu. Sahanlık kapısına beyaz bir tabela iliştirilmişti ve üzerinde siyah harflerle *Halk Kitaplığı* yazısı okunuyordu.

Halk Kitaplığı mı diye düşündü Tonio; çünkü ona kalırsa, bu kentte ne halkın, ne edebiyatın işi vardı. Kapıyı tıklattı. Girin diye bir ses geldi içeriden ve Tonio girdi. Merakla, kaşlarını çatarak son derece yakışıksız bulduğu bir değişikliği algıladı hemen.

Orta katta üç oda bulunuyordu, odaları birbirine bağlayan kapılar açıktı. Duvarları neredeyse tavana kadar dolduran hepsi birörnek ciltlenmiş kitaplar, siyaha boyanmış raflarda uzun uzun diziler oluşturuyor, her odada bir çeşit tezgâhın gerisinde süklüm püklüm bir adam oturmuş, bir şeyler çiziktiriyordu. Bunlardan ikisi, Tonio'ya yalnızca başlarını çevirip bir baktı şöyle; ama biri acele ayağa kalkarak iki elini masaya dayadı, başını ileri uzatıp dudaklarını sivriltti, kaşlarını yukarı kaldırıp gözlerini çabuk çabuk kırpıştırarak Tonio'yu süzdü.

Gözlerini raflardaki bir sürü kitaptan ayırmaksızın:

"Özür dilerim", dedi Tonio. "Buranın yabancısıyım, kenti dolaşmaya çıkmıştım. Demek *Halk Kitaplığı* burası? İzin verirseniz, kitaplara bir göz atacaktım."

"Hayhay!" dedi adam ve gözlerini bu kez öncekinden daha hızlı kırpıştırarak ekledi: "Elbette herkes serbestçe yapabilir bunu. Kitaplara yalnızca bir göz atmayı mı düşünüyordunuz? Bir katalog ister miydiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim!" diye ekledi Tonio "Katalogsuz da bir fikir edinmek zor değil benim için." Ardından kitapların sırtlarındaki isimleri okur gibi yaparak duvarlar boyunca yürümeye koyuldu. Sonunda içlerinden birini raftan çekip alarak açtı ve elinde kitap, pencerenin önüne gidip dikildi.

Kahvaltı yaptıkları odaydı burası. Sabah kahvaltılarını yukarıdaki mavi duvar kâğıtlarından beyaz Tanrı heykellerinin fırlayıp çıktığı geniş yemek odasında değil, burada yapmışlardı hep. Karşısı da yatak odalarıydı. Babaannesi bu odada ölmüştü; hayli yaşlı olmasına karşın, ölmemek için var gücüyle direnmişti, zevkine düşkün bir hanımefendiydi ve hayata pek bağlıydı. Daha sonraları da babası, ceketinin yakasındaki ilik yerine hep bir kır çiçeği takan bu uzun boylu, mazbut, biraz melankolik ve düşünceli adam da aynı odada ruhunu teslim etmişti. Tonio, içindeki suskun ve güçlü duyguya, sevgi ve acıya kendini olduğu gibi teslim ederek, babasının ölüm döşeğinin ayak ucunda ağlamaklı gözlerle oturmuştu. Ayrıca annesi, güzel ve ateşli bir kadın olan annesi de yatağın kenarında yere diz çökerek ağlaya ağlaya bir hal olmuş, sonradan da o güneyli müzisyenle uzak maviliklere çekip gitmişti. Ama şu arkadaki içi yine kitapla dolu olup süklüm püklüm bir diğer gö-

revlinin kitaplara göz kulak olduğu ötekilerden biraz küçük üçüncü odada uzun yıllar kendisi kalmıştı. Okul dağıldıktan sonra şimdikine benzer bir gezintinin ardından dönüp bu odaya gelmişti hep, çekmecesinde o içtenlikli ilk acemice şiirlerini sakladığı masa karşı duvarın dibinde durmuştu. Ceviz ağacı... Bir hüzün, iğne gibi saplandı içine. Pencereden yan tarafa doğru bir göz attı. Perişandı bahçe, ama yaşlı ceviz ağacı yerinde duruyor, rüzgârda ağır ağır hışırdayıp gıcırtılı sesler çıkarıyordu. Tonio, gözlerini yeniden elindeki kitaba çevirdi; çok iyi bildiği seçkin bir yapıttı. Siyah satırlara ve cümlelere dikti gözlerini, bir süre anlatıdaki o artistik akışı izledi; yaratıcı bir tutkuyla yükselen bu akış giderek bir espriye dönüşüyor, ardından etkileyici bir sona ulaşıyordu.

"Evet, güzel kaleme alınmış", dedi kendi kendine, kitabı yerine koyup arkasına döndü. Adam hâlâ ayakta dikiliyor, yüzünde görevini yapmanın kıvancı ve düşünceli bir güvensizlik, gözlerini kırpıştırıp duruyordu.

"Gördüğüm kadarıyla, mükemmel bir kitap koleksiyonu", dedi Tonio. "Doğrusu genel bir bilgi edinmiş oldum kitaplar üzerinde. Size minnettarım. Hoşça kalın!" Sonra kapıdan çıkıp gitti; ne var ki, kuşkuyu davet eden bir gidişti bu; kitaplığı ziyaretinden ötürü, görevli memurun, enikonu tedirgin, olduğu yerde uzun süre öylece dikilip gözlerini kırpıştıracağını açıkça hissediyordu.

Evin daha çok içerilerine sokulmak isteğini duymadı. Evi görmüştü, yeterdi bu kadarı. Yukarıda, sütunlu holün ardındaki büyük odalarda yabancı kimselerin oturduğu anlaşılıyordu; merdivenin başı bir cam ka-

pıyla kapatılmıştı, eskiden böyle bir kapı yoktu burada. Kapıya bir isim tabelası iliştirilmişti. Daha fazla durmayarak merdivenlerden indi. Ayak seslerinin çın çın yankılandığı holden geçip kapıdan çıktı dışarı. Bir restoranın bir köşesinde oturup, kendi içine gömülmüş, öğle yemeği yedi, pek yaşlı, ağır bir yemekti; ardından otele döndü.

Siyah üniformalı nazik görevliye: "İşim bitti burada, öğleden sonra gidiyorum", dedi. Hesabı istedi, bir araba çağırttı, limana inip Kopenhag'a giden buharlı gemiye binecekti. Ardından odasına çıkıp masanın başına geçti, yanağını avcuna yatırdı, aklı başka yerde, gözlerini masanın üzerine dikti, hiç kımıldamadan dimdik oturdu. Daha sonra hesabı ödeyip bavulunu hazırladı. Kararlaştırılan saatte araba geldi ve Tonio, yola çıkmaya hazır, odasından indi aşağı.

Aşağıda, merdiven başında siyah üniformalı nazik bay kendisini karşıladı.

"Affedersiniz!" dedi, küçük parmaklarıyla manşetlerini ceketinin yenlerinden içeri tıkmaya çalışarak. "Bir dakika vaktinizi almamız gerekiyor. Otelin sahibi Bay Seehase, sizinle bir dakika bir şey konuşacakmış. Bir formalite anlayacağınız. Kendisi arkada büroda. Lütfen benimle gelir misiniz. *Yalnızca* otelin sahibi Bay Seehase görüşecek sizinle."

Adam, davetkâr jestlerle Tonio'yu alıp otel girişinin arka tarafına götürdü. Gerçekten de burada Bay Seehase kendisini bekliyordu. Tonio'nun sima olarak eskiden tanıdığı biriydi. Kısa boylu, şişman ve çarpık bacaklıydı. Kırpılmış favorileri ağarmıştı, ama hâlâ yaka kısmı hayli açık bir frak ceket ve cekete uygun düşen

yeşil işlemeli bir kasket giyiyordu. Yalnız değildi. Yanıbaşında, duvara tutturulmuş küçük bir kürsünün önünde başı miğferli bir polis dikiliyor, eldivenli sağ elini bir sürü yazıyla donatılmış bir evrakın üzerinde tutuyordu. O mert asker yüzüyle Tonio'yu öyle bir bakışla karşıladı ki, sanki ondan kendisini görür görmez kaçacak delik aramasını bekler gibiydi.

Tonio, bir Bay Seehase'ye, bir polise baktı; ardından durup beklemeye koyuldu.

Sonunda polis, babacan ve hantal bir sesle: "Münih'ten mi geliyorsunuz?" diye sordu.

Tonio, soruya evet ile karşılık verdi.

"Ve Kopenhag'a gidiyorsunuz, öyle mi?"

"Evet. Danimarka'da deniz kıyısında bir tatil yerine gideceğim."

"Bir tatil yeri mi? Peki, kimlik belgenizi görebilir miyim", dedi polis. Son sözcüğü oh olsun der gibi bir edayla söylemişti.

"Kimlik belgesi..." Tonio'nun yanında kimlik belgesi falan yoktu. Cebinden cüzdanını çıkarıp içine bir göz attı; cüzdanda birkaç banknotla kaleme aldığı bir öykünün provasından başka bir şey bulunmuyordu; gittiği yerde tashih etmek üzere provayı yanına almıştı. Memurlarla düşüp kalkmayı sevmezdi pek, şimdiye kadar bir pasaport çıkartmak gereğini asla duymamıştı.

"Üzgünüm, ama yanımda kimlik belgesi taşımam."

"Ya?" dedi polis. "Hiçbir belge taşımaz mısınız? – İsminiz?"

Tonio ismini söyledi.

"Doğru mu acaba?" diye sordu polis, ardından şöyle bir gerindi, burun kanatlarını açabildiği kadar açtı.

"Elbette doğru!" diye yanıtladı Tonio.

"Mesleğiniz?"

Tonio yutkundu, kesin ve kararlı bir sesle mesleğini söyledi.

Bay Seehase, başını kaldırıp merakla Tonio'nun yüzüne baktı.

"Hım!" dedi polis. "Demek siz o kişi olmadığınızı söylüyorsunuz. O kişi deyimini kullanmıştı; sonra elindeki evraktan pek acayip, romantik bir ismi heceleyerek okudu. İsim, çeşitli ırkların dillerine özgü seslerden adeta oyun olsun diye bir araya getirilmiş gibiydi ve bir an sonra Tonio'nun aklından yine çıkıp gitmişti. "Anasının babasının kim olduğu, kendisinin ne iş yaptığı bilinmeyen bu ne idiğü belirsiz kişi, çeşitli dolandırıcılık suçlarından ve daha başka kimi cürümlerden Münih polisince aranmakta olup, belki şu an Danimarka'ya kaçmak üzere bulunmaktadır."

"Yalnızca o kişi olmadığımı iddia etmiyorum, gerçekten o kişi değilim", dedi Tonio ve omuzlarıyla asabi bir hareket yaptı. Bu da polisin üzerinde belli bir etki yaratmıştı.

"Nasıl? Ha, evet, tabii!" dedi polis. "Ama kimliğinizi kanıtlayacak hiçbir belge de gösteremiyorsunuz ki!"

Derken Bay Seehase araya girerek Tonio'yu yatıştırmaya çalıştı.

"Hepsi bir formalite, o kadar! Sonra unutmayınız ki, memur bey yalnızca görevini yapıyor. Kim olduğunuzu kanıtlayabilseydiniz... Bir belge falan..."

Bunun üzerine her üçü de sustu. Tonio, kendini tanıtsa mıydı acaba?

Bay Seehase'ye ne iş yaptığı bilinmeyen bir dolandırıcı, doğuştan yeşil araba içinde ordan oraya dolaşan bir çingene değil, Kröger ailesine mesup biri, Konsul Kröger'in oğlu olduğunu açıklayarak bu işi bir sona erdirse miydi? Ama hayır, böyle davranmak için bir istek duymuyordu. Toplum düzenini temsil eden bu adamlar, aslında biraz haklı sayılmaz mıydı? Bir bakıma onlara doğrusu hiçbir sözü yoktu. Omuzlarını silkip susmayı yeğledi.

"Ne var onda?" diye sordu polis. "O cüzdanın içinde?"

"Bu cüzdanda mı? Hiç. Bir öykünün provası", diye yanıtladı Tonio.

"Prova mı? Nasıl yani? Görelim bakalım!"

Tonio, polise öykünün provasını uzattı. Polis, kürsünün üzerine yaydı provayı ve okumaya koyuldu. Oradan Bay Seehase de yaklaşarak okuma işine katıldı. Tonio, omuzlarının üzerinden onlara baktı, nereyi okuduklarını anlamak istedi. Güzel bir yerdi, öykünün esprisinin ve etkileyici gücünün kendini açığa vurduğu ustalıklı bir yer. Yüzü güldü. "Görüyorsunuz işte!" dedi. "Altında benim ismim yazılı. Öyküyü ben kaleme aldım; basılıp yayınlanacak, anlatabiliyor muyum?"

"Tamam, yeterli bu kadarı", dedi Bay Seehase, kararlı bir tonla. Provayı toparladı, dürüp bükerek Tonio'ya uzattı. Göz ucuyla bakıp başını artık gidebilirsiniz der gibi sallayarak: "Bu kadarı yeter sanırım!" diye yineledi. "Beyefendiyi yolundan daha fazla alıkoymayalım. Araba dışarıda bekliyor. Lütfen bu küçük rahatsızlığı bağışlayınız, beyefendi. Nihayet memur bey gö-

revini yaptı, ama ben yanlış iz peşinde olduğunu daha başta kendisine söylemiştim."

"Öyle mi?" diye geçirdi içinden Tonio.

Ama polis, Bay Sheehase'nin önerisini benimsemeye pek yanaşmadı, 'ne idiğü belirsiz' sözünü yine ağzına alarak 'kimliğini kanıtlamak' gibi laflarla itirazda bulunmaya kalktı. Ne var ki, Bay Sheehase, olaydan duyduğu üzüntüyü tekrar tekrar belirterek müşterisini alıp holden geçirdi, onun birlikte iki aslanın arasındaki yoldan yürüyüp arabaya geldi, gereken saygı gösterisini eksik etmeyerek Tonio'yu arabaya bindirip arkasından kapıyı kapadı. Komik denecek kadar yüksek ve geniş kupa arabası, yalpalaya yalpalaya kentin sokaklarında ilerledi, rıhtıma doğru tıngır mıngır inmeye koyuldu.

7

Tonio'nun bindiği gemi açık denize ulaştığında gece bastırmış, suda yüzen bir gümüş parlaklığıyla gökte ay yükselmişti. Giderek gücünü artıran rüzgârda, Tonio, paltosuna sarınmış, prova direğinin yanıbaşında dikiliyor, aşağıda sağdan soldan gelip birbirinin çevresinde inip çıkan, şaklayarak birbirine toslayan, birbirinden ayrılıp umulmadık yönlerde hızla uzaklaşan ve ansızın köpükler saçarak ışıldayan dalgalara bakıyordu.

Tonio, bir salıncak gibi sallanan suskun bir büyülenmişlik içinde hissediyordu kendini. Olup bitenlerde her ne kadar haksız bir taraf görmemişse de, doğup büyüdüğü baba kentinde bir dolandırıcı gözüyle bakılıp tutuklanmak istenmesi biraz keyfini kaçırmıştı. Ama

derken gemiye binmiş, çocukken babasının yanında yaptığı gibi çeşitli malların gemiye yüklenişini, Danca ve Plattdeutsch dillerinin karışımı bağırıp çağırmalarla geminin koca ambarının yüklenen mallarla nasıl dolduğunu, zaman zaman balya ve sandıklardan ayrı olarak bir hayvanat bahçesine teslim edilmek üzere Hamburg'tan getirilmiş bir kutup ayısının ya da iri bir kaplanın kalın parmaklıklı kafesler içinde yukarıdan ambara nasıl indirildiğini izlemiş, bütün bunlar da kendisini oyalamıştı. Gemi engebesiz kıyılar arasından ırmak boyunca ilerlerken, polis memuru Petersen'in sorgulamasını tümüyle unutmuş, daha öncelerde kalan her şey, gecenin hüzün ve nedamet karışımı tatlı düşü, gündüz kentte yaptığı gezinti, ceviz ağacının manzarası ruhunda yine güçlenip ön plana çıkmıştı. Gemi açık sularda seyretmeye başlamıştı ki, çocukken kulak kabartıp denizin yaz mevsimlerine özgü düşlerini dinlediği sahili gördü uzaktan; bir kor gibi yanan ışıl ışıl feneri, anne ve babasıyla kaldıkları sayfiye yerinin ışıklarını seçti. Baltık denizi. Bir engele toslamaksızın sere serpe karşıdan esip gelen, kulakları döverek insanın başını hafifçe döndüren, kötülüklere, kahır ve çilelere, yanlışlara, istek ve özlemlere, didinip çabalamalara ilişkin tüm anımsamaların, tembel ve mutlu, içine gömülüp kaybolduğu buğulu bir sersemliğe yol açan sert ve tuzlu rüzgâra yasladı başını. Çevresindeki uğultular, şaklamalar, köpürmeler ve inildemelerde yaşlı ceviz ağacının hışırtı ve çıtırdılarını duydu adeta, bahçe kapısının gıcırtısını işitir gibi oldu. Hava giderek kararıyordu.

"Yıldızlar, aman Tanrım, şu yıldızlara bir bakın!" dedi bir ses ansızın, miskin ve hantal, bir ezgi mırılda-

nır gibi bir tonla. Sözcükler, adeta bir kuyunun derinliklerinden çıkıp gelmişti. Sesi tanıdı; kızarmış gözkapakları, az önce banyodan çıkmış gibi ıslak ve soğuk görünümüyle kızıl saçlı, sade giyimli bir adamın sesiydi. Akşam yemeğinde adam Tonio'nun yanıbaşında oturmuş, sözde çekingen ve azla yetinir bir davranışı sergileyerek şaşılacak kadar çok istakoz omletini yiyip yutmuştu. Şimdi Tonio'nun az ilerisinde güverte korkuluğuna yaslanmış dikiliyor, başparmağıyla işaret parmağını çenesine dayamış, gökyüzüne bakıyordu. Huşu ve görkemle dolu olağanüstü ruh durumlarından birini yaşıyordu kuşkusuz; öyle durumlar ki, insanları birbirinden ayıran duvarlar yıkılır, gönüller yabancılara açar kapılarını ve dudaklardan öyle sözler dökülür ki, başka zaman ağızlar utançla kapanarak bunları açığa vurmaya yanaşmaz.

"Bakın, gökyüzündeki şu yıldızlara bakın beyefendi! Nasıl da ışıl ışıl parıldıyorlar! Allah biliyor ya, bütün sema yıldızlarla kaynıyor. İnsan gözlerini kaldırıp da bunlardan pek çoğunun dünyamızdan belki yüz kat daha büyüklüğünü düşündü mü, bir tuhaf oluyor, öyle değil mi? Bizler, evet, telgrafı, telefonu bulduk ve yeni çağın daha pek çok keşfini gerçekleştirdik, evet, yaptık bunları. Ama başımızı kaldırıp gökyüzüne baktık mı, gerçekte solucandan kalır yerimiz olmadığını ister istemez görüp anlıyoruz, içler acısı solucanlar, o kadar! Haklı değil miyim, beyefendi?" Ardından: "Evet, solucanlardan kalır yerimiz yok!" diye yanıtladı sorduğu soruyu ve kendini hiçe sayan, suçluluğunun bilincinde olan bir edayla gökyüzüne doğru başını salladı.

"Yok, edebiyat değil adamın söyledikleri", diye içinden geçirdi Tonio ve aklına kısa süre önce okuduğu bir yazı geldi, kozmolojik ve psikolojik dünya görüşü üstüne ünlü bir Fransız düşünürün kaleme aldığı bir inceleme; pek zarif bir boşboğazlıktı, o kadar.

Yanıbaşındaki genç adamın derin bir yaşantıyı açığa vuran sözlerine yanıt olarak, Tonio, birkaç şey söyledi, ardından konuşmaya başladılar. Söyleşi sırasında korkuluğa yaslanmış, gözlerini tedirgin bir aydınlık içindeki kımıl kımıl geceye dikmişlerdi. Tonio, yol arkadaşının ticaretle uğraşan Hamburg'lu biri olduğunu ve izninden yararlanarak böyle bir tatil gezisine çıktığını öğrendi.

"Kendi kendime dedim ki, vapura atla, Kopenhag'a kadar uzan şöyle. Ve işte gördüğünüz gibi buradayım ve buraya kadar her şey iyi, güzel. Ama şu istakoz omletleri, bu iyi olmadı, beyefendi, bakın göreceksiniz, çünkü gece fırtınalı geçecek, kaptan kendi ağzıyla söyledi. Midenizde de sindirimi güç böyle bir yiyecek oldu mu, işin şakaya gelir yanı yoktur."

Tonio, bütün bu sokulgan saçmalıkları rahat ve dostça bir duyguyla kulak verip dinledi.

"Öyle", dedi, "bu yukarılarda genellikle pek ağır yemekler yeniyor. Bu da, uyuşuk ve melankolik biri yapıyor insanı."

"Melankolik mi?" diye yineledi Hamburg'lu genç adam ve şaşkın şaşkın Tonio'ya baktı. "Siz galiba yabancısınız burada, beyefendi?" diye sordu ansızın.

Tonio, kendini belli bir şeye karşı savunmak ister gibi kolunu oynatarak: "Doğru, çok uzaktan geliyorum", diye yanıtladı.

"Ama hak veriyorum size", dedi Hamburg'lu genç adam. "Allah biliyor ya, melankoli konusunda hakkınız var. Ben, hemen her zaman böyle bir hüzün yaşarım, ama yıldızları şimdiki gibi gökyüzünde ışıl ışıl parıldıyor gördüğüm akşamlar içimdeki hüzün iyice büyür." Ardından başparmağıyla işaret parmağını yeniden çenesine dayadı.

Herhalde şiir yazıyor diye düşündü Tonio. Ticaret üstüne derin duyguların yer aldığı içtenlikli şiirler, diye geçirdi içinden.

Akşam ilerleyip rüzgâr öylesine şiddetlenmişti ki, konuşmalarını engelliyordu. Bu durumda en iyisi gidip biraz uyuyalım diyerek, birbirlerine iyi geceler dilediler.

Tonio, kamarasındaki daracık yatağa uzandıysa da, uyku tutmadı bir türlü. Şiddetli rüzgâr, rüzgârın kekremsi tadı kendisini tuhaf bir biçimde uyarmıştı, kalbi tatlı bir şeyin ürkek beklentisiyle tedirgindi. Beri yandan, gemi dağ gibi bir dalgadan aşağı kayıp uskuru krampa yakalanmış gibi suyun dışında çalışmaya başladıkça, midesi fena halde bulanıyordu. Kalkıp giyindi ve güverteye, açık havaya çıktı.

İleriden doğru belli bir uyum ve düzen içinde yuvarlanıp gelen dalgalar yoktu pek; deniz çepçevre soluk ve titrek bir aydınlık içindeydi, yırtılıp parçalanmış, kamçı darbeleri altında yarık yarık olmuş, altı üstüne gelmiş, alevden sivri diller halinde devcileyin havalara sıçrıyor, yalanıp duruyor, köpükten uçurumların yanı sıra sivri köşeli akıl almayacak şekiller oluşturuyor, korkunç kollarının var gücüyle çılgınca bir oyunu sürdürerek dört bir yana serpintilerini yolluyordu. Zor-

lukla yol alıyordu gemi; baş kıç yaparak, yalpalayıp sallanarak, ıkınıp sıkınarak bu curcuna içinde ilerlemeye çalışıyor, çalkantılı denizden rahatsız olan kutup ayısıyla kaplanın arada bir gemi ambarından sesleri geliyordu. Bir muşamba pardösüye sarınıp pardösünün kukuletasını başına geçirmiş ve beline doladığı kemere bir gemici feneri asmış bir tayfa, yürürken bacaklarını açıp dengesini güç bela sağlayarak güvertede ordan oraya seğirtiyordu. Ama ileride, arkada geminin bordosundan sarkmış Hamburg'lu genç adam dikiliyor, içindekileri çıkarmaya çalışıyordu. Tonio'yu görünce, soğuk ve sallantılı bir sesle: "Baksanıza beyefendi!" dedi. "Yer gök ayağa kalkmış!" Ama arkasını getiremeyerek başını çevirdi.

Tonio, gergin bir halata tutularak bu ele avuca sığmaz azgın denize dikti gözlerini. İçinden bir ses sevinçle haykırdı; Tonio'ya öyle geldi ki, bu haykırış denizin ve fırtınanın sesini bastıracak güçteydi. Deniz üstüne neşeyle dolup taşan bir ezgi çın çın ötüyordu içinde: Ey çocukluğumun afacan arkadaşı, işte yine kavuştuk birbirimize... Ama arkasını getiremedi, şiir bitirilemeden kaldı, derli toplu bir biçim kazanamadı, serinkanlılıkla üzerinde çalışıp bir bütün oluşturamadı. Kalbi diriydi, yaşıyordu çünkü...

Uzun süre bulunduğu yerde dikildi Tonio. Derken kamaranın yanıbaşındaki bir bankın üzerine uzandı, gözlerini yıldızların titreşerek parıldadığı gökyüzüne çevirdi. Hatta kestirdi biraz, köpüklerin soğuk serpintilerinin okşayan bir el gibi yüzünde gezindiğini hissetti.

İleride görünen dimdik kalker kayalar giderek yaklaştı; ay ışığında hayaletlere benziyorlardı; Möen is-

mindeki adaydı burası. Tonio, yeniden kestirdi biraz; yüzüne kamçı gibi inen ve yüz hatlarının kaskatı kesilmesine yol açan dalgaların tuzlu serpintilerine uyanıp uyanıp daldı. Bir daha uyumamak üzere uyandığında gündüz olmuştu, açık gri taze bir gün; yeşildi deniz, biraz yatışmıştı. Kahvaltıda Hamburg'lu genç adamı yeniden gördü; adamın pancar gibi kızardı yüzü, belki dün gece karanlıkta kendisine utanç veren o şiirsel lafları etmişti de, onun içindi; kızıl renkteki küçük bıyığını başparmağıyla yukarı doğru sıvazladı ve askerce sert bir tonla Tonio'ya iyi sabahlar diledi, Tonio'dan uzak durmaya çalıştı hep.

Sonunda Tonio, Danimarka'ya ayak basmıştı. Kopenhag'a gidip bir otele yerleşti, bahşişi haketmiş gibi bir poz takınan herkesin eline bahşiş tutuşturdu, üç gün boyunca her sabah oteldeki odasından çıkıp kenti dolaştı; rehberi açmış yanında taşıyor, kentle ilgili bilgisini zenginleştirmek isteyen eli yüzü düzgün bir yabancı gibi davranıyordu. Kralın Yeni Pazar'ını ve ortasındaki atı gördü, başını saygıyla kaldırıp Frauenkirche'nin sütunlarını gözden geçirdi, uzun süre Thorwaldsen'ın* bir soyluluk taşan o sevimli heykellerinin önünde dikildi, Yuvarlak Kule'ye çıktı, sarayları dolaştı, Tivoli'de renkli iki gece geçirdi. Ama asıl gördüğü şeyin, bunlar olduğu söylenemezdi pek.

Kavisli kafes çatılarıyla doğup büyüdüğü kentteki eski evlerin çokluk tıpkısı evlerde geçmiş günlerden aşinası olduğu, kendisi için narin ve değerli bir şeyleri

---

* Thorwaldsen, Bertel Th. (1784-1844); Klasizm akımına mensup Danimarkalı heykeltraş (Ç.N.).

dile getiren, ama yine de sitem, yakınma ve yitip gitmiş bir şeye karşı bir özlemi açığa vuran isimler gördü. Ağır ağır, düşünceli nefes alıp verişlerle nemli deniz havasını soluyup dolaşırken, dört bir yanında, doğup büyüdüğü kentte kaldığı gece gördüğü acı ve nedamet karışımı acayip düşlerdekine benzeyen mavi gözler, sarışın saçlar ve yüzlerle karşılaştı. Bazen öyle oluyordu ki, sokak ortasında birinin bir bakışı, çın çın öten bir söz, bir gülüş içine işliyordu.

Bu cıvıl cıvıl kentte daha fazla kalamadı. İçindeki yarı anı, yarı beklenti karışımı tatlı ve sersemce bir tedirginlik, harıl harıl kenti dolaşan bir turist rolünü oynamaktan vazgeçerek deniz kenarında bir yerde kumlara uzanıp dinlenme isteğiyle birleşti ve bu amaç doğrultusunda harekete geçirdi kendisini. Sonunda yeniden vapura atladı, havanın kapalı olduğu bir gün –deniz kapkaraydı– Seeland kıyısını izleyerek Helsingör yönünde kuzeye doğru çıktı. Helsingör'de hemen bir arabaya bindi, yaklaşık bir saat kadar şosede, denizin hep biraz yukarısında yol aldı, nihayet varmayı amaçladığı en son ve asıl hedefe vardı, yeşil pancurlarıyla beyaz boyalı küçük bir plaj oteliydi burası; alçacık evlerden oluşan bir sitenin ortasında yer alıyor, ahşap kaplama kulesiyle boğaza ve İsveç kıyılarına bakıyordu. Otelin önünde arabadan indi, kendisi için otelde ayrılan aydınlık bir odaya yerleşti, yanında getirdiği eşyaları komodin ve dolaplara doldurdu, burada bir süre yaşamaya hazırlandı.

8

Eylül ayının ilerlemiş günleriydi, Aalsgard'da artık fazla müşteri kalmamıştı. Yüksek pencereleri cam verandaya ve denize bakan zemin kattaki tavanı krişlerle kaplı yemek salonunda otel sahibesi servisi yönetiyordu; ağarmış saçlar, renksiz gözler, pembemsi narin yanaklar ve boşlukta salınan cıvıl cıvıl bir sesle artık pek de öyle genç denemeyecek bir kız; kırmızı ellerini sofra örtüsünün üzerinde güzel kaçacak bir konumda tutmaya özen gösteriyordu. Ağarmış denizci sakalı ve mor yüzüyle kısa boyunlu yaşlı bir bay da vardı otelde; başkentten gelmiş, Almanca bilen bir balık tüccarı. Tıkabasa doluydu içi, ileride felç geçirme tehlikesi vardı; çünkü kısa kısa ve kesik kesik soluyor, zaman zaman yüzüklü işaret parmağını üzerine bastırarak burun deliklerinden birini kapıyor, ötekinden kuvvetle nefes vererek biraz hava almaya çalışıyordu. Ama yine de içki şişesine sürekli el atmaktan geri durmuyor, kahvaltıda olsun, öğle ve akşam yemeklerinde olsun, şişeyi yanından eksik etmiyordu. Ayrıca, uzun boylu üç Amerikalı oğlan da mürebbiyeleri ya da ev öğretmenleriyle otelde bulunmaktaydı; pek sesi çıkmayan öğretmenin eli gözündeki gözlükteydi hep, bütün gün oğlanlarla futbol oynuyordu. Oğlanlar, kızıla çalan saçlarını ortadan iki yana taramıştı, devingenlikten yoksun, ince ve uzun yüzleri vardı. "Please, give me the wurst-things there!"* diyordu biri. Ötekisi: "That's not wurst: that's

* "Şu sucuğu uzat bana!" – "O sucuk değil, jambon!" (Ç.N.).

schinken!" diye yanıtlıyordu. Gerek oğlanların, gerek öğretmenlerinin yemekteki söyleşiye katkıları işte bu kadarcıktı, bunun dışında suskun oturuyor ve sıcak su içiyorlardı.

Tam da Tonio'nun sofrada görmek istediği kişilerdi hepsi. Burada bulduğu huzurun tadını çıkarıyor, balık tüccarıyla otel sahibesinin zaman zaman birbirleriyle konuşurken gırtlaklarından çıkardığı tiz ve pes seslere kulak veriyor, arada bir balık tüccarıyla barometre üstüne birkaç laf ediyor, sonra ayağa kalkıp verandadan geçerek sabahları pek çok saatini geçirdiği sahile iniyordu.

Bazen sessizdi burası ve sanki yazdı. Deniz tembel ve çarşaf gibiydi; mavi, cam yeşili ve kırmızımsı yollar yaparak uzanıyor, üzerinde pırıl pırıl ışıkların gümüşsü yansıları oynaşıyordu. Yosunlar güneşte kuruyarak ota dönüşüyor, kumların üzerinde deniz anaları buhar olup uçuyordu. Biraz çürük kokusu vardı havada; buna biraz da kumda oturan Tonio'nun sırtını dayadığı balıkçı teknesinin zift kokusu karışıyordu. Tonio, sırtını tekneye öyle dayamıştı ki, karşısında İsveç sahili değil de göz alabildiğine ufuk vardı; denizin soluğu, kıyıdaki nesneler üzerinden, taze ve temiz, hafifçecik esip geçiyordu.

Sonunda fırtınalı, boz bulanık günler gelip geçti. Dalgalar, tos vurmaya hazırlanan boğaların boynuzlarını yere eğişi gibi, insanları başlarını yere eğmeye zorluyor, kudurmuş gibi kıyılara saldırıyordu; ıslak ıslak parıldayan sazlar, istiridye kabukları ve dalgaların sürükleyip getirdiği tahta parçalarıyla örtülmüş kıyılar, hayli yukarılara kadar sularla yıkanıyordu. Dalgaların

oluşturduğu uzunlamasına tepelerin arasında, bulutlarla kaplı gökyüzünün altında ovalar, soluk yeşil ve köpüklü, açılıp yayılıyordu; ama bulutların ötesinde güneşin parladığı yerlerde suyun yüzü bir kadife gibi ışıl ışıldı.

Tonio, rüzgâra ve denizin uğultusuna bürünüp sarınmış, dünya kuruldu kurulalı varolan o güçlü ve insanı serseme çeviren gümbürtüye dalmış oracıkta dikiliyordu. Arkasına dönüp yürüyünce, çevresi ansızın pek sessizleşmiş ve ısınmış gibi geldi kendisine. Ama geride denizin bulunduğunu biliyor, deniz ona sesleniyor, onu kendine çekiyor, onu selamlıyordu. Tonio gülümsedi.

Kıyıdan ayrılıp içerlere vurdu derken, yalnızlıklar ortasından, çayır çimenler arasından yürüdü, çok geçmeden bir kayın ormanından içeri daldı; orman bayır yukarı hayli ilerilere kadar uzanıyordu. Yosunların üzerine oturup sırtını bir ağaca dayadı; ağaçların gövdeleri arasındaki boşluklardan denizin bir parçasını görebiliyordu. Ara sıra kıyıya vuran rüzgâr, çatlayan dalgaların sesini taşıyıp getiriyor, ses sanki uzakta bir yerde birbiri üzerine düşen kalaslar gibi yankılanıyordu. Ağaçların tepelerinde karga sesleri işitilmekteydi, kısık, yaban ve yitik. Tonio, yanına aldığı bir kitabı açıp dizlerinin üzerine koymuştu, ama tek bir satır okuduğu yoktu. Derin bir unutuş sürecini, zaman ve mekân üzerinde özgür bir süzülüşü yaşıyordu. Ancak arada bir sanki yüreği acıyla burkuluyor, bıçak gibi saplanan özlem ve nedamet karışımı bir duygu içinde kısa süre belirip kayboluyordu; ama Tonio söz konusu duygunun neyin nesi olduğunu araştırmaya üşeniyor, bunu yapamayacak kadar derinlere dalmış oluyordu.

Pek çok gün gelip geçti böylece, kaç gün diye sorsalar söyleyemezdi, doğrusu bilmek de istemiyordu. Ama derken bir gün geldi, bir şey olup bitti o gün; güneş henüz gökyüzündeydi, o şey olup biterken başkaları da vardı ve Tonio pek şaşırmadı. Gün, görkemli ve büyüleyici bir hava içinde başlamıştı. Tonio sabahleyin çok erkenden uyanmış, belirsiz ince bir korkuyla uykusundan sıçrayıp kalkmış, bir mucizeyle, perimsi ve büyülü bir ışık oyunuyla karşı karşıya bulunduğunu sanmıştı. Cam kapısı ve balkonuyla boğaz tarafına bakan, ince ve beyaz bir tül perdeyle oturulacak ve yatılacak yer olmak üzere ikiye ayrılmış odasının duvarları zarif renkli kâğıtlarla kaplanmış, içerisi açık renkte hafif mobilyayla donatılmıştı; öyle ki, oda her zaman aydınlık ve güler yüzlü bir izlenim uyandırıyordu. Ama o sabah Tonio'nun uykulu gözleri, dünyevi denemeyecek bir aydınlık ve ışık içinde bulmuştu odayı; baştan aşağı dile gelmeyecek kadar yumuşak ve burcu burcu pembe bir parıltı içinde yüzüyordu; parıltı, duvarları ve eşyaları altın bir yaldızın içine daldırıyor, tüm perdeyi yumuşak ve kırmızı bir ışıltıya boğuyordu. Tonio, uzun süre neler olup bittiğine akıl erdiremedi. Ama cam kapının önüne dikilip gözlerini dışarı çevirince, bütün bunlara doğmak üzere olan güneşin yol açtığını anladı.

Günlerdir kapalı ve yağmurluydu hava. Ama şimdi gökyüzü adeta uçuk mavi gergin bir ipek kumaş gibi denizin ve karanın üzerini ışıl ışıl örtüyor, üzerinden yol yol bulutların geçtiği, kırmızı ve altınsı bulutların sarıp sarmaladığı güneş menevişli bir denizden görkemle yükseliyor, altta kalan deniz adeta ürpererek yanıp tutuşmaya başlıyordu. İşte böyle başlamıştı gün.

Tonio, şaşkına dönmüş ve mutluluk içinde, hemen giysilerini sırtına geçirdi, verandaya inip herkesten önce kahvaltısını yaptı, ardından küçük ahşap kabinde soyunup boğaz yönünde biraz yüzdü, sonra sahilde bir saat kadar süren bir yürüyüşe çıktı. Otele döndüğünde, otobüse benzer pek çok arabanın kapı önünde durduğunu gördü; yemek salonundan içeri ayak atınca, gerek piyanonun bulunduğu bitişik salonda, gerek verandayla önündeki terasta pek çok insanla karşılaştı. Küçük kentsoylular gibi giyinmiş beyler ve hanımlar yuvarlak masalarda oturuyor, birbirleriyle harıl harıl sohbet ediyor, bira içiyor, yağ sürülmüş ekmek dilimlerini yiyorlardı. Bir yığın aile doldurmuştu ortalığı; yaşlılar ve gençler; hatta aralarında birkaç da çocuk vardı.

Kuşluk vakti ikinci kahvaltıda –sofra soğuk mezelerden, tütsülü, salamuralı yiyeceklerden, hamur işlerinden geçilmiyordu– Tonio, neler olup bittiğini sorup öğrenmek istedi.

"Yeni müşteriler!" dedi balık tüccarı. "Helsingör'den geliyorlar, gezmeye çıkmışlar, burada bir balo düzenleyecekler. Evet, Allah yardımcımız olsun, bu gece uyku yüzü görmeyiz artık! Dansedecekler, dans ve müzik; korkarım uzun da sürecek. Çeşitli ailelerden oluşan bir topluluk, bir piknik, ardından danslı bir eğlence; sözün kısası, herkesin daha önceden para ödeyip katıldığı bir gezi ya da öyle bir şey; bu güzel günün tadını çıkarıyorlar anlayacağınız. Kayıklar ve arabalarla geldiler, şu sıra da kahvaltı ediyorlar. Sonra yine kırlara açılacaklar, ama akşam yine dönecekler, bu salonda dansedip eğlenecekler. Lanet olsun! Gece gözümüzü kırpmayacağız!"

"Hoş bir değişiklik olacak bizim için", dedi Tonio.

Ardından uzunca süre susup bir şey konuşmadılar. Otelin sahibesi, kırmızı parmaklarına o cazip konumu vermeye çalışıyor, balık tüccarı biraz rahat soluyabilmek için sağ burun kanadından nefesini kuvvetle üflüyor, Amerikalılar ise sıcak su içip somurtuyorlardı. Ve ansızın bir şey oldu: *Hans Hansen ile Ingeborg Holm, salondan yürüyüp geçtiler.*

Tonio, yüzmenin ve ardından hızlı hızlı yürümenin verdiği tatlı rehavet içinde sandalyesinde oturuyor, kızarmış ekmek dilimlerinin üzerine yerleştirilmiş som balığı yiyordu, yüzü verandaya ve denize dönüktü. Birden kapı açıldı, Hans Hansen ile Ingeborg Holm girdi içeri; el ele tutuşmuşlardı, salınarak yürüyor, adımlarını acele etmeden atıyorlardı. Ingeborg, sarışın Inge, Bay Knack'ın dans derslerindeki gibi açık renk bir giysi geçirmişti sırtına. Ne var ki, çiçek işlemeli hafif giysi yalnızca topuklarına kadar iniyordu; omuzlarını örtüp yumuşak ve esnek boynunu açıkta bırakan sivri dekolteli beyaz tülden geniş bir yakası vardı. Kurdelelerini birbirine bağladığı şapkasını koluna asmıştı Ingeborg. Eskisinden belki biraz daha büyümüş, olgunlaşmıştı; o harikulade saç örgüsünü başına dolamıştı şimdi. Hans Hansen'e gelince, hiç değişmemişti. Omuz ve sırt kısmına geniş mavi yakanın devrildiği altın yaldızlı düğmeleriyle denizci paltosu üzerindeydi; tayfaların giydiği kısa kokartlı kasketini aşağıya sarkıttığı elinde taşıyor ve umursamaz bir tavırla ileri geri sallıyordu. Ingeborg, o çekik gözlerini salondan başka tarafa çevirmişti, salonda kahvaltı yapanların başlarını döndürüp kendisine bakmalarından belki sıkılmıştı biraz. Ama Hans Hansen, başını inadına kahvaltı sofrasına döndürmüş, masmavi gözleriyle meydan okuyup adeta küçümseye-

rek oradakileri tek tek süzüyordu; hatta Ingeborg'un elini bırakmış, salondakilere ne yaman biri olduğunu göstermek isteyerek elindeki kasketi daha bir hızlı sallamaya başlamıştı. Böylece her ikisi, arka planda giderek maviliğe gömülen deniz, Tonio'nun önünden geçmiş, salonun öbür başındaki kapıdan piyanolu odaya girip gözden kaybolmuştu.

Bütün bunlar olurken, öğleden önce onbir buçuğu gösteriyordu saat. Otelin asıl müşterileri henüz kahvaltı sofrasında oturuyordu ki, verandada ve bitişik odadakiler ayağa kalktılar, yemek salonuna hiç uğramadan yandaki kapıdan çıkıp otelden ayrıldılar. Dışarıda şakalaşıp gülüşerek arabalara bindikleri ve arabaların gıcır gıcır sesler çıkararak şosede peş peşe yola koyulup tıngır mıngır uzaklaştığı duyuluyordu.

"Demek yine dönecekler buraya?" diye sordu Tonio.

"Evet, öyle!" dedi balık tüccarı. "Allah cezalarını versin! Diyeceğim bir de caz tutmuşlar. Üstelik ben de salonun hemen üstünde yatıyorum."

"Hoş bir değişiklik", diye yineledi Tonio. Sonra kalkıp salondan çıktı.

O günü de ötekiler gibi sahilde ve ormanda geçirdi. Dizlerinin üzerinde bir kitap, gözlerini kırpıştırarak güneşe baktı. Bir tek düşünceye yer verdi kafasında: Balık tüccarının kesinlikle belirttiği gibi gene dönecek ve otelin salonunda dansedip eğleneceklerdi; uzun, ölü yıllar boyu tatmadığı pek ürkek ve tatlı bir neşeyle buna sevinip durdu bütün gün.

Bir ara kafasında bir çağrışım oldu, uzak bir tanıdığı, anlatı yazarı Adalbert'i anımsadı; Adalbert ne iste-

diğini biliyordu ve bahar havasından kaçıp kurtulmak için tutup kahveye yollanmıştı. Tonio, Adalbert'le ilgili olarak omuzlarını silkti.

O gün her zamankinden önce öğle yemeği yendi otelde, akşam yemeğine de yine her zamankinden önce oturuldu ve piyanolu odaya kuruldu sofra, çünkü salonda geceki balonun hazırlıkları yapılıyordu. Büyük bir şenlik havası içinde her şeyin altı üstüne getirilmişti. Hava kararmış, Tonio odasında oturuyordu ki, birden şose, daha sonra otelin içi yeniden cıvıl cıvıl kaynaşmaya başladı. Gezintiye çıkanlar dönüyordu; hatta Helsingör yönünden bisikletler ve arabalarla daha başkaları gelerek ötekilere katılmıştı. Aşağıdaki salonda şimdiden bir kemanın akordunun yapıldığı ve bir klarinetin adeta genizden bir sesle prova edildiği işitiliyordu.

Her şey, balonun parlak geçeceğini müjdelemekteydi.

Derken küçük caz topluluğu bir marşla çalmaya başladı. Ses, boğuk ve sağlam tempolu, yukarıya kadar çıkıp geliyordu. Balo, bir polonezle açıldı. Bir süre sessiz oturup kulak kabarttı Tonio. Ama marş temposunun bir vals ritmine dönüştüğünü işitir işitmez, yavaşçacık ayağa kalkıp odadan dışarı süzüldü.

Koridordan bir ikinci merdivenle otelin yan girişine, oradan başka bir oda ve salonla karşılaşılmaksızın cam verandaya ulaşılabiliyordu. Tonio da, yasak yollarda dolaşıyormuş gibi usulcacık, kimselere görünmeden bu rotayı izledi, artık melodileri boğuk denemeyecek bir durulukla kendisine kadar uzanıp gelen ve insanı beşik gibi sallayarak bir mutluluktan içeri çekip alan

sersemce müziğin büyüsüne kapılmış, karanlıkta körlemesine ilerledi.

Veranda boştu ve aydınlatılmamıştı; ama parlak yansıtıcılarla donatılmış kocaman iki gaz lambasının aydınlığa boğduğu salona açılan cam kapı aralıktı. Tonio, ayaklarının uçlarına basarak sessizce, bir gölge gibi süzülerek kapıya sokuldu; burada, karanlıkta dikilip ışıl ışıl salonda dansedenleri kimseye görünmeden izleyebilmek cildinde bir karıncalanmaya yol açtı. Acele ve hırsla gözlerini salondan içeri çevirip Hans'la Ingeborg'u aramaya koyuldu.

Şenlik başlayalı yarım saat bile olmamış, daha şimdiden salonda neşe almış yürümüştü; ama zaten tasa ve kaygıdan uzak, birarada ve mutlu, bütün gün topluca geçirilmiş, ateşli ve coşkulu bir hava içinde otele dönülmüştü. Biraz öne çıkmayı göze aldı mı, Tonio'nun topluca görebildiği piyanolu odada birden çok yaşlıca adam bir masa başına çökmüş, sigara ve purolarını tüttürüp içkilerini yudumlayarak iskambil oynuyordu; ama öteki baylar, odanın ön tarafında, yanlarında eşleri, salonun duvarlarının dibine yerleştirilmiş kadife koltuklarda oturuyor, dansedenleri seyrediyorlardı. Araladıkları dizlerine ellerini dayamış, varlıklı kişilere özgü bir ifadeyle yanaklarını şişiriyor, anneler ise, başlarında çene altından bağladıkları şapkalar, ellerini göğüslerinin altında kavuşturup boyunlarını yana yatırmış, bir curcunayla ortada dönüp duran gençlere bakıyorlardı. Salonun uzunlamasına iki duvarından birinin dibine bir yükselti çatılmış, müzisyenler orada bütün hünerlerini gösteriyordu. Hatta bir trompet de vardı sazlar arasında; sanki kendi sesinden korkarmış gibi belli bir çekingenlik ve ihtiyatla üfleniyor, ama yine de

ses sürekli yükselerek kendi dışına taşıyordu. Dalgalar gibi ileri geri salınan ve daireler çizen çiftler, birbirlerinin çevresinde dönüyor, bazılarının da, kol kola girmiş, geniş salonu dansederek kenardan dolandıkları görülüyordu. Kimsenin üzerinde balo kıyafeti yoktu, herkes yazın açık havada geçirilen pazar günleri nasıl giyiniyorsa öyle giyinmişti. Kavalyeler, küçük kentlerdeki modaya göre dikilmiş olup bütün bir hafta kollayıp gözettikleri kostümlerini sırtlarına geçirmişti; genç kızlar ise, açık renkte hafif giysiler içindeydi, korsalarına kırmızı çiçeklerden buketler takmışlardı. Birkaç çocuk da vardı salonda; kendi aralarında bildikleri gibi dansediyor, müzik sussa bile onlar dansetmelerine ara vermiyordu. Üzerinde kırlangıç kuyruğu biçiminde bir redingot, gözünde bir gözlük, saçları ondüleli uzun bacaklı bir bay, postanede memur adaylığı ya da ona benzer bir mevkiyi elinde bulunduran bir zat, Danimarka'lı bir yazarın romanından ete tene bürünerek çıkmışa benzeyen komik bir kişi, şenliği düzenleyip baloyu yöneten kimse görünümünü sergiliyordu. Kan ter içinde, harıl harıl koşturmaktaydı; kendini tümüyle üstlendiği göreve vermişti; dört bir yana yetişiyor, işi başından aşkın, redingotunun kuyruğunu sallayarak salonda ordan oraya seğirtiyordu. Adımlarını atarken ilkin büyük bir ustalıkla parmaklarının ucuna basıyor, parlak, kaygan derili ve sivri burunlu asker çizmeleri içindeki ayaklarını tuhaf bir biçimde çapraz kavuşturuyor, kollarını havada sallayarak sağa sola talimatlar yağdırıyordu; caza sesleniyor, ellerini çırpıyor, bu arada salondaki görevinin simgesi olarak omzuna iliştirilen, zaman zaman başını sevecenlikle çevirip bir göz atmadan duramadığı kocaman ve renkli rozetin kurdeleleri hava-

da uçuşarak peşinden geliyordu. Evet, salondaydılar, Hans ve Ingeborg; Tonio'nun önünden geçip gitmişlerdi gündüzün ve Tonio bir kez daha kendilerini gördü, ikisini hemen aynı zamanda görüp sevincinden irkildi. İşte oracıktaydı Hans, az ilerisinde, kapının hemen yanıbaşında dikiliyordu; bacaklarını biraz aralayıp vücudunu öne eğmişti; elinde kocaman bir kek vardı, ağır ağır yiyordu, kırıntıların yere dökülmesini önlemek için de avcunu çenesinin altına tutmuştu. Ve karşı duvarın dibinde oturuyordu Ingeborg Holm, sarışın Inge; tam o anda baloyu yöneten posta memuru kendisine doğru yaklaştı, bir elini arkasına koyup öbür elini zarif bir jestle göğsünden içeri kaydırarak usta bir reveransla Inge'yi dansa kaldırmak istedi. Ama Inge hayır der gibi başını salladı, dansetmekten nefes nefese kaldığını, biraz dinleneceğini ima etti. Bunun üzerine, posta memuru Inge'nin yanıbaşına oturdu.

Tonio, Hans'ı ve Ingeborg'u, ikisini de gözleriyle izliyordu; ikisini de bir zaman sevmiş, bu sevgi uğrunda acılar çekmişti. Hans ve Ingeborg! Giyinişlerindeki benzerlik ve diğer kimi özellikler değildi onları birbirine yaklaştıran, daha çok aynı ırktan gelmeleri ve tiplerinin aynı olmasıydı; çelik mavisi gözler ve sarışın saçlarla ikisi de aydınlık bir ırkın damgasını taşıyor, bu durumlarıyla saf ve temiz, duru ve şen bir izlenim uyandırıyor, hem mağrur, hem de sade nitelik taşıyan el sürülemeyecek bir kırılganlık imajını insana veriyorlardı. Tonio, onları izliyordu; Hans Hansen'in şimdiye kadar asla görülmedik ölçüde atak ve yakışıklı, geniş omuzları, dar kalçaları ve üzerinde denizci üniformasıyla nasıl oracıkta dikildiğini, Ingeborg'un başını coşkuyla gülerek nasıl yana yatırdığını, elini, hiç de pek

ince, hiç de pek zarif denemeyecek o genç kız elini nasıl ensesine götürdüğünü ve bu arada giysisinin hafif yeninin dirsekten aşağı kaydığını gördü; ansızın bir özlem duygusu öylesine bir acıyla yüreğine çullandı ki, istemeyerek geriye çekilip karanlığa sığındı, yüzündeki seyirmeyi kimsenin görmemesine çalıştı.

Sizi unuttum mu diye sordu kendi kendine. Hayır, asla! Ne seni, Hans, ne de seni, sarışın Inge! Çalışırken hep sizleri düşündüm, alkışlanırken kimseye belli etmeden çevreme bakındım hep, sizin de bu alkışları benimle paylaşıp paylaşmadığınızı görmek istedim. Evinizin bahçe kapısında bana verdiğin sözü tutup *Don Carlos*'u okudun mu, Hans? Okumadınsa, kalsın bırak! Senden böyle bir istekte bulunmuyorum artık. Yalnızlığına ağlayan kraldan sana ne? O şiir dizelerine bakıp da hüzünden başka bir şey görmeyerek ışıl ışıl gözlerin bulanmasın; sersemce düşleri barındırmasın içlerinde! Senin gibi olmak, Hans! Yeniden başlamak, senin gibi gelişip büyümek, dürüst, şen ve sade, belli kurallara uyarak, düzenden şaşmaksızın, Tanrı ve dünyayla barışık büyümek, kendi halinde ve mutlu kişilerce sevilmek! Seni kendine eş edinmek, Ingeborg Holm, senden bir oğul sahibi olmak, tıpkı Hans Hansen gibi bir oğul, bilip araştırmaların ve yaratıcı çilelerin lanetinden özgür, mutlu bir sıradanlık içinde yaşamak, sevmek ve Tanrı'ya şükretmek! Ama neye yarayacaktı bu? Şimdi nasılsa gene öyle biri olacaktı sonunda, her şey nasıl olup bitmişse, gene öyle olup bitecekti. Çünkü bazı insanlar vardır, ister istemez yanlış yollara saparlar, çünkü kendileri için doğru yol diye bir şey yoktur.

Müzik susmuş, mola verilmişti, konuklara yiyecek ve içecek bir şeyler sunuluyordu. Balo yöneticisi posta

memuru, elinde ringa salatasıyla bir tepsi, ortalıkta dolaşıyor, hanımlara servis yapıyordu; ama Ingeborg Holm'a tepsideki çanaklardan birini uzatırken, önünde bir dizini yere bastırdı, Ingeborg'un sevinçten kızardı yüzü.

Ne var ki, cam kapıda dikilen Tonio, yavaş yavaş salondakilerin dikkatini çekmeye başlamıştı, şirin ve kızarmış yüzlerden yabancı ve süzen bakışlar kendisine uzanıyordu; ama Tonio yerinden kımıldamadı. Ingeborg ve Hans da, hemen aynı zamanda başlarını döndürüp küçümseme diye yorumlanabilecek katıksız bir umursamazlıkla Tonio'ya baktılar. Ama Tonio, ansızın bir başkasının daha kendisine baktığını ve gözlerini üzerinden ayırmadığını farketti. Başını çevirdi, gözleri bu kişinin gözleriyle karşılaştı hemen. Az ilerisinde bir kız, soluk, ince uzun ve narin bir yüzle dikiliyordu ve Tonio bu yüzü daha önce de görmüştü. Kız fazla dansetmemiş, salondaki kavalyeler kendisine pek ilgi göstermemişti; Tonio, buruk bir acı içinde bitiştirilmiş dudaklarla kızı duvar dibinde oturuyor görmüştü hep. Şimdi de yine yalnızdı. Ötekiler gibi o da açık renkte ince hafif giysiler içindeydi; ne var ki, giysisinin saydam kumaşı altında çıplak omuzlarının sivri ve cılız parıldadığı görülüyor, sıska boynu bu cılız omuzlar arasında öylesine derinlere gömülmüş duruyordu ki, sesi pek çıkmayan kızcağız, insanda nerdeyse biraz çarpık vücutlu biri izlenimini bırakıyordu. İnce ve yarım eldivenler geçirilmiş ellerini yamyassı göğsünün önünde öyle bir tutuşu vardı ki, parmak uçları hafifçecik birbirine dokunuyordu. Başını yere eğmiş, boşlukta yüzen siyah gözleriyle Tonio'ya alttan alttan bakıp duruyordu. Tonio, başını çevirdi.

Şuracıkta, hemen yanıbaşında oturuyordu. Hans ile Ingeborg. Hans, Ingeborg'un yanına oturmuştu, belki de kardeştiler. Çevrelerinde al yanaklı daha başka kişiler, yiyip içiyor, gevezelik ediyor, gülüp eğleniyorlar, çın çın öten seslerini yükselterek birbirlerine takılıyor, havaya billursu kahkahalar salıyorlardı. Acaba yanlarına biraz sokulamaz mıydı onların? Hans'a ya da Ingeborg'a, hiç değilse bir gülümsemeyle karşılık verecekleri esprili bir söz bulup söyleyemez miydi? Böyle bir şey kendisini mutlu kılacaktı, özlemini çekiyordu bunun; o zaman daha bir memnunlukla odasına dönecek, her ikisiyle küçük çapta bir birlik ve beraberlik oluşturduğu bilincini içinde taşıyacaktı. Onlara ne söyleyebileceğini düşündü, ama düşündüğü şeyi söylemeyi göze alamadı. Hem değişen bir şey yoktu; onu yine anlamayacak, ağzından çıkan sözlere yadırgayarak kulak kabartacaklardı; çünkü onların konuştuğu dil, kendi dili değildi.

Anlaşılan dans yeniden başlıyordu. Balo yöneticisinin işi başından aşkındı. Sağa sola seğirtiyor, salondakileri damlarını ya da kavalyelerini seçmeye çağırıyor, garsonun yardımıyla ortadaki iskemleleri ve bardakları bir kenara kaldırıyor, müzisyenlere direktifler veriyor, nereye gidip duracaklarını bilemeyen bazı beceriksiz kişileri omuzlarından kavrayarak önü sıra itip götürüyordu. Bütün bu hazırlıklar niçindi? Çiftler dörder dörder bir araya gelip kareler oluşturuyordu. Korkunç bir anımsamayla Tonio'nun kızardı yüzü, kadril dansı yapılacaktı.

Müzik başladı; çiftler birbirlerinin arasından geçiyor, balo yöneticisi posta memuru gerekli komutları veriyordu; aman Tanrım, Fransızca komut veriyor, ge-

nizden sesleri eşsiz bir zarafetle çıkarıyordu. Ingeborg Holm, Tonio'nun hemen önünde dansediyor, cam kapının yanıbaşındaki karenin içinde bulunuyordu. Tonio'nun önünde sağa sola, ileri geri deviniyor, yürüyor, dönüyordu; saçlarından ya da giysisinin ince kumaşından kalkan hoş bir koku zaman zaman Tonio'ya doğru esip geliyor, Tonio her seferinde öteden beri aşinası olduğu, aromasını ve buruk çekiciliğini bütün bu son günler hafiften duyumsadığı ve şimdi o tatlı işkencesiyle içini yine baştan aşağı saran bir duyguyla gözlerini kapıyordu. Nasıl bir duyguydu bu? Özlem mi? Sevecenlik mi? Kıskançlık mı? Kendini küçümseme mi? Maulinet des dames! Maulinet'yi dansederken öylesine içler acısı bir şekilde herkese rezil olduğumda bana gülmüş müydün, sarışın Inge? Gülüp benimle alay etmiş miydin? Ünlü bir kişi olduğum bugün de yine güler miydin? Evet, gülerdin ve gülmekte çok, hem de çok iyi ederdin! O dokuz senfoniyi, *Die Welt als Wille und Vorstellung*'u* ve *Das jüngste Gericht*'i** yaratmış olsam da yine iyi ederdin gülmekle, hep iyi ederdin! Tonio, Ingeborg'a baktı; bir şiir dizesi geldi aklına, çok iyi bildiği ve kendisine yakın bulduğu bir dizeyken, hanidir çıkıp gitmişti belleğinden: "Ben uyuyacağım, ama sen danset emi!" Çok iyi bildiği bir dizeydi, sözcüklerinde dile gelen o hüzün dolu kuzeyi, o içli ve sakar hantallığı çok iyi bildiği bir dize. Uyumak... özlemini çekmek bunun, eyleme ve dansa dönüşme yükümlülüğünü içermeksizin, kendi içinde tatlı ve miskin dinlenen

---

* Alman filozofu Arthur Schcpenhauer'in (1788-1860) bir yapıtı. (Ç.N.).

** İtalyan ressam ve heykeltraşı Mikelanj'ın (1475-1564) bir yapıtı (Ç.N.).

duygu uğrunda, yalnızca ve tümüyle bu duygu için yaşayabilmek, öyleyken dansetmek, sanatın o çetin ve tehlikeli, bıçak dansını bir çeviklik ve aklıbaşındalıkla yapma durumunda olmak, bir yandan severken, bir yandan dansetme zorunluğunda saklı onur kırıcı saçmalığı hiçbir vakit unutmamak...

Ansızın her şey, çılgınca ve taşkın bir devinimden içeri sürüklendi. Kareler çözülüp dağıldı, herkes salonun zemini üzerinde seken ve kayıp giden adımlarla dört bir yanda koşuşturmaya başladı; kadril bir galopla sona ermek üzereydi. Müziğin çılgınca temposuna uyan çiftler, koşturarak, seğirterek, birbirini geride bırakarak, soluk soluğa, kısa kahkahalar atarak Tonio'nun önünden geçip gidiyordu. Derken genel koşuşma ve kovalamacanın seline kapılan bir çift, döne döne, pek büyük bir hızla yaklaştı ileriden. Kızın soluk ve ince bir yüzü, cılız ve fazla dik omuzları vardı. Ve Tonio, ansızın önünde bir şeyin sendelediğini, kaydığını ve yere yuvarlandığını gördü. Soluk yüzlü kız yere yığılmıştı. Öyle fena yığılıp kalmıştı ki, durumu tehlikeli olabilirdi. Kızla birlikte kavalyesi de düşmüştü. Kavalyenin canı pek acımış olmalıydı ki; damı tümüyle aklından çıkmıştı; çünkü yarı buçuk doğrulduktan sonra yüzünü ekşiterek dizlerini elleriyle ovmaya başladı. Kıza gelince, adamakıllı sersemlemiş, hâlâ yerde yatıyordu. Bunu gören Tonio yaklaştı, kızı usulcacık kollarından tutup kaldırdı ayağa. Kız, soluk soluğa, şaşkın ve umutsuz, Tonio'ya baktı; narin yüzünü ansızın donuk bir kırmızılık kapladı.

"Tak! O, mange Tak!"* dedi ve boşlukta yüzen siyah gözlerini kaldırıp Tonio'ya baktı.

---

* Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim! (Ç.N.)

"Artık dansetmemelisiniz, Froylayn!" dedi Tonio, yumuşak bir sesle. Bir kez daha onlara çevirdi gözlerini, onlara, Hans ile Ingeborg'a. Sonra salondan ayrıldı, verandayı ve baloyu terketti, yukarı çıkıp odasına girdi. Bizzat katılmadığı şenlik sarhoş etmişti kendisini, kıskançlıktan yorgun düşmüştü. Eskisi gibi olmuştu yine, çok eskiden olduğu gibi olmuştu! Yüzü ateşler içinde yanarak karanlık bir köşede, sizlerin uğrunda, siz sarışınlar, siz yaşam dolu kişiler, mutlu kişiler uğrunda acılar içinde kıvranarak dikilmiş, ardından yapayalnız çekip gitmişti. Biri gelmeliydi! Ingeborg gelmeli, onun salondan ayrıldığını farketmeli, kimseye belli etmeden peşinden çıkıp gelmeli, elini omzuna koyup şöyle demeliydi: "Haydi dön salona, aramıza katıl, üzülme, seni seviyorum!" Ama Ingeborg gelmedi buna benzer bir şey olmadı asla. Evet, bir zamanki gibiydi yine, bir zamanki gibi mutluydu. Çünkü diriydi kalbi, henüz yaşıyordu. Peki ama, şimdiki konumuna gelinceye kadar geçen bütün zaman içinde neler olmuştu? – Taşlaşma, çölleşme, buzullaşma. Ve us! Ve sanat!..

Soyunup yatağa girdi, lambayı söndürdü. Yorganın altında iki isim fısıldadı, iki lekesiz kuzey hecesi. Onun için bu heceler, asıl ve gerçek sevgiyi, acı ve mutluluk biçimini, yaşamı, gösterişten arınmış yürekten duyguyu, vatan ve yurt denilen nesneyi oluşturuyordu. Bugüne gelinceye kadar geçen yıllara başını çevirip bir göz attı Tonio. Duyularda, sinirlerde ve düşüncelerde yaşanmış serüvenleri aklından geçirdi; alay ve us tarafından yenilip yutulmuş, bilgi tarafından çöle çevrilip eli ayağı tutmaz duruma sokulmuş, yaratıcılığın ateş ve üşüme nöbetleriyle işi yarı bitirilmiş, sivri ve aşırı uçlar arasında destek ve dayanaktan yoksun, vicdan azap-

ları içinde, kutsallıklar ve şehevî azmalar arasında oradan oraya savrulmuş, yapay bir seçkinliği içeren coşkularla gözü açılmış, yoksullaşmış, bitkin düşmüş, yolunu şaşırmış, harabeye çevrilmiş, eza ve cefalara uğramış, hastalanmış gördü kendini – nedamet ve sıla özleminden hıçkırmaya başladı.

Çevresi sessiz ve karanlıktı. Ama aşağıdan doğru yaşamın o tatlı ve sıradan üçlü mezürü boğuk seslerle salına salına yukarılara kadar çıkıp geliyordu.

9

Tonio Kröger kuzeyde masa başında oturmuş, dostu Lisaweta'ya söz verdiği mektubu yazıyordu.

"Çok geçmeden dönüp geleceğim; aşağıda, Arkadya'da yaşayan sevgili Lisaweta", diye yazıyordu. İşte mektuba benzer bir şey sana; ne var ki, sanırım seni düş kırıklığına uğratacak, çünkü onu biraz genel bir açıdan kaleme almayı düşünüyorum. Hani anlatacak hiçbir şeyim olmadığı, kendime göre bazı şeyler yaşamadığım için değil. Hatta doğup büyüdüğüm kentte tutuklanacak bile oldum, ama bunu sana ağızdan anlatayım daha iyi. Şu sıra kimi günler öyle oluyor ki, sanatsallığı bir yana bırakıp yakışık alır biçimde genel bir şeyler söylemeyi yeğliyorum.

Hâlâ hatırında mı acaba, Lisaweta, bir ara burjuva, yolunu şaşırmış bir burjuva demiştin benim için? Daha önce ağzımdan kaçırdığım diğer bazı itirafların ayartıcı gücüne karşı duramayarak, 'yaşam' diye nitelediğim şeye karşı sevgimi önünde açığa vurduğum zaman böyle söylemiştin. Bununla acaba ne kadar doğru konuştuğunu, burjuvalığımla yaşam sevgimin ne kadar

tek ve aynı şey olduğunu bilip bilmediğini şimdi soruyorum kendime. Bu gezi, ilgili konuda düşünüp taşınmam için bir fırsat oluşturdu.

Babamda, nasıl desem, kuzeyli insanların mizacı vardı; düşünceli, titiz, katı ahlak kurallarına göre yaşayan dürüst biriydi kendisi, hüzne kayan bir yanı bulunuyordu. Damarlarında belirsiz egzotik bir kanın dolaştığı annem güzel, duyumsamalara açık, saf, hem savsak, hem ateşli, içinden geldiği gibi davranan, delişmen, hoppa bir kadındı. Hiç kuşkusuz olağanüstü imkânları ve olağanüstü tehlikeleri kendisinde barındıran bir karışımdı bu. İlgili karışımdan da yolunu şaşırıp sanatta soluğu alan bir burjuva, o canım çocukluk dönemini özleyip duran bir bohem, vicdanı rahat olmayan bir sanatçı çıktı ortaya. Çünkü burjuva vicdanım, bütün sanatçılığa, bütün olağanüstülüğe ve dehaya alabildiğine kaypak, sakıncalı ve kuşkulu şeyler gözüyle bakmaya itiyor beni; bu da içimi basit, saf, hoş ve normal, dâhice olmayan ve dürüst şeylere karşı sevgi taşan bir güçsüzlükle dolduruyor.

İki dünya arasında kaldım, Lisaweta; hiçbirini kendime yurt edinemedim; bu yüzden de işim biraz zor. Siz sanatçılar sıradan bir vatandaş, bir burjuva diyorsunuz benim için; sıradan vatandaşlar ise beni tutuklamaya kalkıyor. Bu ikisinden hangisinin beni daha çok incittiğini bilmiyorum. Sıradan vatandaşlar kafasızdır; ama güzelliğe tapan, beni özlem duygusundan yoksun mıymıntı biri olarak niteleyen sizler bir şeyi unutmayın: Öyle bir sanatçılık vardır, öylesine derin, kökü öylesine eskilerde, öylesine yazgısal nitelikli bir sanatçılık ki, hiçbir özlem, sıradanlığın hazlarından daha tatlı, daha duyumsanmaya değer değildir onun için.

O büyük, o şeytansal güzelliğin yollarında serüven dolu bir geziye çıkıp insanı küçümseyen mağrur ve soğuk kişilere hayranlık duyuyorum, ama imrendiğim de yok kendilerine. Çünkü edebiyatla uğraşan kimseyi sanatçı yapacak bir şey varsa, o da insanlığa, yaşama ve sıradanlığa karşı benim duyduğum sevgidir. Tüm sıcaklık, iyilik ve mizah bu sevgiden kaynaklanır ve bana öyle geliyor ki, bu sevgi, bir kimse isterse insan ve melek diliyle konuşsun, onsuz çın çın öten bir demir parçasından ve çın çın öten bir çıngıraktan başka bir şey sayılamayacağı yazılıp söylenmiş, sevgiden başkası değildir.

Şimdiye kadar yaptıklarım bir hiç, fazla bir şey değil, adeta bir hiçtir. Daha eli yüzü düzgün bir şeyler yapacağım, Lisaweta, söz veriyorum. Bunları yazarken denizin aşağıdan gelen hışırtısını işitiyor, gözlerimi yumuyorum. Henüz doğmamış, henüz taslak halindeki bir dünyadan içerlere kayıyor gözlerim; bu dünya geliştirilip oluşturulmayı, bir çeki düzene konmayı bekliyor; insan suretindeki gölgeler kaynaşıp duruyor önümde bana el ediyor, kendilerini afsunlayıp esenliğe kavuşturmamı istiyorlar benden: Trajik ve komik gölgeler, beri yandan hem trajik, hem komik daha başka gölgeler. Ve sonunculara daha çok gönül vermiş durumdayım. Ama benim en derin ve en gizli sevgim, sarışınlara ve mavi gözlülere, aydınlıklar içinde yaşayanlara, mutlu, sevimli ve sıradan kişileredir.

Bu sevgiyi kınama sakın, Lisaweta, iyi ve bereketli bir sevgidir. Özlem vardır, hüzün taşan bir kıskançlık ve biraz da küçümseme vardır içinde, bütün bir mutluluk vardır, temiz ve saf!

Tristan

İşte "Einfried" sanatoryumu! Yapay mağaralar, sarmaşıklarla örtülü yollar ve ağaç kabuklarından küçük kameriyelerle donatılmış geniş bahçenin ortasında ana binası ve ek yapısıyla beyaz boyalı uzanıyor dümdüz, arduvaz kaplı çatılarının gerisinde yumuşacık yarıkları içeren dağlar, çam yeşili ve iri gövdeli, gökyüzüne doğru tırmanıyor.

Eskiden olduğu gibi şimdi de sanatoryumu Dr. Leander yönetiyor. Mobilyalar içine tıkıştırılan at kılları gibi sert ve kıvırcık, siyah çatal sakalı, ışıl ışıl parıldayan kalın gözlük camlarıyla, bilimin sıcaklık ve yumuşaklığından sıyırıp alarak içini sessiz ve hoşgörülü bir karamsarlıkla doldurduğu bir adam görünümünü sergiliyor Dr. Leander; fazla konuşmasına izin vermeyen içe kapalı, haşin mizacıyla hastalarını, kendi kendilerine kurallar koyup koydukları kurallara uyacak gücü gösteremeyen, servetlerini getirip elceğizine teslim ederek onun disiplin ve otoritesinin desteğiyle bellerini doğrultmaya çalışan bu kişileri avcunun içinde tutuyor.

Froylayn von Osterloh'ya gelince, yorulmak nedir

bilmeyen bir özveriyle kahyalığını yapıyor sanatoryumun, işleri çekip çeviriyor. Nasıl da hiç durmadan çıkıp iniyor merdivenleri, sanatoryumun bir başından öbür başına nasıl da koşturuyor, görülecek şey doğrusu! Mutfak ve kilerde onun sözü geçiyor, çamaşır dolaplarının içinde sağa sola o tırmanıp uzanıyor, müstahdemlere emirleri o veriyor, tutumluluk, koruyucu sağlık, ağız tadı ve estetik ilkelerinden ayrılmayarak yemekleri o hazırlayıp çıkarıyor sofraya, çılgınlık derecesine varan bir titizlik ve uyanıklıkla para işlerini o görüyor ve bu aşırı becerikliliğinde, hiçbiri çıkıp kendisiyle bir yastığa baş koymayı akıl etmemiş erkeklerin topuna karşı adeta sürekli bir sitem, bir suçlama saklı yatıyor. Ne var ki, bir gün gelip Dr. Leander'in eşi Bayan Leander olacağı umudu, lal rengi iki leke halinde hiç sönmeden yanıp duruyor yanaklarında.

Oksijeni bol, sessiz, sakin hava. Dr. Leander'in rakipleri ve onu çekemeyenler ne derse desin ciğerlerinden rahatsız kimseler için, Einfried hararetle salık verilecek bir yer. Ne var ki, yalnız veremliler değil, her türden hastalar, beyler, hanımlar, hatta çocuklar gelip kalıyor bu sağlık yurdunda. Dr. Leander, tıbbın birbirinden değişik dallarındaki başarılı çalışmalarıyla tanınmış bir kişidir. Einfried'in sakinleri arasında belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın ayrıca kulaklarından rahatsız eşi Bayan Spatz gibi mide hastaları, kalbinden zoru olan baylar ve bayanlar, felçliler, romatizmalılar ve her çeşit sinir hastaları yer alıyor. Şeker hastası bir general, sürekli homurdanarak emekli maaşını yiyip duruyor Einfried'de. Yürürken bacaklarına söz geçiremeyip adımlarını hiç de hayra yorulamayacak biçimde

atan avurtları çökmüş yüzleriyle pek çok erkek hasta yine bu sanatoryumdadır. Rahip Höhlenrauch'ın eşi de Einfried'de bulunuyor; şimdiye kadar on dokuz çocuk dünyaya getiren ve bundan böyle hiçbir şey düşünecek durumda olmayan bir kadın; öyleyken huzur denen şeye kavuşmuş değil; bir yıl var ki, anlamsız bir tedirginliğin dürtüsüyle özel bakıcısının kolunda kaskatı ve suskun, amaçsız ve dehşet verici, sanatoryumu bir uçtan bir uca arşınlayıp duruyor.

Arada bir, odalarında yatıp ne yemek salonuna inen, ne toplantı salonuna uğrayan ağır hastalardan biri gözlerini yumuyor dünyaya ve kimsenin, hatta oda komşusunun bile haberi olmuyor. Gecenin sessizliğinde balmumundan farksız cansız vücudun sahibi sanatoryumdan uzaklaştırılıyor ve Einfried'de yaşam, yeni çağın tüm olanaklarıyla donatılmış değişik odalarda masajı, elektrik tedavisi, enjeksiyonu, duşu, banyosu, jimnastiği, terleme ve inhalasyon kürleriyle akışını sürdürüyor.

Evet, cıvıl cıvıl bir yaşam göze çarpıyor Einfried'de. Sağlık yurdu parlak dönemini yaşıyor. Yeni müşteriler gelecek oldu mu, yandaki ek binada kapıcı büyük çıngırağı çalarak haber veriyor; sanatoryumdan ayrılan müşterileri ise, Dr. Leander, Froylayn Osterloh ile arabaya kadar geçiriyor, uğurluyor gereği gibi. Einfried, şimdiye kadar sinesinde kimleri barındırmadı? Hatta şimdi bir yazar da yer alıyor sakinleri arasında; acayip biri; bir maden ya da değerli taşın ismini taşıyor ve sanatoryumda felekten gün çalıyor.

Şunu unutmadan söyleyelim ki, Dr. Leander'den başka bir hekim daha çalışıyor sanatoryumda ve hafif vakalarla ilgileniyor, iyileşmesinden umut kesilmiş

hastalara bakıyor. Ama adı Müller olan bu hekim, hiç sözü edilmeye değmez biridir.

2

Ocak ayının başında A. C. Klöterjahn ve Ortakları firmasının sahibi tüccar Bay Klöterjahn, eşini alıp Einfried'e getirdi. Kapıcı çıngırağı çaldı ve Froylayn Osterloh uzaklardan gelmiş beyle hanımefendiyi karşılayarak zemin kattaki bütün o zarif ve eski sanatoryum binası gibi harikulade temiz bir Ampir üslubuyla döşenmiş kabul salonuna buyur etti. Hemen ardından da Dr. Leander göründü, eğilerek selamladı konukları ve bunu iki taraf için de yararlı bir söyleşi izledi.

Dışarıda bahçe üzerleri hasırla örtülmüş tarhları, karla kaplanmış yapay mağaraları ve yalnızlığa gömülmüş tapınaklarıyla kışsı bir görünüm içinde serilmiş yatıyordu. Sanatoryumun iki müstahdemi, parmaklıklı bahçe kapısının önündeki şosede durân arabadan –sanatoryum binasına kadar arabalar için bir yol yoktu çünkü– yeni konukların bavullarını taşıyıp getirdi.

Karısını bahçeden geçirirken: "Ağır ol, Gabriele, take care, meleğim, ağzını da kapa!" demişti Bay Klöterjahn. "Take care*" sözünü pekala Almanca da söyleyebileceği yadsınamasa da, kadını görüp bu söze içi titreyerek ve sevecenlikle katılmayacak kimse olamazdı.

Beyle hanımefendiyi istasyondan alıp sanatoryuma getiren inceliк duygusundan yoksun, bilinçsiz, kaba sa-

* İngilizce: Dikkat et! (Ç.N.).

ba bir adam olan arabacı, eşinin arabadan inmesine yardım eden tüccar Klöterjahn'ın gösterdiği aşırı titizlik ve özen karşısında adeta ağzı açık bakakalmıştı; hatta denilebilirdi ki, o buz gibi sakin havada terden buram buram tüten iki doru at, gözlerini arkaya doğru devirip kadının işte öylesine güçlü çekiciliği ve narin sevimliliği karşısında içleri kaygıyla dolup taşarak dikkat kesilmiş ve olayı izlemişlerdi.

Bay Klöterjahn'ın Baltık denizi kıyısından Einfried başhekimliğine yolladığı mektupta kesinlikle belirttiğine göre, genç kadının zoru nefes borusundandı ve Tanrıya şükür rahatsızlığı ciğerlerinden değildi. Ama ciğerlerinden de olsa, bu yeni hasta, iri kıyım kocasının yanıbaşında; kavisli çizgilerin yer almadığı beyaz cilalı koltukta, yumuşacık ve yorgun, arkasına yaslanarak söyleşiyi izlerkenkinden daha şirin, daha soylu, maddesellikten daha bir soyutlanmış, düşlerde daha çok yitik ve dalgın görünemezdi.

Gösterişsiz bir alyanstan başka bir mücevherin süslemediği güzelim soluk elleri, koyu renkteki ağır kumaş etekliğin kucak bölgesinde yaptığı katlar, kıvrımlar arasında dinleniyordu; gümüş grisi, bele sımsıkı oturan, dik yakalı, baştan aşağı kadife üzerine işlenmiş, kabarık duran arabesklerle bir ceket geçirmişti sırtına Bayan Klöterjahn. Ne var ki, bu ağır ve kalın giysiler, başçağızdaki o dile gelmeyen narinliği, tatlılığı ve yorgunluğu daha bir dokunaklı kılıyor, onu dünyevilikten çekip alarak daha şirin bir görünümle donatıyordu. Ensenin çok altında topuz yapılmış açık kahverengi saçları, olduğu gibi arkaya atılmıştı; yalnızca sağ şakağın biraz ilerisinde, belirgin olarak boyanmış kaş üstünde

ufacık ve tuhaf bir damarcığın adeta saydam alnın duru saflığında soluk mavi ve hastalıklı bir görünümle dal verdiği noktaya yakın bir yerde bir saç buklesi, bütünden çözülmüş sarkıyordu aşağı. Gözün üstündeki mavi damarcık, ince ovalliğiyle bütün yüzü, insanı tedirgin edecek gibi avcu içinde tutuyor, kadın konuşmaya başlar başlamaz, hatta yalnızca güldüğü zaman daha bir somutlukla öne çıkarak yüz ifadesini biraz zorlanmışlık, hatta çaresizlikle donatıyor, bu da karşısındakini belirsiz tasa ve kaygılara sürüklüyordu. Ama yine de konuşuyor ve arada gülüyordu Bayan Klöterjahn. Hafif buğulu sesiyle açıkyürekli ve içtenlikli bir edayla konuşuyor, biraz zahmetle bakan, hatta hafifçecik şaşılığa kaçıp uçları burun kökünün iki başında koyu gölgeler içinde yatan gözleriyle, ayrıca solgunluğuna karşın ışıl ışıl parıldıyor izlenimi uyandırıp bu izlenimi dudakların alabildiğine keskin ve belirgin kenar çizgilerinden alan o güzelim geniş ağzıyla gülüyordu. Ufak ufak da öksürüyordu arada bir. Böyle zamanlar da mendilini ağzına tutuyor ve öksürüğü geçtikten sonra mendili gözden geçiriyordu.

"Öksürme Gabriel'ciğim!" diyordu Bay Klöterjahn. "Biliyorsun, darling, evde Dr. Hinzpeter kesinlikle yasakladı öksürmeni. Sadece kendini tutacaksın, o kadar, meleğim!" Ardından: "Söylendiği gibi işte, nefes borusu", diye yineliyordu." Doğrusu ilkin akciğer sanmıştım ben ve Allah biliyor ya ödüm kopmuştu. Ama akciğer değil işte, ha ha! Sen baksana bize, biz öyle şeylere gelir miyiz, değil mi ama, Gabriel'ciğim? Ha ha!"

"Ona ne şüphe!" diye söze karıştı Dr. Leander ve

ışıl ışıl parıldayan gözlük camlarıyla Bay Klöterjahn'a baktı.

Birden canı kahve çekti Bay Klöterjahn'ın, kahve içmek ve üzerine yağ sürülmüş sandviç yemek istedi; kahve derken "k" sesini gırtlağının en dip köşesinden çıkarışı ve sandviç sözcüğünü söyleyişi öylesine bir somutluğu içeriyordu ki, insanın ister istemez iştahı kabarıyordu.

Az sonra istedikleri getirilip önüne kondu. Ayrıca, gerek kendisi, gerek eşi Gabriele'nin kalacağı odalar hazırlandı ve Bay Klöterjahn ile eşi bu odalara yerleştirildi.

Dr. Müller'i işe karıştırmayarak, Bay Klöterjahn'ın eşinin tedavisini bizzat Dr. Leander üstlenmişti.

3

Yeni hasta Einfried'de olağanüstü sükse yapmıştı; böylesi durumlara alışık olan Bay Klöterjahn, eşine yöneltilen bütün iltifatları memnunlukla karşılıyordu. Şeker hastası general, Bay Klöterjahn'ın eşini ilk gördüğünde, homurdanmasına bir süre ara vermekten kendini alamamıştı. Sanatoryumdaki avurtları çökmüş beyler, Bayan Klöterjahn'ın yanından geçerlerken gülümsemiş, kendilerini zorlayarak ayaklarına sahip olmaya çalışmışlardı. Belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın eşi Bayan Spatz, yaşça kendisinden küçük Bayan Klöterjahn'la hemen ahbap oluvermişti. Evet, Bay Klöterjahn'ın soyadını taşıyan hasta kadın Einfried'de sükse yapmıştı kuşkusuz. Birkaç haftadır günlerini bu sağlık yurdunda

geçiren bir yazar, değerli taşlardan birinin ismini taşıyan bu acayip adam, Bayan Klöterjahn'la ilk kez koridorda karşılaşmıştı; Bayan Klöterjahn önünden geçip giderken beti benzi bayağı atmış, durup kendisini izlemiş, kadın çoktan gözden kaybolup gitmesine karşın, olduğu yere çivilenmiş gibi yerinden kımıldayamamıştı.

Einfried'e gelişinin üzerinden henüz iki gün geçmeden, sanatoryumun bütün sakinleri, Bayan Klöterjahn'ın yaşam öyküsünü öğrenmiş bulunuyordu. Bremen'de doğup büyümüştü Bayan Klöterjahn, ki bu da zaten konuşurken bazı sesleri hoş bir biçimde çarpıtmasından anlaşılmaktaydı. Yine Bremen'de iki yıl önce tüccar Bay Klöterjahn'ın evlenme önerisini peki diyerek kabullenmişti. Ardından kocasının peşine takılmış, Baltık denizi kıyısında kocasının memleketi olan kente gelmiş, yaklaşık on ay önce burada hayli çetin ve tehlikeli koşullar altında gerçekleşen bir doğum yaparak, insanı hayran bırakacak kadar hayat dolu nur topu gibi bir oğul ve varisi kocasına armağan etmişti. Ne var ki, o korkulu günlerden sonra bir türlü kendini toparlayamamış, zaten hayatında kendini toparladığı bir zaman hiç olmamıştı. Enikonu bitkin, kendisini ayakta tutan gücü kuvveti son derece azalmış olarak lohusa yatağından kalkmasıyla bir öksürük nöbeti sonunda ağzından kan gelmesi bir olmuştu. Yo yo, öyle fazla değil, önemsiz denecek kadar az bir kan. Ama yine de böyle bir şeyle karşılaşmasa daha iyi olurdu kuşkusuz. Ve işin kötü yanı, tatsız olayın kısa süre sonra yinelenmesiydi. Doğru, ilaçlar vardı buna karşı ve aile doktoru Bay Hinzpeter de gereken ilaçlara başvurmakta gecik-

memişti. Hastaya kesinlikle dinlenmesi tavsiye edilmiş, buz parçacıkları yutturulmuş, öksürmesine karşı morfin iğnesi yapılmış, kalbinin elden geldiğince düzen içinde çalışmasına özen gösterilmişti. Gelgelelim, hastanın durumunda bir türlü iyileşme görülmemiş, çocuk Anton, oğul Anton Klöterjahn, bu nur topu gibi bebek akıl almaz bir enerjiyle kimsenin gözünün yaşına bakmadan dünyadaki yerini ele geçirip ona sahip çıkarken, genç anne hafif ateşler içinde sessiz sedasız yanarak mum gibi eriyip gitmişti adeta. Söylendiğine göre, nefes borusundaydı bozukluk ve Dr. Hinzpeter'in ağzından çıkan bu söz ilgili kişileri şaşılacak ölçüde avutmuş, yüreklere su serpmiş, gönülleri nerdeyse şenlendirmişti. Evet, akciğer değildi ama, yine de Dr. Hinzpeter iyileşme sürecinin çabuklaştırılması amacıyla hastanın ılıman bir iklimde bir sağlık yurduna yatırılmasını sonunda kesinlikle tavsiyeye değer görmüş, işin kalan yanını da Einfried sanatoryumuyla yöneticisi Dr. Leander'in ünü üstlenmişti.

İşte böyleydi durum ve Bay Klöterjahn'ın kendisi merak eden herkese bunu anlatıyordu; sindirim sistemine de para cüzdanı gibi kusur bulunamayacak bir adam tavrıyla bağıra çağıra, teklifsiz ve keyfi yerinde, Kuzey kıyısında yaşayanlar gibi lafı uzatarak, öyleyken hızlı bir tempoyla konuşuyor, bu arada ağzını açabildiği kadar açıyordu. Kimi sözcükler dudaklarının arasından öyle bir güçle fırlayıp çıkıyordu ki, her ses küçük bir patlamayı andırıyor ve Bay Klöterjahn her seferinde nefis bir nükteye güler gibi buna gülüyordu.

Orta boylu, geniş bedenli, iri kıyım ve kısa bacaklı biriydi Bay Klöterjahn; sarışın kirpiklerinin gölgelen-

dirdiği bir su gibi berrak mavi gözleri, geniş burun kanatları, ıslak dudaklarla tombul kırmızı bir yüzü ve İngilizler gibi favorileri vardı. Ayrıca, İngilizler gibi giyinmişti; gidecek başka yer bilmediklerinden kalkıp Einfried'e gelmiş bir baba, bir anne ve başlarında mürebbiyeleriyle üç şirin çocuktan oluşan bir İngiliz ailesini sanatoryumda bulmak ve her sabah bu aileyle İngiliz usulü kahvaltı yapmak kendisini sonsuz bir hazza boğmuştu. Bay Klöterjahn güzel yemeklerden genellikle hoşlanıyor, tıka basa yiyip içmeyi seviyor, mutfak ve kilerin dilinden çok iyi anlıyor, kendi memleketinde eş dost arasında verilen ziyafetlerden söz açarak, ayrıca Einfried'de bilinmeyen seçkin yemeklerin nasıl yapılacağını tarif ederek sanatoryum sakinlerini güzel güzel eğlendiriyordu. Bu arada güler yüzlü bir ifadeyle gözlerini kısıyor, gırtlaktan gelen hafif şapırtılı seslerin eşlik ettiği konuşması, damaksı ve genizsi bir havaya bürünüyordu. Bay Klöterjahn, diğer dünya nimetleriyle de arasının iyi olduğunu daha sanatoryuma geldiği akşam kanıtlamış, sağlık yurdu sakinlerinden mesleği yazarlık olan bir bay, kendisini koridorda bir oda hizmetçisiyle hayli yakışıksız biçimde şakalaşırken görmüştü; hani eğlenceli küçük bir olaydı alt tarafı; ama bu olay karşısında söz konusu yazar, gülünç denecek bir tiksintiye kapıldığını açığa vuran bir poz takınmıştı.

Bay Klöterjahn'ın eşine gelince, kocasına yürekten bir sevgiyle bağlı olduğu açıktı; kocasının ağzından çıkan sözlerle bunlara eşlik eden el kol hareketlerini gülümseyerek izliyor ve bunu hastaların sağlıklı kişilere karşı gösterdiği büyüklenme havası taşıyan bir hoşgö-

rüyle değil, kendilerini kendi dünyalarında rahat hissedenlerin özgüven dolu söz ve davranışlarını ilgi ve kıvançla karşılayan iyi niyetli hastaların sevimli tutumuyla yapıyordu.

Bay Klöterjahn, fazla kalmadı Einfried'de. Karısına sanatoryuma kadar eşlik etmiş, ama aradan bir hafta geçip onun doğru dürüst bakılacak bir yerde ve güvenilir ellerde bulunduğunu anladıktan sonra sağlık yurdunda daha çok oyalanmak istememişti. Kendisini bekleyen aynı derecede önemli daha başka işleri vardı; günden güne serpilip büyüyen bir oğul, yine günden güne iyiye giden işler onu geldiği yere dönmeye çağırıyor, karısını en alâsından bir bakımın nimetinden yararlanmak üzere sanatoryumda bırakıp yola çıkmaya zorluyordu.

4

Birkaç haftadır Einfried'de kalan yazarın Spinell idi adı, Detlev Spinell'di ve acayip birine benziyordu.

Otuzların başında uzun boylu esmer birini canlandırın hayalinizde; şakaklarda gözden kaçmayacak gibi kırlaşmaya başlamış saçlar, ama sakal izine rastlanmayıp biraz şiş duran beyaz bir yüz. Ve tıraşlı değildi yüz, yoksa anlaşılırdı; yer yer yumuşak, belli belirsiz, yeni yeniyetmelerinkine benzeyen tek tük ayva tüyleriyle örtülmüştü. Bu da işte tuhaf bir izlenim bırakıyordu insanda. Kahverengi ceylan gözlerin ışıl ışıl bakışı bir yumuşaklığı içeriyordu; burun basık ve fazla etliydi. Ayrıca, Bay Spinell'in Romalılar gibi dışa kıvrık ve gö-

zenekli bir üst dudağı bulunuyordu, kocaman çürük dişleri vardı, ayakları seyrek rastlanır bir büyüklükteydi. Sanatoryumun bacaklarına söz geçiremeyen sakinlerinden biri, alaycı ve şakacı bir bay, kendisine "kokuşmuş bebek" lakabını takmıştı. Ne var ki, kötü niyetle uydurulmuş, pek yerinde denemeyecek bir lakaptı bu. – Bay Spinell iyi giyiniyor ve giyim kuşamında modaya uyuyor, sırtında uzun, siyah bir ceket ve renkli benekleri içeren bir yelekle ortalarda dolaşıp duruyordu.

Onun bununla pek konuşup görüşen biri değildi Bay Spinell; sanatoryumda kimseyle ahbaplık ettiği yoktu. Ancak, kimi vakit hoş sohbet, sevecen ve coşkulu birine dönüşüyordu, bu da estetik bir hava içinde yaşadığı, güzel bir nesnenin manzarasının, iki renk arasındaki hoş bir uyumun, biçiminde soyluluk yatan bir vazonun, batan güneşin ışıklarına gömülmüş bir tepenin kendisini sınırsız bir hayranlığa sürüklediği zamanlarda karşılaşılan bir durumda çokluk. Böyle zamanlarda başını yana yatırıp omuzlarını kaldırıyor, parmaklarını aralayıp burnunu kıvırıyor, dudaklarını büzerek: "Aman ne güzel!" diye söyleniyordu. "Tanrım! Şu güzelliğe bakın bir!" Söz konusu anlarda Bay Spinell, ister erkek, ister kadın, sanatoryumdaki o kibar ve seçkin kişilerin doğrusu boyunlarına coşkuyla sarılabilirdi.

Kendi yazdığı bir kitap, odasına giren herkesin gözüne çarpacak gibi masa üzerinde durmaktaydı. Orta büyüklükte bir romandı bu; kapağı insanın ne diyeceğini bilemediği bir resimle donatılmış, her biri Gotik katedrale benzeyen harflerle kahveyi filtre etmekte kullanılan bir tür kağıda basılmıştı. Froylayn Osterloh, boş bir vaktinde romanı okumuş, pek "şeytanca" bulmuştu

ve "şeytanca" sözcüğü, Froylayn Osterloh'nun "pek sıkıcı" sözünü bir başka türlü dile getirmede başvurduğu deyimdi. Romandaki olaylar, sosyetik hanımların seçkin eşyalarla bezenmiş, yerlere Goblen halıları yayılmış, antika mobilyalar, değerli porselenler, baha biçilmez kumaşlar ve türlü türlü değerli öteberilerle tıka basa doldurulmuş şehvet kokan odalarında geçiyordu. Söz konusu nesneler alabildiğine bir şevkle anlatılıyor, bu arada sanki Bay Spinell'in burnunu sürekli kıvırıp durduğu görülüyor, "Ne güzel! Aman Tanrım, şu güzelliğe bakın!" dediği işitiliyordu. Beri yandan, onun bu tek roman dışında daha başkalarını yazmayışına şaşmamak elde değildi; çünkü öyle anlaşılıyordu ki, Bay Spinell kendini vererek, coşkuyla kaleme alıyordu yazdıklarını. Günün büyük bölümünü odasında yazıp çizerek geçiriyor, sağa sola alışılmışın üstünde çok mektup yolluyordu. Günde nerdeyse bir-iki mektup. Ne var ki, kendisinin son derece seyrek mektup alması sanatoryumda dikkati çekiyor, herkesi yadırgatıp eğlendiriyordu.

5

Sofrada Bay Klöterjahn'ın eşinin karşısında oturuyordu Bay Spinell. Bay ve Bayan Klöterjahn'ın Einfried'deki ilk sofraya oturuşlarında, Bay Spinell ek binanın zemin katındaki yemek salonuna her zamankinden biraz geç gelmiş, yumuşak bir sesle oradakileri topluca selamlayarak sofradaki yerini almış, bunun üzerine Dr. Leander kendisini sanatoryumun yeni konuklarına seremoniye pek kaçmadan tanıtmıştı. Bay Spinell, konukla-

rın önünde eğilmiş, kollarının daracık yenlerinden dışarı taşan o iri, beyaz ve zayıf elleriyle çatal ve bıçağı hayli yapmacık biçimde sağa sola oynatarak, besbelli biraz alıklaşmış durumda yemeğini yemeye koyulmuştu. Ne var ki, ardından sıkılganlığı geçmiş, serinkanlı bakışlarla bir Bay Klöterjahn'a, bir eşine bakıp durmuştu sürekli. Beri yandan, Bay Klöterjahn da sanatoryuma ve Einfried'in havasına ilişkin olarak kendisine kimi sorular yöneltmiş, o sevimliliğiyle Bayan Klöterjahn'ın da bir iki sözcük eklediği soruları Bay Spinell nazik bir edayla yanıtlamıştı. Yumuşacık ve pek tatlıydı sesi; gelgelelim, dişleri dilinin serbestçe devinimini engelliyormuş gibi biraz tutuk konuşuyor, sözcükleri ağzından höpürdeterek çıkarıyordu.

Derken sofradan kalkılıp oturma odasına geçilmiş, burada Dr.Leander'in özel olarak yeni konuklara afiyet olsun sözlerini yöneltmesi üzerine, Bay Klöterjahn'ın eşi, yemekte karşısında oturan bay kimin nesidir, öğrenmek istemişti.

"İsmi neydi beyin?" diye sormuştu. "Spinelli mi? Doğrusu iyi anlayamadım."

"Spinell, Spinelli değil, hanımefendi! Hayır, İtalyan değil; bildiğim kadarıyla Lemberg'li."

Oradan Bay Klöterjahn atılmıştı bunun üzerine: "Ne demiştiniz? Yazar mı?" Elleri rahat İngiliz pantolununun ceplerinde, Dr. Leander'e kulak vermiş, onun söylediklerini dinlerken, kimi insanların yaptığı gibi ağzını açmıştı.

"Şey, bilmiyorum! Yazıp çiziyor işte!" diye yanıtlamıştı Dr. Leander. "Sanırım bir kitap yayınlamış, bir çeşit roman, gerçekten bilmiyorum hani..."

Bu yinelenen "Bilmiyorum!" sözü, Dr. Leander'in

yazar Spinell'e pek önem vermediğini ve kendisi için hiçbir sorumluluğu üstlenmeye niyetli olmadığını gösteriyordu.

"Doğrusu çok ilginç!" dedi Bay Klöterjahn'ın eşi. "Şimdiye kadar bir yazarla hiç karşılaşmamıştım."

"Haklısınız", diye yanıtladı Dr. Leander, nazik. "Söylediğine göre, belli bir ün yapmış kendisine."

Ve hepsi bu kadarla kalmış, yazar Spinell üzerinde daha fazla bir konuşma geçmemişti.

Derken kalkıp odalarına çekilmişti yeni konuklar. Dr. Leander de salondan tam ayrılmak üzereydi ki, bu kez Bay Spinell kendisini alıkoymuş, yeni konuklara ilişkin bilgi edinmek istemişti.

"Neydi bu bey ile hanımefendinin ismi?" diye sormuştu. "Sofrada söylenen isimden bir şey anlamadım da."

Dr. Leander: "Klöterjahn", diye yanıtlayıp yürümeye davranmıştı.

"Adamın ismi?" diye sormuştu bu kez, Bay Spinell.

"Beyle hanımefendinin ismi Klöterjahn!" demişti Dr. Leander ve Bay Spinell'i oracıkta bırakıp savuşmuştu. Yazar Spinell'e doğrusu pek önem verdiği yoktu.

6

Bay Klöterjahn dönmüş müydü memleketine? Anlatımızda buraya kadar gelmiş miydik? Evet, Bay Klöterjahn yine Baltık denizi kıyısında günlerini geçiriyor, işlerinin peşinde koşuyor, oğlu Anton'la, annesini pek

çok acıya boğup nefes borusunda küçük bir hasara yol açan bu cıvıl cıvıl arsız yaratıkla ilgileniyordu. Oğlanın annesi, bu genç kadın ise Einfried'de kalmış ve belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın eşi Bayan Spatz'la dostluk kurmuş, ama bu, Bayan Klöterjahn'ı sanatoryumun öbür sakinleriyle güzel güzel ahbaplık etmekten alıkoymamıştı; örneğin, Bay Spinell de söz konusu kişiler arasındaydı. Bay Spinell, herkesi şaşırtarak (çünkü şimdiye kadar kimseye pek sokulmamıştı sanatoryumda) başından beri Bayan Klöterjahn'a alabildiğine bir bağlılık ve lütufkârlıkla davranmış, Bayan Klöterjahn da sıkı bir düzen ve disiplin içinde geçen günlerinden artakalan boş saatlerde Bay Spinell'le söyleşilerde bulunmaktan zevk duymuştu.

Bay Spinell, Bayan Klöterjahn'a alabildiğine büyük bir kollayış ve saygıyla yaklaşıyor, onunla konuşurken sesini hep titizlikle kısıyor, bu yüzden de belediye meclisi üyesinin kulaklarından rahatsız eşi Bayan Spatz, Bay Spinell'in ağzından çıkan sözlerden çokluk bir tekini bile anlamıyordu. Bay Spinell, Bayan Klöterjahn'ın, yüzünde bir gülümseme, nazlı nazlı oturmuş arkasına yaslandığı koltuğa, kocaman ayaklarının ucuna basarak sokuluyor, koltuğun iki adım ötesinde duruyor, bir bacağını geride tutup belden yukarısını öne doğru eğerek sözcükleri höpürdeten o biraz tutuk konuşmasıyla, usulcacık ve ısrarlı, Bayan Klöterjahn'ın yüzünde bir yorgunluk ifadesi kendini belli eder etmez hemen geriye çekilip gözden kaybolmaya hazır, konuşmaya başlıyordu. Ne var ki, Bayan Klöterjahn sıkılmıyordu hiç; Bay Spinell'i kendisiyle Bayan Spatz'ın ya-

nında oturmaya davet ediyor, yönelttiği gelişigüzel sorulara onun verdiği yanıtları dinliyordu; çünkü Bay Spinell'den bazen öyle eğlenceli ve ilginç yanıtlar alıyordu ki, Bayan Klöterjahn'ın o zamana kadar hiç işitmediği şeylerdi hepsi.

"Neden acaba Einfried'desiniz, Bay Spinell?" diye sormuştu birinde Bayan Klöterjahn. "Burada nasıl bir tedavi görüyorsunuz?"

"Tedavi mi? Biraz elektrik tedavisi, o kadar, Yo, sözü edilmeye değecek bir şey değil. Peki, size açıklayayım hanımefendi, neden Einfried'deyim. Sessiz bir yer burası, onun için."

"Ya?" diye yanıtlamıştı. Bayan Klöterjahn. Çenesini avcuna dayamış, tıpkı bir şey söylemek isteyen bir çocuk gibi dikkat kesilerek yüzünü Bay Spinell'e döndürmüştü.

"Evet, hanımefendi! Einfried eşsiz bir yer bu bakımdan. İşittiğime göre, eskiden bir saraymış ve yazlık olarak kullanılıyormuş. Ek bina sonradan inşa edilmiş, ama asıl binanın kendisi eski ve orijinal bir yapı. Kimi zamanlar oluyor işte, bu şahane yere gelmeden duramıyorum, ille gelip biraz dinleneceğim burada. İnsanda şehvet duygularını gıcıklayan yumuşacık ve rahat mobilyalar arasında bulunmak ayrı şey, öyle kavisli çizgiler içermeyen masalar, koltuklar ve zevkli plilerle donatılmış perdeler arasında bulunmak ayrı şey kuşkusuz. Bu aydınlık ve sertlik, bu soğuk ve buruk yalınlık, bu kendini geride tutan katılık beni daha bir dayanıklı kılıyor, vakur biri yapıyor, hanımefendi; sürekli olması durumunda içini temizliyor insanın, yeniden toparlanma-

sını sağlıyor, moral bakımdan yüceltiyor beni, hiç kuşkusuz..."

"Evet, ilginç doğrusu", dedi Bayan Klöterjahn. "Biraz gayret edince, ne demek istediğinizi anlar gibi oluyorum."

Bay Spinell, söylediklerin anlaşılması için çaba harcamaya değmeyeceğini belirtince, her ikisi birden güldü. Belediye meclisi üyesinin eşi Bayan Spatz da gülmeden duramadı, Bay Spinell'in dediklerini ilginç buldu, ama bunları anladığını da söylemedi.

Salon geniş ve güzeldi. Bitişikteki bilardo salonunun beyaza boyanmış yüksek kapısı ardına kadar açılmış duruyor, salonda bacaklarına söz geçiremeyen baylar ve sanatoryumun daha başka sakinleri eğleniyordu. Ayrıca, bir cam kapıdan bakılınca geniş terasla bahçe görülmekteydi. Kapının yanıbaşında ise bir piyano duruyordu. Salonda üzerine yeşil örtü yayılmış bir de oyun masası vardı ve masada şeker hastası general birkaç bayla oturmuş vist* oynamaktaydı. Salondaki hanımların ise kimi bir şey okuyor, kimi bir el işiyle oyalanıyordu. Demir döküm bir soba ısıtıyordu salonu, ama içinde kor gibi kırmızı kağıtlara sarılmış sözde kömürlerin yer aldığı şömine karşısında oturup sohbet edilecek rahat yerler bulunmaktaydı.

"Anlaşılan sabahları erken kalkıyorsunuz, Bay Spinell?" dedi bir ara Bayan Klöterjahn. "Sizi tesadüfen iki, üç defa sabah saat sekiz'de sanatoryumdan çıkıp giderken gördüm."

---

* Bir iskambil oyunu (Ç.N.).

"Erken mi dediniz? Duruma göre, hanımefendi, duruma göre! Doğrusunu isterseniz, erken kalkmamın nedeni, gündüz geç saatlere kadar uyuyor olmamdır."

"Ama bunu açıklamalısınız bana, Bay Spinell!"

Belediye meclisi üyesinin eşi Bayan Spatz da aynı görüşteydi.

"Şey... erken kalkan biriyseniz, sanırım erken kalkmak zorunda değilsinizdir. Vicdan diyeceğim, hanımefendi, vicdanla şakaya gelmiyor hiç! Ben ve benim gibiler, bütün ömrümüz boyu vicdan denilen şeyle cebelleşip dururuz, onu yanıltıp oyuna getirmeye, onu küçük doyumlarla başımızdan savmaya çalışmaktan göz açamayız. Hiçbir işe yaramaz kimseleriz anlayacağınız; ben ve benim gibiler; kendimize olumlu bir gözle baktığımız topu topu üç beş saati çıkın, bütün zaman hiçbir işe yaramadığımızın bilinciyle dolanıp durur, bu yüzden hasta düşeriz. Yararlı şeylerden nefret eder, yararlı şeylerin bayağı ve çirkin olduğunu bilir, dolayısıyla bu gerçeği, insanın mutlaka gereksinim duyduğu gerçekler gibi savunuruz. Ama yine de bir vicdan rahatsızlığı öylesine kemirip durur içimizi, bizi öylesine yer bitirir ki, sağlam bir yerimizin kaldığı söylenemez artık. Bu yetmiyormuş gibi, bütün içsel varoluş biçimimiz, dünya görüşümüz, çalışma tarzımız, üzerimizde korkunç derecede sağlığa aykırı, yıkıcı ve yıpratıcı bir etki yapar, bu da ayrıca işi kötüleştirir. Durumu hafifletecek hiçbir yatıştırıcı ilaç da yoktur ortada, bunlar da olmadı mı, kısaca dayanılacak gibi değildir. Örneğin, yaşam biçimimizde belli bir düzene uymak, sağlığın korunmasına yönelik sert önlemlere başvurmak, aramızdan bazıları için zorunlu bir şeydir. Erken kalkmak, erken kalkıp

soğuk bir duş almak, dışarı çıkıp karlar içinde dolaşmak, belki bir saat için kendi kendimizden memnunluk duymamızı sağlar. Hani nasılsam öyle davransaydım, inanınız bana, ikindiye kadar çıkmazdım yataktan. Erken kalkmam, doğrusu riyakârlıktan başka bir şeyle açıklanamaz."

"Yo, yo, neden öyle olacakmış, Bay Spinell! Bana sorarsanız, nefsini yenmektir bu, öyle değil mi Bayan Spatz?" Evet, belediye meclisi üyesinin eşi bayan Spatz da aynı görüşteydi.

"İster riyakârlık deyin, ister nefsini yenme, hanımefendi! Hangi sözcüğü yeğlerseniz artık. Beni öylesine kahredip duran bir açıkyürekliliğim var ki..."

"Tamam işte. Kendinizi fazla üzüntüye soktuğunuza kuşku yok."

"Evet, hanımefendi, fazla üzüntüye sokuyorum kendimi."

Güzel hava sürüyordu. Rüzgârsız ve aydınlık bir don havası içinde, göz kamaştırıcı parlak mavimsi gölgelere bürünmüş, beyaz, katı ve temiz, uzanmış yatıyordu çevre; dağlar, sanatoryum binası ve bahçe uzanmış yatıyor, pırıl pırıl sayısız nesnelerin, ışıl ışıl kristallerin hora teper göründüğü nazlı ve narin mavilikte bir gökyüzü, bu sayılanların tümü üzerinde lekesiz bir kubbe oluşturuyordu. Bay Klöterjahn'ın eşinin durumu için oldukça iyi denebilirdi; ateşlenmiyor, hemen hiç öksürmüyor ve fazla bir iştahsızlık göstermeden yiyip içiyor, verilen direktife uyarak güneşli don havasında sık sık terasa çıkıp oturuyordu. Baştan tırnağa battaniyelere ve kürklere sarınmış, karda oturuyor, nefes borusu hesabına yararlı bir iş yapmış olmak için temiz ve

buzsu havayı umutla soluyordu. Gözleri bazen Bay Spinell'e ilişiyor, onun da kalın giysilere bürünmüş, ayaklarını alabildiğine büyük gösteren içi puflonlu ayakkabılarla bahçede gezindiğini görüyordu. Bay Spinell, yeri yoklayan adımlar atıp kollarını belli bir temkin ve katı bir zarafeti açığa vurur gibi tutarak karlar içinde yürüyor, terasa yaklaştığında Bayan Klöterjahn'ı saygıyla selamlıyor, ardından merdivenin birkaç basamağını çıkıp onunla küçük bir söyleşiye koyuluyordu:

"Bu sabah gezintiye çıktığımda güzel bir kadın gördüm, hanımefendi. Tanrım, ne kadar da güzel bir kadındı!" diyerek başını yana yatırıyor, ellerini ileriye uzatıp parmaklarını açıyordu.

"Sahi mi, Bay Spinell? Anlatsanıza bakayım, nasıl bir kadınmış bu?"

"Hayır, hayır, anlatamam. Yoksa ona ilişkin yanlış bir imaj uyandırırım sizde. Önünden geçerken sadece gözucuyla bir baktım. Gerçekte onu gördüm diyemem. Ama bende bıraktığı silik imaj, yaşam gücümü uyararak güzel bir kadının görüntüsüyle yanından uzaklaşmamı sağladı. Tanrım, ne güzel bir kadın!"

Bay Klöterjahn'ın eşi güldü. "Siz güzel kadınlara hep gözucuyla mı bakarsınız Bay Spinell?"

"Evet, hanımefendi! Gözlerimi dikip onların yüzüne kaba ve gerçeğe susamış biri gibi bakmaktan, kendileriyle ilgili olarak gerçeğe uymayan bir izlenim edinmekten daha iyidir böylesi."

"Gerçeğe susamışlık... Ne acayip bir söz! Tam bir yazarın ağzına göre, Bay Spinell! Ama bu sözün beni etkilediğini de söylemek isterim doğrusu. Benim biraz sezinlediğim kimi şeyler saklı bu sözde, bağımsız, öz-

gürce bir şey, yeryüzünde varolan en saygıya değer bir nesne, saygıdeğerliğin kendisi olan gerçek'ten bile saygıyı esirgeyen bir şey saklı... Sonra, elle tutulup gözle görülenin dışında bir şeyin, narin bir şeyin saklı yattığını da anlamıyor değilim."

Sesi ansızın tuhaf bir sevinçle titreşerek: "Ben yalnızca bir yüz biliyorum", dedi Bay Spinell; ardından yumruk yapılmış ellerini omuzlarına götürdü, çürük dişlerini göstererek yapmacık bir gülüşle güldü. "Ben yalnızca bir yüz biliyorum, hayal gücüme dayanarak gerçekliğinde düzeltmelere başvurmakla günah işlemiş olacağım bir yüz! Seyredeceğim, gözlerimi üzerinden bir yere ayırmayacağım, dakikalar, saatler değil, bütün bir ömür boyu bakışlarımla kucaklayacağım, içinde yitip gideceğim, bu dünyayla ilgili ne varsa hepsini aklımdan silip atabileceğim bir yüz..."

"Öyle, öyle, Bay Spinell! Şu Froylayn Osterloh'un kepçe kulakları olmasa!"

Bunun üzerine Bay Spinell sustu ve Bay Klöterjahn'ın eşinin önünde nerdeyse yerlere kadar eğildi. Belini yeniden doğrultur doğrultmaz, gözleri şaşkınlık ve acı karışımı bir ifadeyle, Bayan Klöterjahn'ın adeta saydam alnının duruluğundaki o soluk mavi ve hastalıklı, pek çok dala ayrılan o küçük ve tuhaf damarcığa takıldı.

7

Antika bir adam, görülmemiş derecede antika bir adam şu Bay Spinell! Bay Klöterjahn'ın eşi bazen Bay

Spinell'le ilgili düşüncelere dalıyordu, çünkü düşünmeye ayıracak pek çok vakti vardı. Hava değişiminin olumlu etkisi kaybolmaya mı yüz tutmuştu, yoksa daha başka zararlı bir şey etkisini üzerinde hissettirmeye mi başlamıştı, nedense sağlık durumunun etkisi kadar iyi olduğunu söylenemezdi, nefes borusunun durumu hiç de iç açıcı değildi; Bayan Klöterjahn güçsüz ve yorgun hissediyordu kendini, iştahtan kesilmişti, sık sık da ateşleniyordu, Dr. Leander kesinlikle dinlenip fazla hareket etmemesini, kendini kollamasını salık vermişti. Bayan Klöterjahn, yatakta yatmadığı zamanlar belediye meclisi üyesinin eşi Bayan Spatz'la oturuyor, pek kalkmıyor yerinden, kucağında hiç el sürmediği bir örgü, kafasından şu ya da bu düşünceyi geçirip duruyordu.

Evet, antika bir adam olan Bay Spinell, Bayan Klöterjahn'ı düşündürüyordu; işin ilginç yanı, düşüncelerin yalnız Bay Spinell'in şahsıyla değil, aynı zamanda Bayan Klöterjahn'ın kendisiyle ilgili olmasıydı; Bay Spinell, nasılsa onda kendi kendisine ilişkin tuhaf bir merak, o zamana kadar hiç bilmediği bir ilgi uyandırmıştı. Günlerden bir gün bir şöyleşi sırasında şöyle demişti Bay Spinell:

"Yo yo, hepsi de bilmece şu kadınların. Yeni bir şey değildir yaptığınız, ama yine de karşılarında dikilip şaşkın şaşkın onlara bakıp durmaktan kendinizi alamıyorsunuz. Bir kadın görüyorsunuz, bir içim su, bir melek, bir peri, masalsı bir düş. Ne yapıyor peki? Gidiyor, bir panayır pehlivanının ya da bir kasabın eline teslim ediyor kendini. Bakıyorsunuz herifin koluna girmiş geliyor ileriden, hatta belki başını adamın omzuna yaslamıştır, bir taraftan da sinsi sinsi çevresine bakınıyor,

şöyle söylemek istiyor adeta: Evet, bu gördüğünüz manzara karşısında kafa patlatın bakalım! Ve biz de kafa patlatıp duruyoruz."

Bay Spinell'in bu sözleri, Bay Klöterjahn'ın eşinin ikide bir kafasını kurcalamıştı.

Bir başka gün de Bayan Spatz'ı hayrete düşüren şu konuşma geçmişti Bay Spinell'le Bayan Klöterjahn arasında:

"Acaba sorabilir miyim, hanımefendi, biraz fazla merak etmiş gibi olacağım ama, soyadınız nedir, yani gerçek soyadınız?"

"Biliyorsunuz, Klöterjahn, Bay Spinell."

"Hım. —Biliyorum, evet. daha doğrusu, sevmiyor, yadsıyorum bu soyadını. Benim bilmek istediğim, tabii sizin soyadınız, sizin kızlık soyadınız. Size Bayan Klöterjahn demeye kalkacak birinin kırbaçlanmayı hakettiğini, sanırım elinizi vicdanınıza koyup kabul edersiniz, hanımefendi."

Bu sözleri işitince, Bay Klöterjahn'ın eşi öylesine yürekten gülmüştü ki, kaşının üzerindeki o mavi damarcık korkutucu bir belirginlikle öne çıkmış ve narin, tatlı yüzünü enikonu tasalandırıcı bir zorlanmışlık ve sıkıntı ifadesiyle donatmıştı.

"Hayır! Allah korusun, Bay Spinell! Kırbaçlanmak mı? Klöterjahn soyadını bu kadar korkunç mu buluyorsunuz?"

"Evet, hanımefendi! İlk duyduğum andan beri bütün kalbimle nefret ediyorum bu soyadından. Komik ve insanı çıldırtacak kadar çirkin bir ad. Sürüp gelen bir âdeti, eşiniz beyefendinin soyadını sizin de taşımanızı isteyecek kadar ileri götürmek bir barbarlık, bir alçak-

lık bence."

"Peki, ya Eckhof. Eckhof daha mı güzel sizce? Babamın soyadı yani?"

"Bakın, gördünüz mü! Eckhof, bir Klöterjahn'a benziyor mu? Hatta büyük bir oyuncu vardı, onun soyadı da Eckhof idi. Eckhof'a söz yok doğrusu. Ama babamın soyadı dediniz sadece. Anneniz hanımefendi..."

"Annem ben daha küçükken öldü."

"Ya? Bana kendinizden biraz daha ayrıntılı söz açar mısınız lütfen? Sizi yoracaksa, kalsın tabii. O zaman dinlenmenize bakın, ben size geçen günkü gibi yine Paris'ten anlatırım. Ama çok yavaş konuşabilirsiniz sanırım? Evet, fısıldayarak konuşmanız her şeyi daha da güzelleştirecektir. Bremen'de mi doğmuştunuz?" Ve Bay Spinell, bu soruyu, sanki Bremen eşi bulunmaz bir yermiş, dile gelmez serüvenleri ve suskun güzellikleri sinesinde barındırıyormuş, içinde doğmuş olmanın insanı gizemsel bir yücelikle donattığı bir kentmiş gibi saygılı ve çok şey anlatan bir ifadeyle, sözcükleri pek vurgulamaksızın yöneltmişti Bayan Klöterjahn'a.

"Evet, düşünün bir!" dedi Bay Klöterjahn'ın eşi. "Bremen'liyim."

Bay Spinell, dalgın: "Bir ara Bremen'de bulunmuştum", diye yanıtladı.

"Olamaz! Bremen'de bulundunuz demek? Hay Allah! Sizin, Bay Spinell, Tunus'la Spitzbergen arasında sanırım görmediğiniz yer kalmamış!"

"Evet, bir ara Bremen'de bulunmuştum", diye yineledi Bay Spinell. "Bir akşam, kısa süre, birkaç saat. Anımsadığım kadarıyla eski ve dar bir sokak olacaktı, iki yanındaki binaların dik çatıları üzerinden ay görülü-

yordu ve yana yatmış tuhaf bir duruşu vardı. Sonra bir tavernaya uğradım, yerin altında bir yerdeydi, içerisi şarap ve küf kokuyordu. Anısı belleğimden çıkmadı bir daha."

"Ya? Neredeydi bu taverna acaba? —Evet işte, böyle dik çatılı gri evlerin birinde, çın çın öten holü ve beyaz lake sofasıyla eski bir tüccar evinde doğdum ben."

"Babanız beyefendi bir tüccar demek ki?" diye sordu Bay Spinell, biraz duraksayarak.

"Evet. Ama bunun dışında, hatta bundan daha çok bir sanatçıdır o."

"Bak sen! Bak sen! Sanatın hangi koluyla ilgileniyor acaba?"

"Keman çalıyor. Ama bu söz, pek fazla bir şey anlatmaz kuşkusuz. Nasıl çalıyor, ona bakın siz! Ne zaman biraz bir şey çalsa da dinlesem, yaşlar dolar gözüme, yakıp kavurur gözlerimi, başka hiçbir şeyde böyle olmuyorum. İnanmayacaksınız..."

"İnanıyorum! Hem de nasıl inanıyorum bilseniz! Söyler misiniz bana, hanımefendi, aileniz eski bir ailedir sanırım? Eminim bugüne kadar pek çok kuşak, o dik çatılı gri evde yaşadı, o evde çalıştı ve o evde gözlerini dünyaya yumdu."

"Doğru, Bay Spinell. Peki ama neden soruyorsunuz bunu?"

"Çünkü seyrek görülmeyen bir şeydir: Hayatın pratik tarafına yönelmiş, kentsoylu ve kuru geleneklerle yoğrulmuş bir sülale, bir de bakarsınız ömrünün sonuna doğru sanatın nuruyla aydınlanır, parıldamaya başlar."

"Öyle mi? -Evet, babama gelince, kendine sanatçı diyen, bu alanda ün yapmış ve bu ünle yaşamını sürdüren bazı kişilerden daha çok sanatçı sayılacağı kesin. Ben biraz piyano çalırım, o kadar. Şimdi çalmam yasak tabii; ama bir zaman, evimizdeyken çalıyordum. Babam ve ben birlikte çalıyorduk. Evet, bütün o yılların tatlı anıları hâlâ belleğimde yaşıyor; hele o bahçe yok mu, bizim bahçemiz, evin arkasındaki bahçe, acınacak derecede bakımsız; sağını solunu azgın otlar sarmıştı ve üzeri yosun tutmuş ufalanıp dökülen duvarlarla kuşatılmıştı ve bütün bunlar da bahçeyi doğrusu pek güzelleştiriyordu. Ortasında fıskıyeli bir havuz vardı, öbek öbek mavi zambak bir çelenk gibi sarıp sarmalıyordu. Yaz oldu mu, kız arkadaşlarımla saatlerce bu bahçede oyalanırdım. Hepimiz, portatif iskemlelerimizi alıp havuzun başına sıralanırdık."

"Ne güzel!" dedi Bay Spinell, omuzlarını kaldırarak. "Havuzun çevresinde oturuyor, şarkılar mı söylüyordunuz?"

"Hayır, örgü örüyorduk çokluk."

"Olsun, olsun!"

"Evet, örgü örer, ordan burdan konuşurduk, altı arkadaşım, bir de ben..."

"Ne güzel! Tanrım, gerçekten ne güzel!" diye sesini yükseltti Bay Spinell. Yüzü tümüyle çarpılmıştı.

"Bunda o kadar güzel gördüğünüz şey nedir acaba, Bay Spinell?"

"Ne mi hanımefendi? Söyleyeyim: Sizden başka altı kişi olması, sizin bu sayının içinde bulunmayışınız, adeta bir kraliçe gibi altı kişinin dışında kalmanız. Altı arkadaşınızın arasından sivrilip öne çıkmanız. Küçük

bir altın taç, pek gösterişsiz, ama önem ve anlamı büyük, saçlarınızı süslüyor, başınızda ışıl ışıl parlıyordu."

"Saçma! Taç falan yoktu."

"Yo, vardı ve gizli gizli ışıldıyordu. Dediğiniz saatlerden birinde kimse farketmeden bir çalının arkasında dikilseydim, tacı görürdüm kuşkusuz, saçlarınızı açıkça süslediğini görürdüm onun."

"Ne görürdünüz, Allah bilir! Ama bir çalının ardında siz dikilmediniz işte; benim şimdiki kocam yanında babamla bir çalının gerisinden ansızın ortaya çıkıverdi. Korkarım, hayli zaman kulak verip bizim boşboğazlıklarımızı dinlemişlerdi."

"Demek kocanız beyefendiyle bahçede tanıştınız, hanımefendi?"

"Evet, bahçede tanıdım kendisini", dedi Bay Klöterjahn'ın eşi, sesini yükselterek, neşeyle. Gülümserken, o narin mavi damarcık, kaşının üstünde bir zorlanmışlık ifadesiyle tuhaf bir şekilde öne çıktı. "Babama bir iş ziyaretinde bulunmuştu anlayacağınız. Ertesi gün için de babam yemeğe davet etti kendisini. Derken bir üç gün daha geçti aradan, bana evlenme önerisinde bulundu."

"Gerçekten mi? Her şey böyle baş döndürücü bir hızla olup bitti mi?"

"Evet. Daha doğrusu, evlenme önerisinden sonra iş biraz tavsadı. Çünkü babam, bu evlenmeye aslında pek razı görünmüyordu. Anlayacağınız, düşünüp taşınacağını söyledi, uzunca bir zamanı şart koştu bunun için. Bir kez beni yanından ayırmayı pek istemiyordu, sonra da daha başka birtakım tereddütleri vardı. A-ma..."

"Ama ne?"

"Ama ben olmasını *istedim* bu evliliğin", dedi Bay Klöterjahn'ın eşi gülümseyerek, soluk mavi damarcık zorlanmış ve hastalıklı bir ifadeyle bütün o şirin yüzü yeniden ele geçirdi.

"Demek öyle, demek siz istediniz, hanımefendi?"

"Evet, gördüğünüz gibi, pek sağlam ve saygıya değer bir irade gücüyle davrandım bu konuda..."

"Gördüğüm gibi, evet."

"..ve babam da sonunda dayanamayıp razı geldi."

"Sizde böylece babanızı ve kemanınızı terkettiniz; eski evi, o dört bir yanını otlar sarmış bahçeyi, fıskiyeli havuzu ve altı arkadaşınızı bırakıp Klöterjahn Beyefendi'nin peşinden gittiniz!"

"Peşinden gittim. Öyle bir söyleyiş tarzınız var ki, Bay Spinell, nerdeyse İncil'deki gibi konuşuyorsunuz! Evet, bütün bu saydıklarınızı terkedip gittim, doğa böyle istiyordu çünkü."

"Evet, öyle istiyordu herhalde."

"Sonra, benim mutluluğum söz konusuydu."

"Elbette. Ve kavuştunuz mutluluğa."

"Ne zaman küçük Anton'u, bizim küçük Anton'u getirip kucağıma verdiler, ne zaman Anton'umuz o küçük sağlıklı ciğerleriyle bastı çığlığı, o güçlü ve sağlıklı Anton'umuz, işte o zaman kendimi mutlu hissettim."

"Sizi, küçük Anton'unuzun sağlığından ilk kez söz ederken işitmiyorum, hanımefendi. Olağanüstü derecede sağlıklı bir çocuk olsa gerek, küçük Anton?"

"Öyledir. Kocama da o kadar benziyor ki, hınk demiş, burnundan düşmüş sanki."

"Bakın hele! Evet, demek böyle oldu.Ve şimdi de Eckhof değil, bir başka soyadı taşıyorsunuz, sağlıklı,

küçük bir Anton'unuz var ve nefes borusundan rahatsızsınız."

"Evet. Sizin de, Bay Spinell, bir bilmeceden hiç farkınız yok doğrusu."

Belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın eşi Bayan Spatz: "Evet, Allah biliyor ya, bilmece gibisiniz gerçekten", diye söze karıştı, çünkü o da bu söyleşide hazır bulunuyordu.

Ancak, söyleşi, Bay Klöterjahn'ın eşinin zihnini pek çok kez meşgul etti. Ne kadar boş şeyleri içerse de, yine de söyleşinin temelinde bazı şeyler saklıydı, Bay Klöterjahn'ın eşinin kendi şahsı üzerindeki düşünceleri için bir besin kaynağı oluşturuyordu. Bayan Klöterjahn'ın üzerinde varlığını duyuran olumsuz etki, *bu* muydu yoksa? Bay Klöterjahn'ın eşi giderek daha bir halsiz düşmüş, sık sık ateşlenmeye başlamıştı, suskunluk içinde bir kor gibi yanıyor ateş, Bayan Klöterjahn yumuşak bir coşkuyla bu ateşin içinde dinleniyordu; düşüncelere dalarak, yapmacık, kendini beğenmiş ve biraz incinmiş bir edayla kendini bu ateşin eline bırakmıştı. Yatakta yatması gerekmeyip de Bay Spinell kocaman ayaklarının uçlarına basarak yanına yaklaştığı, iki adım uzağında durduğu, bir ayağını geride tutup belden yukarısını öne eğerek sesini kıstığı, sanki onu ürkek bir tapınmayla yumuşacık tutup yükseklere kaldırarak bulutlardan döşeklerin, minderlerin üzerine yatırdığı, öyle ki hiçbir sesin, hiçbir dünyevi dokunuşun kendisine erişemediği zamanlar, kocası Klöterjahn'ın: "Dikkatli ol, Gabriele, "take care", meleğim, ağzını da kapa!" deyişindeki havayı anımsıyordu; öyle bir hava ki, sanki kocası Klöterjahn iyi niyetli ve sertçe omzuna

vuruyormuş gibi geliyordu kendisine. Ama derken Bayan Klöterjahn bu anımsamaya sırt çeviriyor, Bay Spinell'in kendisi için hazırladığı bulutlardan döşeklerin üzerinde dinlenmeye koyuluyordu.

Günlerden bir gün Bayan Klöterjahn, soyu sopu ve gençliğiyle ilgili olarak Bay Spinell ile yaptığı söyleşiye döndü ansızın.

"Demek tacı gerçekten başımda gördünüz, Bay Spinell?" Söyleşinin üzerinden iki hafta gibi bir zaman geçmesine karşın, Bay Spinell neyin söz konusu edilmek istendiğini hemen anlamıştı. Ve bir vakit bahçedeki fıskıyeli havuzun başında altı arkadaşının arasında otururken, Bayan Klöterjahn'ın başında küçük tacın ışıl ışıl parıldadığını, saçlarında gizliden gizliye parıldadığını coşkulu ve heyecanlı sözlerle kesin olarak belirtti.

Bundan birkaç gün sonra da sanatoryum sakinlerinden biri nezaket gösterip evde kalmış küçük Anton'unun sağlık durumunu sordu Bayan Klöterjahn'a. Bayan Klöterjahn, o yakında bulunan Bay Spinell'e acele bir göz attıktan sonra, biraz sıkılmış bir edayla yanıtladı soruyu:

"Mersi! Nasıl olsun? Anton'umun ve kocamın sağlık durumu iyidir."

8

Şubat sonunda ortalığın ayaza çektiği, geçmişte yaşananların hepsinden daha temiz ve ışıl ışıl bir gündü, Einfried neşe ve coşkudan geçilmiyordu. Kalp hastası beyler ve hanımlar, yanakları al al, konuşup söyleşiyor-

du; şeker hastası general, tıpkı bir delikanlı gibi kendi kendine bir şarkı tutturmuştu; bacaklarına sahip olamayan beyler ise neşelerinden kabına sığamıyordu. Neydi peki olup biten? Öyle önemsenmeyecek bir şey değil, topluca bir pikniğe çıkılacaktı; bir kızak partisi, birçok kızakla yola düşülecek, çıngırak sesleri ve kırbaç şaklamaları arasında tepelere doğru uzanılacaktı. Dr. Leander, hastaların eğlenmesi için böyle bir gezi düzenlenmesine karar vermişti.

Tabii, ağır hastalar sanatoryumda kalacaktı. Zavallı 'ağırlar'! Herkes başını sallayarak bunu onaylamış, ağırlara geziden hiç söz açılmaması konusunda anlaşmaya varılmıştı; kendini biraz acıma duygusuna kaptırmak ve başkalarını düşünmek herkesi memnun etmiş, ama geziye pekala katılabilecek gibi olanlardan birkaçı da sanatoryumda kalmayı yeğlemişti. Froylayn Osterloh'ya gelince, o zaten katılamıyordu eğlenceye; onun gibi işten göz açamayan biri, kızak partilerini ciddi olarak düşünecek durumda değildi. Sanatoryumdaki işlerin görülmesi kesinlikle onun varlığını gerektiriyordu. Sözün kısası, sanatoryumda kalıyordu Froylayn Osterloh. Ne var ki, Bay Klöterjahn'ın eşinin de sanatoryumda kalmak istediğini açıklaması, herkesin canını sıkmıştı. Dr. Leander, temiz havada yapılacak böyle bir gezinin sağlığına iyi geleceğini ne kadar söylemişse de, razı edememişti kendisini. Bayan Klöterjahn keyifsiz olduğunu, migreni tuttuğunu, kendini halsiz hissettiğini ileri sürmüş, geziye katılacaklar da buna karşı bir şey diyememişlerdi. Ama sanatoryumdaki o alaycı ve şakacı bay, bunu fırsat bilerek şöyle konuşmuştu:

"Dikkat edin, şimdi o ağzı süt kokan yavrucuk da

gelmez bizimle." Ve haklı da çıkmıştı; çünkü Bay Spinell, o gün öğle sonrası için çalışmak istediğini açıklamıştı, kimsenin bir anlam veremediği o meşguliyeti için "çalışmak" sözcüğünü kullanmaya bayılıyordu. Beri yandan, onun geziye katılmamasına da hayıflanan çıkmamış, kızak yolculuğu kendisini tutacağı için, Bayan Spatz'ın sanatoryumda kalıp genç arkadaşı Bayan Klöterjahn'a eşlik etmeye karar vermesine de kimse fazla üzülmemişti.

O gün saat henüz onikiye gelmeden servis yapılan öğle yemeğinden sonra kızaklar gelip Einfried'in önünde durmuş, sanatoryum sakinleri cıvıl cıvıl gruplar oluşturarak, kalın giysilere bürünmüş, merak ve heyecanla bahçeden geçip kapıya yönelmişti.

Bayan Klöterjahn, belediye meclisi üyesinin eşi Bayan Spatz ile terasa açılan cam kapının yanıbaşında, Bay Spinell ise odasında pencere önünde dikiliyor, kafilenin yola çıkışını izliyordu. Şaka ve gülüşmeler arasında kızaklarda en iyi yeri kapmak için küçük çapta tartışmalar yapılıyor, Froylayn Osterloh, boynunda yılan derisinden bir kürk atkı, kızağın biriyle ötekisi arasında mekik dokuyor, azık dolu sepetleri oturulacak yerlerin altlarına itip yerleştiriyordu. Dr. Leander, başında kürk kasketi, gözlük camları ışıl ışıl parıldayarak her şeyi bir kez daha gözden geçirdikten sonra kendisi de bir kızağa atlayıp hareket işaretini verdi. Atlar birden kızaklara asılınca, hanımlardan birkaçı çığlıklar atarak arka üstü yıkıldı, çıngıraklar çıngırdamaya başladı, kısa saplı kamçılar şakladı, uzun lifleri kızakların ardından karda sürükleniyordu. Bahçe kapısında dikilen Froylayn Osterloh, kızaklar yolun ilk dönemecini

kıvrılıp gözden kaybolarak şen şakrak sesler işitilmez oluncaya kadar gidenlerin ardından mendil salladı, sonra bahçeden dönüp gelerek işinin başına koştu. Bayan Klöterjahn ile Bayan Spatz cam kapıdan ayrıldılar; onlarla hemen aynı zamanda Bay Spinell de, dışarısını seyretmek için dikildiği pencerenin önünden çekildi.

Einfried'i sessizlik bürüdü derken. Kafilenin akşamdan önce döneceği yoktu. 'Ağırlar' odalarında yatıyor ve acı çekiyordu. Bay Klöterjahn'ın eşi ve onun yaşça kendinden büyük arkadaşı Bayan Spatz, kısa bir gezintiden sonra odalarına çekildiler. Bay Spinell de odasında bulunuyor, kendince oyalanıyordu. Saat dörde doğru Bayan Klöterjahn ile Bayan Spatz'a yarımşar litre süt, Bay Spinell'e ise açık bir çay servisi yapıldı. Arası çok geçmeden, Bay Klöterjahn'ın eşi, odasını belediye meclisi üyesinin eşi Bayan Spatz'ın odasından ayıran duvarı tıklattı:

"Salona inelim, ister misiniz, Bayan Spatz? Odada sıkıldım doğrusu, nasıl vakit geçireceğimi bilemiyorum."

"Hemen geliyorum hayatım", diye yanıtladı Bayan Spatz. "İzin ver de şu çizmeleri geçireyim ayağıma. Yatağa uzanmıştım anlayacağın."

Tahmin edileceği gibi, salonda kimseler yoktu. Bayan Klöterjahn ile Bayan Spatz, şöminenin karşısına geçtiler. Bayan Spatz, bir kanaviçe parçasının üzerine nakıştan çiçekler işlemeye koyuldu, Bay Klöterjahn'ın eşi de elindeki işe birkaç iğne attı, ardından kucağına koydu elini, sandalyenin kolluğunun üzerinden gözlerini boşluğa dikip düşlere daldı. Sonunda bir söz çıktı ağzından, dudaklarının aralanmasına değmeyecek ka-

dar önemsiz bir söz. Ama Bayan Spatz yine de: "Anlamadım?" deyince, Bayan Klöterjahn tenezzül gösterip bütün cümleyi ister istemez yineledi. Bayan Spatz, yeniden: "Anlamadım", dedi. Ne var ki, o anda salonun girişinde ayak sesleri duyuldu, derken kapı açılıp Bay Spinell göründü.

Henüz eşikte: "Rahatsız etmiyorum ya?" dedi pek yumuşak bir sesle. Gözlerini Bay Klöterjahn'ın eşine dikmiş, belden yukarısını narin, adeta havada süzülür gibi öne eğmişti. Bay Klöterjahn'ın genç eşi soruya şöyle karşılık verdi:

"Ne münasebet, Bay Spinell? Bir kez bu salon herkese açık bir liman olarak düşünülmüştür. Ayrıca, bizi ne bakımdan rahatsız edeceksiniz bilmem ki! Hem Bayan Spatz'ın yanımda sıkıldığını kesinlikle hisseder gibiyim."

Bunun üzerine, Bay Spinell, verecek yanıt bulamadı; gülümseyerek çürük dişlerini göstermekle yetindi; bayanların bakışlarını üzerinde duyumsayarak, hayli tutuk adımlarla yürüyüp cam kapıya geldi, kapının önünde durup dışarı bakmaya koyuldu; görgü kurallarına biraz aykırı davranarak bayanlara sırtını çevirmişti. Derken geriye doğru yarım döndü, dışarı bakmasına ara vermeden şöyle dedi:

"Güneş çekildi. Ansızın bulutlarla örtüldü gökyüzü. Şimdiden ortalık kararmaya başladı."

"Sahi, her şeyin üzerine gölge düştü", diye yanıtladı Bay Klöterjahn'ın eşi. "Kızak gezintisine çıkanlar, anlaşılan kara yakalanacak. Dün bu vakit henüz güpe gündüzdü ortalık; bugün ise şimdiden karanlık çökmeye başladı."

"Böylesi daha iyi", dedi Bay Spinell. "Bütün o aşırı ölçüde aydınlık haftaların ardından bu karanlık, gözler için iyidir. Ben, güzel'i de, çirkin'i de hiç ayrım gözetmeksizin arsızca ve sırnaşıkça aydınlatan bu güneşe, nihayet kendini çekip biraz geriye aldığı için bayağı minnettarım."

"Güneşi sevmiyor musunuz, Bay Spinell?"

"Ressam olmadığıma göre. Güneş, kendi iç dünyasına yönelmekten alıkoyuyor insanı. Kalın, beyazımsı-gri bir bulut tabakasıyla örtülmüş gökyüzü. Belki karlar erimeye, buzlar çözülmeye başlar yarın. Şey, siz de salonun arkalarına çekilmiş, elinizdeki işe gözlerinizi dikip durmasanız iyi olur, hanımefendi!"

"Yo, yo, üzülmeyin. Bay Spinell! Zaten elimdeki işe baktığım yok. Ama zamanı da nasıl geçireceğim, bilmem ki?"

Bay Spinell, piyanonun önündeki döner iskemleye oturmuş, bir kolunu piyanonun kapalı kapağına dayamıştı.

"Müzik", diye yanıtladı. "Biraz müzik çalan olsa da dinlese insan! Bazen şu İngiliz ailenin çocukları Zenci şarkıları söylüyorlar, hepsi o kadar."

"Dün öğleden sonra da Froylayn von Osterloh ayak üstü *Manastırın Çanları*'nı çaldı", dedi Bay Klöterjahn'ın eşi.

"Ama siz piyano çalıyorsunuz ya, hanımefendi", dedi Bay Spinell, bir rica tonuyla ve doğrulup ayağa kalktı. "Eskiden babanız beyefendiyle her Allahın günü birlikte çaldığınızı söylemiştiniz."

"Öyle, Bay Spinell, bir vakitlerdi o! Fıskıyeli havuz zamanında anlayacağınız."

"Peki, bugün de çalamaz mıydınız!" diye rica etti Bay Spinell. "Bugün de bir yol şöyle biraz dokunuverseniz tuşlara! Bilseniz, sizi dinlemek için nasıl can atıyorum!"

"Hem ev doktorumuz, hem burada Dr. Leander, piyano çalmamı kesinlikle yasakladı, Bay Spinell."

"Ama onlar yok şimdi, ne biri, ne de öteki! Şu an özgürüz. Şu an özgürsünüz. Dilediğiniz gibi davranabilirsiniz şu an, hanımefendi! Tuşlar üzerinde hepsi birkaç melodi, o kadar."

"Hayır, Bay Spinell, hayır, ben yokum bu işte. Allah bilir, ne olağanüstü şeyler bekliyorsunuzdur benden. Oysa bildiklerimi unuttum, inanın bana! Ezbere nerdeyse hiçbir şey çalamam artık."

"Peki, o zaman bu dediğiniz nerdeyse hiçbir şey'i çalın! Hem notalarda buracıkta, piyanonun üzerinde duruyor. Yo, bunu bırakalım. Ama buyrun, Chopin size!"

"Chopin mi?"

"Evet, noktürn'ler. Şimdi yapılacak tek şey kalıyor, piyanonun üzerindeki mumları yakmak."

"Hiç umutlanmayın, Bay Spinell! Çalamam. Bakarsınız sağlığıma zararı dokunur sonra."

Bay Spinell sustu. Kocaman ayakları, uzun ve siyah redingotu, tepesindeki saçlar ağarmış başı, silik ve sakalsız yüzüyle piyanonun iki ucunda yakılmış mumların ışığında dikiliyordu, elleri iki yanına sarkmıştı.

"Artık rica etmeyeceğim", dedi sonunda, alçak sesle. "Madem sağlığınıza zarar vereceğinden korkuyorsunuz, hanımefendi, o zaman bırakın, parmaklarınızın altında seslerini duyurmak için bekleyen güzellikler ölü

ve suskun kalsın. Ama başka zaman, hiç değilse güzelliğe sırt çevirmenizi haklı gösterecek, şimdikine ters bir durum söz konusu olduğunda, bu kadar aklı başında davranmamıştınız. Vücudunuzun sağlığını düşünmemiş, şimdiki gibi duraksamadan daha sağlam bir iradeyle kalkarak fıskiyeli havuzu bırakıp gitmiş, o küçük altın tacı başınızdan çıkarıp atmıştınız." Bir aradan sonra, sesini daha da alçaltarak: "Dinleyin", diye ekledi Bay Spinell, "Şimdi bu piyanonun başına oturur, babanızın yanıbaşınızda dikilip de kemanından sizi ağlatan sesleri çıkardığı eski günlerdeki gibi elinizi tuşlar üzerinde gezdirirseniz, bakarsınız o küçük altın taç, gizliden gizliye yine ışıldamaya başlar saçlarınızda."

"Sahi mi?" diye sordu Bay Klöterjahn'ın eşi ve gülümsedi.

Ne var ki, ağzından bu söz çıkarken sesinde bir tutukluk oldu, sözcüğü yarı kısık, yarı vurgusuz bir sesle söyleyebildi ancak. Ufak ufak öksürdü, ardından sordu:

"Oradaki notalar gerçekten Chopin'in noctürnları mı?"

"Elbette hanımefendi, açılmış duruyor hepsi. Her şey hazır."

"Madem öyle, birini çalayım peki", dedi Bayan Klöterjahn. "Ama birini yalnızca, duydunuz mu? Zaten birini çaldım mı yeter, bir daha bir şey çalmamı istemezsiniz."

Bunun üzerine ayağa kalktı Bayan Klöterjahn, elindeki işi bir kenara bırakıp piyanoya doğru yürüdü. Üzerinde ciltli birkaç nota albümü duran döner iskemleye çöktü, şamdanlara bir çeki düzen verip notaların sayfalarını karıştırmaya başladı. Bay Spinell, bir san-

dalye çekip müzik öğretmeni gibi onun yanıbaşına oturmuştu.

Derken Bay Klöterjahn'ın eşi, Es-Dur, opus 9, 2 nolu nocturn'u çalmaya başladı. Dediği gibi gerçekten unuttuğu şeyler olmuşsa, daha önce tam bir virtüöz gibi piyano çalıyor demekti. Piyanonun kendisi öyle pek ahım şahım değildi, ama tuşlara ilk birkaç dokunuştan sonra güvenilir bir beğeninin sahibi olduğunu gösteren bir ustalıkla onu kullanmaya başlamıştı, Ayrımlaşmış tınılara karşı asabi bir algılama gücüyle donatılmış Bayan Klöterjahn, ritmik devingenlikten nerdeyse olağanüstü bir haz duyuyordu. Tuşlara dokunuşunda hem bir sertlik, hem bir yumuşaklık vardı. Ellerinin altında melodi, tüm çarpıcılığını sonuna dek ortaya döküyor, süslemeler duraksamalı bir zarafetle parmaklarına sarılıp dolanıyordu.

Bayan Klöterjahn'ın üzerinde sanatoryuma geldiği ilk günkü giysi vardı. Başını ve ellerini dünyevilikten öylesine uzak bir nazeninlik görünümüyle donatan koyu renkte, kadifeden kabarık arabesklerle bezenmiş bir ceket geçirmişti sırtına. Yüz ifadesinde piyano çalarken bir değişiklik olmamışsa da, dudaklarının kenar çizgileri sanki daha bir belirginlikle öne çıkmış, gözlerinin köşelerindeki gölgeler koyulaşmıştı. Nocturn'u çalıp bitirdikten sonra ellerini kucağına koydu, ama gözlerini notalardan ayırmadı. Bay Spinell, sesini çıkarmayarak ve kımıldamadan sandalyesinde oturuyordu.

Bay Klöterjahn'ın eşi bir noctürn daha çaldı, ardından bir ikincisi, bir üçüncüsü izledi bunu. Sonra doğruldu; ama piyanonun üst kapağının üzerinde daha başka notalar aramak için kalkmıştı ayağa.

Bay Spinell'in birden aklına gelmiş, döner sandalye üzerinde siyah karton kapaklar arasında duran nota albümlerini gözden geçirmeye koyulmuştu. Ansızın anlaşılmaz bir ses çıkardı ağzından, kocaman beyaz elleri bu ihmal edilmiş nota albümlerinden birinin üzerinde hırsla gezindi.

"Olamaz! Gerçek değil bu!" diye yükseltti sesini ardından. "Ama yo, yanılmıyorum. Biliyor musunuz, nedir elimdeki? Neymiş bu iskemle üzerinde duran? Bu elimde tuttuğum nota neymiş?"

"Neymiş?" diye sordu Bay Klöterjahn'ın eşi.

Bunun üzerine Bay Spinell, bir şey demeden Bayan Klöterjahn'a nota albümünün kapağını gösterdi. Benzi sararmıştı; notayı tutan elini indirdi aşağı, dudakları titreyerek Bayan Klöterjahn'a baktı.

"Gerçekten? Nasıl gelmiş buraya? Verin şunu bakayım", dedi Bayan Klöterjahn kısaca; albümü sehpanın üzerine koyup yerine oturdu, bir anlık bir sessizliğin ardından ilk sayfayı çalmaya başladı.

Bay Spinell, Bayan Klöterjahn'ın yanıbaşında oturuyordu, öne doğru eğilmişti; elleri dizlerinin arasında kenetlenmiş, başı önüne düşmüştü. Bayan Klöterjahn, yapıtın başlangıç bölümünü aşırı derecede uzatarak, kahredici bir yavaşlıkla çalıyor, tek tek figürler arasındaki notaları insanı tedirginliğe sürükleyecek kadar açıp yayıyordu. Özlem motifi, gecede tek başına, yolunu şaşırmış dolaşıp duran bu ses, alçak perdeden ve ürkek, sordu sorusunu. Suskunluk ve bekleyiş. Derken yanıt geldi: Aynı ürkek ve yalnızsı ses, biraz daha tiz perdeden, biraz daha narin. Yeni bir suskunluk. Ansızın boğuk ve harikulade sforzato'yla sevi motifi görün-

dü; tutkunun toparlanışı ve mutlulukla başkaldırışı yükselip geldi aşağılardan, bir kendinden geçmişlikle savaşarak yukarılara tırmandı, tatlı bir sarmaş dolaşlığın ardından çözülüp ayrıldı, yeniden düştü aşağılara, ağır ve acılı bir hazzı içeren pes perdeden aryasını söyledikten sonra yerini çellolara bıraktı; melodiyi çellolar alıp götürmeye başladı.

Bayan Klöterjahn, külüstür piyanoda orkestranın etkileyici gücünü başarıyla vermeye çalışıyordu. Yapıtın doruk noktasında kemanların ışıl ışıl bir özenle sesleri duyuldu. Bayan Klöterjahn, huşu dolu bir tapınma eylemini gerçekleştirir gibi çalıyor, her figürde inançla duruyor, tek tek figürleri, o alabildiğine nesneyi kaldırıp başının üzerine koyan bir rahip gibi alçak gönüllü alıp, buyrun, bakın der gibi yukarılara kaldırıyordu. Neydi parçanın konusu? İki güç, birbirinden ayrı düşmüş iki varlık, acı ve mutlulukla birbirine ulaşmaya savaşıyor, o ölümsüzlük ve Mutlak'ın kendinden geçmişlik ve çılgınlık taşan özlemiyle birbirine kucak açıyordu. Önoyun, bir alev gibi parlayıp sönmüştü. Bayan Klöterjahn, sahnede perdenin açıldığı yere gelip durmuş, ardından notalara suskun suskun bakmaya başlamıştı.

Bu arada belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın eşi Bayan Spatz'ın can sıkıntısı, insanın yüzünü çarpıtıp gözlerini yuvalarından oynatan, onu tıpkı bir ölü yüzü gibi dehşet verici görünümle donatan bir aşamaya ulaşmıştı. Ayrıca, bu tür bir müzik Bayan Spatz'ın mide sinirlerini olumsuz yönde etkilemiş, sindirim güçlüğü çeken vücuduna korkulu anlar yaşatmaya başlamıştı. Sonunda, bir kramp nöbetine yakalanacağından tasalanan

Bayan Spatz ansızın:

"Benim odama çıkmam gerekiyor", dedi güçsüz bir sesle. "Hoşça kalın! Sonra dönerim yine."

Ve gitmişti Bayan Spatz. Ortalık iyice kararmıştı. Terasa karın lapa lapa ve sessiz yağdığı görülüyordu. Piyanonun üzerindeki iki şamdan, titrek ışıklarıyla ancak sınırlı bir alanı aydınlatmaktaydı.

"İkinci perde, ikinci perdeyi!" diye fısıldadı Bay Spinell. Ve Bayan Klöterjahn, sayfaları çevirip ikinci perdeyi çalmaya koyuldu.

Korno sesleri işitildi uzaklarda. Nasıl? Yoksa ağaçlarda hışırdayan yaprakların sesi miydi bu? Pınarın yumuşak çığıltısını ya da? Gece, şimdiden suskunluğunu evlerin, bayırların üzerine döküp saçmıştı, bundan böyle tüm yalvarıp yakarmalar özlemin yürüyüşünü durduramazdı. Kutsal giz, bir bütünlük kazandı. Işık söndü, ansızın maskelenmiş tuhaf bir sesle ölüm motifi yukarıdan indi aşağı, dolu dizgin bir sabırsızlıkla kollarını açmış karanlıkta kendisine doğru seğirten sevgilisinden yana beyaz tülünü dalgalandırmaya başladı.

Ah, nesnelerin sonsuz uzağında birleşmenin taşkın ve doyumsuz kıvancı! O kahredici yanılgıdan sıyrılmış, zaman ve mekanın zincirlerinden kurtulmuş sen ile ben'in kaynaşması. *Senin* ve *benim*'in yüce bir hazza dönüşümü. Gündüzün sinsi hile ve düzeni onları birbirinden ayırabilmişti; gündüzün övüngen yalanı, gözleri gecede görmeye başlamış sevgilileri bundan böyle yanıltamazdı. Her kim sevi yolunu izler de ölümün gecesini ve ondaki tatlı gizi görürse, ışığın aldatıcılığında bir tek özlem bekler onu, kutsal geceye özlem, ebedi, gerçek ve teke indirgeyen geceye...

Çök ey sevginin gecesi, özledikleri unutmayı ver onlara, sonsuz hazzınla kucakla, yalanların ve ayrılıkların dünyasından çözüp al onları! İşte, en son ışık söndü! Düşünce ve sanılar kutsal karanlığa gömüldü, sayıklamaların acıları üzerine yayılarak dünyayı esenliğe kavuşturan kutsal karanlıktan çekilip içeri alındı. O serap silinip gittiğinde, gözlerim hazla kendinden geçerek kapandığında: gündüzün yalanının beni dışladığı, özlemimin dindirilmez acısının karşısına dikilen şey –o zaman *bile,* ey gerçekleşmelerin mucizesi, dünyayım ben.– Ve derken Brangaenen'in o karanlık *Dikkat Edin!* aryasıyla birlikte kemanların tüm ussal'dan yüce seslerini duyuruşu.

"Ben, bütün bunların hepsini anlamıyorum, Bay Spinell! Pek çoğunu seziyorum yalnızca. Ne demek bu 'o zaman bile dünyayım?" diye sordu Bayan Klöterjahn.

Bay Spinell, bunun ne demek olduğunu alçak sesle ve kısaca açıkladı.

"Evet, öyle! Peki nasıl oluyor, siz bunu bu kadar iyi anlıyorsunuz da çalamıyorsunuz?"

Ne tuhafsa Bay Spinell bu masum soru karşısında tutunamadı, kızarıp bozardı, ellerini oğuşturdu ve adeta yer yarılıp oturduğu sandalyeyle birlikte içine girdi.

"Bu söylediğinizin ikisi seyrek bir arada bulunur", dedi sonunda kahrolmuş. "Hayır, çalmaya gelince çalamam. Ama siz devam edin."

Ve gizler oyununun o esrik aryalarında yollarına devam ettiler. Hiç sevginin öldüğü görüldü mü? Tristan'ın sevgisi? Senin ve benim Isolde'mizin sevgisi? Oh, ölümün oyunları o ezeli ve ebedi nesneye erişe-

mez! Tristan'da, bizi rahatsız eden, birleşenleri yanıltarak birbirinden ayıran şeyden başka ne ölebilirdi? Sevgi, tatlı bir *ve* ile her ikisini birbirine bağlamıştı. Ölüm, içlerinden birinin canını alarak bu bağı parçalayabilirdi ancak. Ve gizemsel bir düet, sevi ölümünün isimsiz umudunda, gecenin harika ülkesinde ebedi ayrılıksız bir kucaklaşmada birleştirdi onları. Tatlı gece! Ebedi sevi gecesi! Mutluluğun her şeyi sarıp kuşatan ülkesi! Seni sezgilerde algılayan, nasıl ürkmeden gündüzün yavanlığında gözlerini açabilir? Ey sevgili ölüm, bu korkuyu uzaklaştır onlardan! Özlemle yanıp tutuşanları, uyumaların zorunluğundan çözüp al tümüyle! Ey ritimlerin akıl almayacak fırtınası! Ey metafizik bilişlerin yukarılara tırmanıp çıkan renkli coşkusu! Işığın ayrılık acılarından uzak bu sonsuz hazzı nasıl tutuyor, nasıl bırakıyorlar? Yalansız ve korkusuz yumuşak özlem, yüce ve acısız sönüp gidip, sonsuzluk içinde aşırı mutluluklarda söken şafak! Sen Isolde, ben Tristan, Tristan değil artık, Isolde değil...

Ansızın korkunç bir şey oldu, bir karaltı bir diğerinin koluna yaslanmış olarak salona girdi. Einfried'deki hastalardan biriydi gelen; o da kızak partisine katılamamış, bu akşam saatini sanatoryumda içgüdüsel bir zorlamanın hüzünlü turlarıyla geçirmek istemişti; dünyaya on dokuz çocuk getiren ve akli melekesini tümüyle yitirmiş bulunan kadındı bu, bakıcısının kolunda gezip dolaşan Rahip Höhlenrauch'ın eşiydi. Başını kaldırıp salondakilere bakmadan ağır ağır attığı gezgin adımlarıyla salonun arka kısmından geçti ve karşı kapıdan çıkıp kayboldu, suskun, gözleri bir noktaya dikilmiş, amaçsız ve bilinçsiz. Derken salona bir sessizlik

çöktü.

"Rahip Höhlenrauch'ın eşi Bayan Höhlenrauch bu", dedi Bay Spinell.

"Evet, zavallı Bayan Höhlenrauch!" dedi Bay Klöterjahn'ın eşi. Ardından önündeki albümün sayfalarını çevirdi ve yapıtın son bölümünü çalmaya koyuldu, Isolde'nin sevi bölümüydü bu.

Ne kadar da soluk ve saydamdı dudakları, gözlerinin köşelerindeki gölgeler nasıl da koyulaşmıştı! Kaşının üstünde, saydam alnında o uçuk mavi damarcık bir zorlanmışlık ifadesiyle endişe verici biçimde giderek daha belirgin öne çıkıyordu. Tuşlar üzerinde gezinen ellerinin altında o eşsiz yücelme eylemi gerçekleşiyor, ansızın kendini açığa vuran adeta hain pianissimo bu gerçekleşme sürecini ikiye bölüyordu; üzerine basılan yeri adeta ayaklar altından çekip alıyor, insanı yüce bir özlemin derinliklerine gömüyordu. Devcileyin bir çözüm ve gerçekleşme boy gösterdi ansızın; ölçüsüz bir doyumun kulakları sağır eden uğultusu, doymak bilmeksizin ikide bir yinelenip durdu, ardından gerilere çekilerek biçim değiştirdi, adeta can çekişecek gibi oldu, birkez daha özlem motifini kendi armonisinin dokusu içine çekip aldı, son nefesini verdi derken, soluğu çıkmaz oldu. Koyu bir sessizlik.

Bay Klöterjahn'ın eşiyle Bay Spinell, her ikisi de kulak kabarttı birden, başlarını yana yatırıp dinlediler.

"Çıngırak sesleri!" dedi Bay Klöterjahn'ın eşi.

"Kızaklar!" dedi Bay Spinell. "Ben gidiyorum!"

Sonra ayağa kalkarak yürüdü. Salonun dip tarafındaki kapıya gelince arkasına döndü, bir süre vücudunun ağırlığını bir ayağından öbür ayağına aktarıp durdu.

Sonra Bay Klöterjahn'ın eşinin beş, on adım uzağında diz üstü çöktü, suskun çöktü dizlerinin üzerine. Uzun ve siyah redingotu yerde açıldı; ellerini ağzının üzerinde kavuşturmuş tutuyor, omuzları titriyordu.

Bay Klöterjahn'ın eşi, elleri kucağında, piyanoya sırtını dönüp öne doğru abanmış, Bay Spinell'e bakıyordu. Belli belirsiz, sıkıntılı bir gülümseme seçiliyordu yüzünde; gözleri düşünceler içinde ve öylesine zahmetle loş salonda ileriye bakıyordu ki, bakışlarında hafif bir şaşılığın varlığından söz açılabilirdi.

Çok uzaklardan çıngırak sesleri, kamçı şaklamaları ve iç içe girmiş insan sesleri giderek yaklaşıyordu.

9

Sonradan herkesin uzun süre sözünü edip durduğu kızak partisi 26 Şubatta düzenlenmişti. 27 Şubatta, her şeyin yumuşayıp eriyerek damla damla yere düştüğü ve akıp gittiği böyle bir günde, Bay Klöterjahn'ın eşinin sağlık durumuna diyecek yoktu, 28 Şubatta ise birazcık kan geldi ağzından. Oh, öyle önemsenecek gibi değil; ama yine de kan kandı. Beri yandan, bir halsizlik çöktü üzerine, böylesi şimdiye kadar hiç görülmemişti; Bayan Klöterjahn, yatağa yatmak zorunda kaldı.

Dr. Leander kendisini muayene etti, muayene sırasında Bayan Klöterjahn'ın yüzü buz gibi soğuktu. Dr. Leander, tıbbın öngördüğü ilaçlar verdi kendisine: Buz parçacıkları, morfin ve kesin istirahat. Ne var ki, daha ertesi gün üzerindeki yükün fazlalığını bahane ederek, Bayan Klöterjahn'ın tedavisini Dr. Müller'e havale etti:

o da, sanatoryumla anlaşmasının gereğini yerine getirerek Bay Klöterjahn'ın eşinin tedavisini tam bir uysallıkla üstlendi; sessiz, soluk benizli, önemsiz ve melankolik bir adamdı, bir ünden yoksun olup fazla iddialı sayılmayan hekimlik çalışmaları, sanatoryumun sağlıklarına nerdeyse kavuşmuş sakinleriyle iyileşmelerinden umut kesilmiş hastalarına ayrılmıştı.

Dr. Müller'in daha çok benimsediği bir görüşe göre, karı koca Klöterjahn arasındaki ayrılık pek uzun sürmüştü. Tıkır tıkır yürüyen işlerinin izin vermesi durumunda, Bay Klöterjahn'ın vakit geçirmeden bir ara Einfried'e gelerek karısını ziyaret etmesi yerinde olacaktı. Durum kendisine bildirilebilir, belki birkaç kelimelik bir telgraf çekilebilirdi bunun için. Einfried'e gelirken yanına küçük Anton'u da alırsa, genç anneyi mutlu kılar, sevindirir, ona güç kazandırabilirdi. Hem bu sağlıklı küçük Anton'la tanışmak, Einfried'deki hekimler için de bayağı ilginç olacaktı.

Ve Bay Klöterjahn çıkagelmişti. Dr. Müller'in kısa telgrafını almış, Baltık denizi kıyısından kalkıp Einfried'in yolunu tutmuştu. Arabadan iner inmez kahve getirtip içti, sandviç yedi; pek şaşırmış görünüyordu.

"Sayın Doktor", dedi Dr. Müller'e. "Ne var, ne oldu? Neden buraya gelip karımı görmemi istediniz?"

"Şu sıra eşiniz hanımefendinin yanında bulunmanız yararlı olacak da", diye yanıtladı Dr. Müller.

"Yararlı olacakmış, yararlı olacakmış. Ama gerekli mi böyle bir şey aynı zamanda? Ben kazandığım paraya bakarım, bayım! Dar zamanlarda yaşıyoruz, tren biletleri ateş pahasına. Bu bir günlük yolculuğun ille de yapılması şart mıydı? Diyelim akciğerde bir rahatsızlık

söz konusu olsa, ağzımı açıp bir şey söylemezdim nihayet. Ama, Tanrı'ya şükür, hastalık yalnız nefes borusunda olduğuna göre."

"Sayın Klöterjahn", dedi Dr. Müller, yumuşak bir sesle. "Birincisi, nefes borusu önemli bir organdır." Yanlış olarak 'birincisi' sözünü kullanmıştı, çünkü ardından 'ikincisi' diye bir sözcük ağzından çıkmadı.

Ne var ki, Bay Klöterjahn ile kırmızılar giymiş, İskoç kıyafeti ve altın sırmalar içinde tombul bir kadın da gelmişti Einfried'e ve oğul Anton Klöterjahn'ı, o küçük ve gürbüz Anton'u kucağında taşıyordu. Evet, gelmişti Anton, kimse de onun gerçekten turp gibi sağlıklı bir çocuk olduğundan kuşku duyamazdı. Pespembe ve ak pak, yeni değiştirilmiş giysiler içinde tertemiz, sırma şeritli bakıcısının çıplak kırmızı kollarına, tombalak ve burcu burcu, yan gelip kurulmuştu; içtiği sütün, yiyip yuttuğu kıyılmış etin haddi hesabı yoktu. Bağırıp çağırıyor, kendisini her bakımdan içgüdülerinin kılavuzluğuna bırakmış bulunuyordu.

Odasındaki pencereden, yazar Spinell, Bay Klöterjahn'ın Einfried'e gelişini izlemişti. Küçük Anton arabadan alınıp sanatoryum binasına taşınırken, bir tuhaf, buğulu, ama yine de keskin bakışlarıyla onu süzmüş, daha sonra da, yüzünde aynı ifade, uzun zaman pencerenin başından ayrılmamıştı.

O vakitten beri de oğul Anton Klöterjahn'la sanatoryumda karşılaşmaktan elden geldiğince kaçınmıştı.

10

Bay Spinell, odasında oturuyor ve "çalışıyordu."

Einfried'deki öteki odalar gibi bir odaydı kaldığı oda; eski moda, sade ve kibar. Kocaman konsol, madenden aslan başlarıyla donatılmıştı. Yüksek duvar aynası dümdüz tek bir yüzeyden değil, her biri kurşunla çevrelenmiş kare biçiminde bir alay küçük parçadan oluşuyordu. Mavimsi lake zemini örten bir halı falan yoktu görünürde, mobilyaların kaskatı bacakları belirgin gölgeler yaparak döşemenin üzerinde uzanıp gidiyor, geniş bir masa pencerenin yanıbaşında duruyordu. Roman yazarı Bay Spinell pencerenin önüne sarı bir perde çektirmiş, belki böylelikle kendi iç dünyasına daha çok yönelmek istemişti.

Sarımsı loşlukta masada oturuyor, başını eğmiş, bir şeyler çiziktiriyordu; her hafta postaya verip yolladığı, ama işin komik yanı hiçbirine yanıt alamadığı mektuplardan birini yazmaktaydı. Önünde kocaman ve kalın bir yaprak kağıt duruyor, sol üst köşesindeki acayip bir kır manzarasının altında tamamen yeni moda harflerle Detlev Spinell ismi okunan kağıdı, küçük küçük harflerden oluşan alabildiğine temiz bir el yazısıyla özen göstererek dolduruyordu.

"Bayım!" diye başlıyordu mektup. "Aşağıdaki satırları size yazıyorum, çünkü yazmadan duramayacağım, çünkü anlatacaklarım baştan aşağı kaplıyor içimi, beni kahredip titretiyor; sözcükler öylesine bir güçle üzerime doğru akıp geliyor ki, bu mektubu yazarak onlardan kendimi kurtaramadım mı boğulup gideceğim..."

Doğruyu söylemek gerekirse, "akıp gelme" denen şeyin aslı falan yoktu; Allah bilir, hangi kof nedenlere dayanarak böyle bir şeyi Bay Spinell ileri sürmekteydi. Çiziktirdiği sözcükler, hiç de bir sel gibi kendisine akıp geliyora benzemiyordu; mesleği yazarlık olan biri için acınacak kadar ağır bir tempoyla ilerliyordu mektup; bu sırada onu görenler, yazar denilen kişinin yazma işini herkesten güç kıvırabilen biri olduğu sanısına kapılmaktan kendilerine alamazdı.

İki parmağının ucuyla yanağındaki o acayip ayva tüylerinden birini tutmuş, hanidir parmaklarının arasında döndürüp duruyordu Bay Spinell. Beri yandan, gözlerini dikmiş boşluğa bakıyor, bazen bir süre tek bir satır yazmadan bekliyor, derken birkaç çıtkırıldım sözcük çiziktiriyor, ama ardından yine duraklıyordu. Ancak şurası da itiraf edilmeli ki, sonunda ortaya çıkan mektup, içerik yönünden tuhaf, sağlamlığı su götürür, hatta çokluk anlaşılmaz niteliğine karşın, canlı ve pürüzsüz bir izlenim uyandırmaktaydı.

"İçimde öyle bir gereksinim var ki", diye sürüyordu mektup, "benim gördüğüm ve haftalardır silip atamadığım bir vizyon olarak gözlerimin önünden gitmeyen bir şeyi size de göstermek, sizin de onu, benim iç gözümün önünde nasıl duruyorsa, yani sözcüklerden oluşan bir aydınlık içinde görüp algılamanızı sağlamak istiyorum. Dolayısıyla, şimdi dinleyin beni!

Ne olup bitmişse, ne olup bitiyorsa, bunları söyleyeceğim size, yalnızca bir yaşam öyküsünü aktaracağım; insanı akıl almaz ölçüde çileden çıkaran pek kısa bir öyküyü yorumsuz, açıklamasız, suçlamalara kaçmadan, yargılar vermeden, kendi sözcüklerimle dile geti-

receğim. Gabriele Eckhof'un öyküsüdür bu, bayım; sizin, eşim dediğiniz bir kadının öyküsü. Ve şunu iyi bilin ki, bu öyküyü yaşayan sizdiniz, ama onu gerçekten yüceltip önemli bir yaşam öyküsüne dönüştürecek olan benim, benim sözlerimdir.

O bahçeyi anımsıyor musunuz, bayım, o gri konağın arkasındaki dört bir yanını otlar bürümüş eski bahçeyi. Bahçenin düşler içindeki yabansılığını kuşatmış o harap duvarlardaki oyuklardan yeşil yosunlar fışkırıyordu. Bahçenin göbeğindeki fıskıyeli havuzu da anımsıyor musunuz? Mor zambaklar, havuzu çevreleyen yıkıldı yıkılacak duvara doğru bel veriyor, fıskıyeden fışkıran su gizemsel bir söyleşiyi sürdürerek yer yer çatlakları içeren taşlar üzerine düşüyordu. Mevsim yazdı ve gün kavuşmak üzereydi. Yedi genç kız, havuzun çevresinde bir halka yapmış oturuyordu. Ama batmakta olan güneş pırıl pırıl bir yücelik nişanını kızlardan yalnızca yedincilerinin, yedi kız içinde biricik olanın, bir tek olanın saçlarına gizli gizli dokuyor, işliyordu adeta. Kızlardan yedincisinin gözleri ürkek düşler gibiydi, ama yine de berrak dudakları gülümsüyordu.

Şarkılar türküler söylüyordu kızlar. İnce uzun yüzlerini, fıskıyeden fışkıran suyun eriştiği yüksekliğe, onun yorgun ve soylu bir eğri çizerek havuza düşmeye yöneldiği noktaya çevirmişlerdi, hafif ve tiz sesleri boşlukta süzülerek suyun zarif oyununu sarıp sarmalıyordu. Şarkılarını söylerken, belki de nazenin elleriyle dizlerini kucaklamışlardı.

Bu tabloyu anımsıyor musunuz, bayım? Gördünüz mü onu? Görmediniz; gözleriniz onu görebilecek, kulaklarınız ondaki melodiyi işitebilecek yetenekten yok-

sundu çünkü. Onu görseydiniz, nefes alıp vermeyi göze alamaz, yüreğinizin çarpmasına izin vermezdiniz. Geri döner, yaşamın içine, kendi yaşamınızın içine döner, gördüğünüz şeyi, bu yeryüzünde yaşayacağınız hayatın kalan bölümünde el sürülemeyecek, örselenip zedelenemeyecek kutsal bir nesne gibi ruhunuzda saklardınız. Siz ne yaptınız oysa?

Bu tabloya son verdiniz, bayım! İlle gelip onu mahvetmeniz, onu bayağılıklar ve çirkin acılar içinde yaşamını sürdürmeye zorlamanız mı gerekiyordu? Dokunaklı ve huzur dolu bir tanrılaştırma eylemi söz konusuydu, bir yıkılışın, bir dağılıp çözülüşün ve silinip gidişin akşam vakti beliren bir aydınlıktan çekilip içeri alınması gibi bir durum vardı ortada. Eski bir kuşak, fazlasıyla yorgun düşmüştür; eylem ve yaşam için fazlasıyla soyluluğa ulaşmış, ömrünün sonuna gelmiştir, son dışavurumları sanat alanında çıkardığı sesler, peşinden ölümü sürükleyip getirecek bir olgunluğa eriştiğini bilmenin hüznünü içeren birkaç keman sesidir. Bu seslerin gözyaşlarına boğduğu gözleri gördünüz mü? Altı arkadaşın gönülleri hayata yönelikti belki; ama onların prenses kardeşlerinin gönlü güzelliğe ve ölüme adanmıştı.

Siz gördünüz onu, bu ölüm güzelliğini gördünüz ve ona sahip olmak istediniz. Onun duygulandırıcı kutsallığı karşısında en ufak bir saygı duymadınız, en ufak bir ürkeklik hissetmediniz yüreğinizde. Bu güzelliği seyretmeyi yeterli görmediniz; onu ele geçirmeden, onu sömürmeden, kutsallığını kirletmeden rahat etmediniz. Seçiminize hiç diyecek yoktu doğrusu! Ağzının tadını bilen birisiniz, bayım, ağzının tadını bilen kaba

biri, zevk sahibi kaba bir köylü.

Asla sizi aşağılamak gibi bir niyet beslemediğimi bilmenizi rica ederim. Hakaret olsun diye değil, yalnızca bir şeyi anlatmak için, sizin o psikolojik bakımdan ilginçlikten tümüyle uzak basit kişiliğinizin psikolojik yoldan basit bir anlatımını yapabilmek amacıyla söylüyorum bunları. Böyle davranmamın nedeni, içimden bir şeyin beni, davranış ve karakterinizi sizin için biraz daha açıklığa kavuşturmaya itmesidir, olayları tüm çıplaklığıyla dile getirmemin, onları konuşturmamın ve bilinçaltına ışık tutmanın, benim bu yeryüzünde elinden yakamı kurtaramayacağım mesleğim olmasıdır. Dünya benim 'bilinçsiz tip' diye nitelediğim insanlarla dolu; ben de işte katlanamıyorum onlara, bu 'bilinçsiz' tiplere! Bütün bu küf kokan, bilgisiz ve bilinçsiz yaşam ve eylemlere katlanamıyorum, insanın sinirlerini ayağa kaldıran çevremdeki bu safdilliğe katlanamıyorum. Karşı koyamadığım kahredici bir dürtü, çevremdeki her şeyi gücüm yettiği kadar açıklamaya, dile getirmeye, bilinç önüne çıkarmaya zorluyor beni; ama bunun geliştirici ya da engelleyici bir etkisi olurmuş, avutup acıları yatıştırır ya da insanı ıstıraplara boğarmış, hiç umursadığım yok.

Siz, bayım, dediğim gibi ağzının tadını bilen kaba bir adamsınız, zevk sahibi kaba bir köylüsünüz. Gerçekte zevksiz, hantal bir yapıya sahip olan ve gelişim merdiveninin en alt basamaklarının birinde bulunan siz, servetiniz ve koltukta oturarak yaşama biçiminizle sinir sisteminin anî, tarihsellikten uzak, barbarca bir çöküntüsünde aldınız soluğu, bu da zevk gereksiniminizin şehevi diye nitelenebilecek belli bir incelimine yol

açtı. Kimbilir, belki de Gabriele Eckhof'u ele geçirmeye karar verdiğiniz zaman, tıpkı nefis bir çorba ya da tadına doyum olmayan bir yemek karşısında bulunuyormuş gibi yutak kaslarınız, ağız şapırtısını andıran bir sesle devinmeye başladı.

Gerçekten de onun düşlü istemini tutup yanlış yola yöneltiyorsunuz. Onu, dört bir yanını otlar sarmış bahçeden çıkarıyor, yaşamın ve çirkinliğin içine götürüp bırakıyorsunuz. Kendisine sizin o bayağı soyadını veriyor, onu kendinize eş ediniyor, onu bir ev kadınına dönüştürüyor, onu anne yapıyorsunuz. Ölüme adanmış olup o yüce işe yaramazlığı içinde çiçeklenen bu yorgun ve ürkek güzelliği, hiçbir olağanüstülüğü içermeyen günlük yaşamın ve doğa denilen o sersem, kaba ve aşağılık tanrının hizmetine koşuyor, köylü vicdanınızda böyle bir girişimin ölçüsüz kepazeliğine ilişkin en ufak bir sezgiye yer vermiyorsunuz.

Bir kez daha sorayım: Nedir olan? Ürkek ve çekingen düşleri andıran gözleriyle, size bir çocuk armağan ediyor, o; babasının rezil yaşamının bir uzantısı sayılan bu yaratığa, kan ve yaşam adına nesi varsa veriyor hepsini ve kendisi ölüyor. Kendisi ölüyor, bayım! Bayağılık içinde göçüp gitmiyor da, her şeye karşın aşağılanmanın o derin uçurumundan son bir kez başını kaldırıp, güzelliğin ölümcül öpücüğü altında onurlu ve mutlu, ölüme yollanıyorsa, bunu sağlamayı ben kendime *iş* edindiğim içindir. Bu arada sizin *işiniz* ise, o sır vermeyen sanatoryum koridorlarında oda hizmetçileriyle gönül eğlendirmek oldu kuşkusuz.

Ama onun çocuğu, Gabriele Eckhof'un oğlu serpilip büyüyor, yaşıyor ve düğün bayram ediyor. Kimbi-

lir, belki de babasının yaşamını sürdürecek, ticaretle uğraşan, vergi ödeyen ve güzel güzel yemekler yiyen bir burjuva olacak; bir asker ya da bir memur belki, devletin hiçbir şeyden haberi olmayan becerikli bir dayanağı; ama her durumda güzel sanatlarla ilgisiz, normal çalışan bir makine gibi yolunda yürüyen, acımasız, ileriye güvenle bakan, güçlü ve salak biri.

Size şunu itiraf edeyim ki, bayım, nasıl hayattan, sizin kişi gibi o bayağı, gülünç, öyleyken bir zafer havası içinde sürdürülen hayattan, ölümün bu oldum olası can düşmanından ve karşıtından nefret ettiğim gibi, sizden ve sizin çocuğunuzdan da nefret ediyorum. Sizi küçümsediğimi söyleyemem. Hayır, yapamam bunu, dürüstlüğüm alıkoyar beni bundan. Siz benden daha güçlüsünüz. Ancak, bir tek silahla çıkabilirim sizin karşınıza, güçsüzlerin o yüce silahı ve intikam aracı: Zekâ ve söz. Bugün işte adı geçen silaha başvurdum. Çünkü mektup –bu sözümde de yine dürüstlükten şaşmıyorum, bayım– bir intikam eyleminden başka bir şey değil. Mektupta bir tek sözcük sizi şaşkınlığa uğratır da size yabancı bir gücün varlığını hissettirirse, o kaba serinkanlılığınızda bir an için sizi bocalatacak keskinliği, parlaklığı ve güzelliği gösterebilirse, sevincimden dünyalar benim olacaktır.

Detlev Spinell."

Ve Bay Spinell, mektubu zarflayıp pulladı, nazlı ve narin bir yazıyla gereken adresi yazdı üzerine, ardından postaya verdi.

11

Bay Klöterjahn, Bay Spinell'in odasının kapısını vurdu; elinde temiz pak yazılmış kocaman bir yaprak kağıt tutuyor, enerjik bir şekilde davranmayı kafasına koymuş biri gibi görünüyordu. Posta idaresi üzerine düşeni yapmış, mektup izlemesi istenen yolu izleyerek Einfried'den Einfried'e o şaşılacak yolculuğu geride bırakıp ve dosdoğru postalanan kişinin eline geçmişti.

Bay Klöterjahn içeri girdiğinde, Bay Spinell kanepede oturmuş, kapağında insanın aklını karıştıran o resimle kendi yazdığı romanı okumaktaydı. Birden ayağa kalkıp böyle bir ziyaretçiyi hiç beklemiyormuş gibi soran bakışlarla gözlerini Bay Klöterjahn'a çevirdi, oysa kızarıp bozardığı açıkça görülüyordu.

"İyi günler", dedi Bay Klöterjahn. "İşinizin arasında sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın! Ama sorabilir miyim acaba, bu mektubu siz mi yazdınız?" Temiz pak bir yazıyla döşenmiş kocaman bir yaprak kağıdı sol eliyle havaya kaldırmış, sağ eliyle kağıda vuruyor, bu da kağıdın yüksek sesle hışırdamasına yol açıyordu. Ardından sağ elini geniş ve rahat pantolonunun cebine sokup başını yana yatırdı, bazı kimselerde rastlanan bir davranışla, karşısındakinin söyleyeceklerine kulak verip dinlemek için ağzını açıp bekledi.

Bay Spinell, ne tuhafsa gülümsüyordu; nazik, biraz şaşalamış, yarı özür dileyerek, elini başına götürüp düşünür gibi yaptı.

"Ha evet, doğru... evet... mektubu izninizle ben..."

Şuydu sorun: Bay Spinell, bugün her zamanki nor-

mal kişiliğine bürünüp öğleye kadar yatmıştı, bu yüzden de vicdanı rahat değildi, başı sersem gibiydi, sinirli bir hal vardı üzerinde, direncini biraz azalmış hissediyordu. Bu yetmiyormuş gibi, kendini gösteren ilkbahar havası onu bitkin düşürmüş, biraz karamsar birine dönüştürmüştü. Hani Bay Klöterjahn ile arasında geçen sahnede öyle alabildiğine sersemce davranışını açıklayabilmek için, bütün bunların belirtilmesi gerekiyor.

"Demek öyle? Bak sen! Güzel!" diye yanıtladı Bay Klöterjahn; çenesini göğsüne bastırmış, kaşlarını kaldırarak kollarını gerip ileriye uzatmış ve benzeri daha bir sürü hazırlığa başvurarak, formalite gereği sorduğu sorunun ardından hemen insafsızca sadede gelmek istemişti. Ne var ki, şahsına karşı beslediği hayranlıktan, ilgili hazırlıkta biraz fazla ileriye gitmiş olacaktı; çünkü sonradan sergilediği davranışın, bu uzun boylu hazırlıklardaki gözdağı veren havaya pek de uygun düştüğü söylenemezdi.

"Çok güzel!" diye yineledi. "O zaman, istenilen saatte karşısına çıkılıp kendisiyle konuşulabilecek birine sayfalar dolusu mektuplar yazmanın saçmalığını düşünerek, izin verin de yanıtımı size sözlü vereyim, azizim Bay Spinell!"

"Şey... saçmalık", dedi Bay Spinell gülümsemeli, özür dileyerek, nerdeyse boynu büküktü.

"Saçmalık!" diye yineledi Bay Klöterjahn; davasının haklılığına ne kadar güvendiğini, bu güveni hiçbir şeyin sarsamayacağını göstermek üzere sert sert başını salladı. "Hani bu mektup müsveddesi için tek bir söz harcamaya değmezdi; ne yalan söyleyeyim, sandviç sarmak için bile kullanmak istemezdim onu; ne var ki,

şimdiye kadar aklımın almadığı bazı konularda aydınlatıyor beni, bazı değişiklikleri anlamamı sağlıyor. Tabii bunlar sizi ilgilendirmez, ayrıca bizim de bunlardan söz açmamızın sırası değil. Ben iş güç sahibi bir adamım, sizin o dile gelmez vizyonlarınızdan daha iyi şeylere kafamda yer vermem gerekiyor."

"Ben 'silinip atılamayan' diye yazmıştım", dedi Bay Spinell ve doğrulup ayağa kalktı. Bay Klöterjahn ile arasında geçen bütün sahne boyunca şöyle biraz onurunu koruyabildiği tek bir an varsa, o da buydu.

"Silinip atılamayan... dile gelmeyen...!" diye karşılık verdi Bay Klöterjahn ve gözlerini elindeki mektuba dikti. "Öyle bir yazınız var ki, berbat mı berbat, azizim! Bu yazıyla size benim büroda iş vermezdim doğrusu. İlk bakışta pek temiz bir yazı gibi görünüyor, ama biraz dikkat edince boşluklarla, sarsak çiziktirmelerle dolu. Ne var ki, bu sizin sorununuz, beni ilgilendirmez. Şimdi buraya gelmemin nedeni, bir kez sizin bir palyaçodan kalır yeriniz olmadığını söylemektir ki, bunu umarım siz de biliyorsunuzdur. Ayrıca korkağın tekisiniz; bunu da, sanırım size uzun boylu kanıtlamanın gereği yok. Karımın bana yazdığına göre, rastladığınız kadınların yüzlerine bakamıyor, gerçekten korktuğunuz için sadece yan gözle bakıp gördüğünüz şeyle ilgili tatlı bir izlenim edinmeye çalışıyormuşsunuz. Ne yazık ki karım sonradan yazdığı mektuplarda sizden pek söz açmaz oldu; yoksa hakkınızda daha başka şeyler de anlatabilirdim. Ama siz işte böyle birisiniz. 'Güzellik', iki kelimede bir ağzınıza aldığınız sözcük sizin, ama aslında ödleklikten, sinsilikten ve kıskançlıktan başka şey değil, onun için de "sır vermeyen sanator-

yum koridorları" lafını ediyorsunuz kuşkusuz; hani benim kalbime bir bıçak gibi saplanacağı düşünülmüş bir laf, ama yalnızca eğlendirdi beni. Eğlendirdi, o kadar! Nasıl, şimdi öğrendiniz mi öğreneceğinizi? Sizin ne mal olduğunuzu biraz olsun gözlerinizin önüne serebildim mi, sizi sefil yaratık? 'Benim için sakınılmaz bir iş' değilse de. Güleyim bari..."

"Kaçınılmaz diye yazmıştım", diye düzeltti Bay Spinell. Ama hemen sustu ardından.Yürekler acısı durumda, saçları ağarmış yaşlı bir okul öğrencisi gibi çaresizlik içinde, fena halde paylanıp azarlanmış, oracıkta dikiliyordu.

"Kaçınılmaz, sakınılmaz... Siz nesiniz, biliyor musunuz? Aşağılık, ödlek herifin biri. Her Allahın günü beni sofrada görüyor, beni selamlıyor, bana gülümsüyorsunuz; bana yemek doldurulmuş tabakları uzatıyor, gülümsüyorsunuz; afiyet olsun diyor, gülümsüyorsunuz. Sonra da bir gün kalkıp suçlamalarla dolu böyle bir paçavrayı yolluyorsunuz bana. Ha ha! Evet, iş yazıya gelince, cesur biri olup çıkıyorsunuz hemen! İş bu maskara mektupla kalsa neyse. Ama benim aleyhimde birtakım dolaplar çevirdiniz, arkamdan bana karşı birtakım entrikalara giriştiniz, şimdi çok iyi anlıyorum bunu. Ama yaptıklarınızın size bir yararı dokunduğunu da hayal etmeyin sakın! Karımın kafasına birtakım saçma düşünceler yerleştirdiğinizi umuyorsanız, yanlış kapı çaldınız; karım, bunlara kapılmayacak kadar aklı başında bir kadındır. Hatta daha da ileri gidip buraya geldiğimizde beni, benimle oğlumuzu her zamankinden bir başka türlü karşıladığını sanıyorsanız, o münasebetsizliğinize tüy dikmiş olursunuz! Küçük Anton'umuzu öp-

mediyse, bunu yalnızca onu kollamak için yaptı, çünkü son zamanlarda nefes borusundan değil, ciğerlerinden rahatsız olabileceği söylenmeye başladı, eh böyle bir durumda insan elbet bilemez... Beri yandan, henüz hiç kesinlik kazanmış değil ciğerlerinden rahatsız olduğu ya, neyse. Ve mektubunuzdaki 'o, ölüyor' sözlerini yazan size de, bayım, eşek demekten başka yapacak şey kalmıyor."

Konuşmasının burasında Bay Klöterjahn kendini biraz toparlamaya, nefes alıp verişini biraz düzene sokmaya çalıştı. İyice çileden çıkmış durumdaydı; sağ elinin işaret parmağını boşlukta sürekli Bay Spinell'e doğru uzatıp çekiyor, sol elindeki mektubun iler tutar yerini bırakmıyordu. İngilizler gibi sarışın favoriler arasında kalan yüzü korkunç derecede kızarmıştı, bulutlarla çevrelenmiş alnını şişip kabarmış damarlar gazap şimşekleri gibi oyuklarla donatmıştı.

"Benden nefret ediyormuşsunuz", diye sürdürdü konuşmasını. "Evet, beni aşağılayacakmışsınız ama, sizden daha güçlü biriymişim. Evet, öyleyim, sizi mendebur herif, yüreğim konuşuyor benim, sizde ise yürek ne gezer! O 'zeka ve sözcükleriniz' ile sizi, siz kuş beyinli sinsi herifi bir güzel benzetirdim ama, ne yaparsınız ki yasalar buna izin vermiyor. Ama bu demek değildir ki, azizim, sizin davranışlarınızı hiç sesimi çıkarmadan sineye çekeceğim. Eve döndüğümde, altında açıkça adınız soyadınız yazılı bu mektubu avukatıma göstereyim de, dünyanın kaç bucak olduğunu anlar mısınız, anlamaz mısınız, bakalım! Benim adım saygın bir addır, bayım ve bunu da çalışmalarımda gösterdiğim liyakate borçluyum. Gelgelelim, taşıdığınız isimle

size bir metelik borç veren olur mu acaba? Bir düşünseniz fena olmaz hani. Sizi miskin türedi sizi! Sizinle en iyisi yasal yoldan hesaplaşmak! Siz, herkes için tehlikeli birisiniz! İnsanların aklını başından alıyorsunuz! Ama bu kez başarılı olduğunuz kuruntusuna kapılmanız için hiçbir neden yok, sizi koruyucu melek rolünde sinsi alçak sizi! Sizin gibilerin karşısında pes edeceğimi sanıyorsanız, aldanıyorsunuz. Ben de yürek var, yürek!"

Bay Klöterjahn'ın artık iyiden iyiye tepesi atmıştı, bağırıyor, bende yürek var deyip duruyordu.

'Şarkılar' söylüyorlardı. Nokta. Hiç de şarkı söyledikleri yoktu! Örgü örüyorlardı. Ayrıca, işittiğim kadarıyla, rendelenmiş patates kızartılarak yapılan bir yemek reçetesi üzerinde konuşuyorlardı. Şu 'yıkılış' ve 'dağılıp gidiş' sözlerinizi kayınpedere gösterdim mi, o da sizi mahkemeye verecektir, bundan hiç kuşkunuz olmasın!

'Tabloyu gördünüz mü, gördünüz mü onu?' Tabii gördüm, ama ne diye bu yüzden nefesimi tutacakmışım da kaçıp gidecekmişim oradan, bilmem! Ben, sizin gibi gözucuyla bakmam kadınlara, onları gereği gibi görür, gözden geçiririm. Hoşuma giderler ve beni isterlerse, alır giderim *onları*. Bende yürek var, yürek!"

Tam bu anda kapı vuruldu. Birçok defa çabuk çabuk, ard arda yinelenen ufak, sert ve korkutucu vuruşlar Bay Klöterjahn'ı susmaya zorladı; dur durak bilmeyen, çaresiz kalmış, sürekli ileri fırlayan bir ses aceleyle:

"Bay Klöterjahn, Bay Klöterjahn! Hay Allah! Bay Klöterjahn burada mı?" diye sesleniyordu.

"Bekleyin dışarda!" diye tersledi Bay Klöterjahn. "Ne var? Burada biriyle konuşuyorum şimdi!"

Bocalamalar içinde, kesik kesik konuşan ses: "Bay Klöterjahn! Gelmeniz gerekiyor!" dedi. "Doktorlar da geldiler. Aman yarabbi! Ne üzücü bir olay!"

Bunun üzerine, Bay Klöterjahn koşup açtı kapıyı. Dışarıda belediye meclisi üyesi Bay Spatz'ın eşi Bayan Spatz dikiliyordu. Mendilini ağzına tutmuş, uzun ve iri gözyaşları çifter çifter yanağından yuvarlanıp mendile akıyordu.

"Bay Klöterjahn", dedi güçlükle Bayan Spatz. "Ne müthiş, ne üzücü bir şey! Ağzından o kadar çok kan geldi ki! Korkunç denecek kadar çok! Sakin sakin yatakta oturmuş, bir melodi mırıldanıyordu. Birden kan boşandı ağzından! Aman Tanrım, ne çok kan!"

"Öldü mü yoksa?" diye bağırdı Bay Klöterjahn. Bayan Spatz'ı kolundan tutmuş, eşikte sağa sola çekiştiriyordu. "Hayır, hemen ölmedi, öyle değil mi? Henüz büsbütün ölmedi, beni görebilir henüz. Yine birazcık kan geldi ağzından, öyle değil mi? Ciğerlerinden ha? Öyle, belki gerçekten ciğerlerindendir." Birden: "Gabriele!" diye haykırdı Bay Klöterjahn. Gözleri adeta yuvalarından fırlamıştı; sıcak, iyilik dolu, insancıl ve dürüst bir duygunun nasıl yüreğinden fışkırdığı görülüyordu. "Peki, geliyorum!" dedi ve uzun uzun adımlar atarak yürüdü; Bayan Spatz'ı da çekip odadan çıkararak koridorlarda peşi sıra sürükledi. Dönemeçler yapan koridorun uzak bir yerinden sesi geliyor, ses hızla uzaklara kayıyordu: "Büsbütün ölmedi, değil mi? Ciğerinden ha?"

12

Bay Spinel, Bay Klöterjahn'ın öyle ansızın yarıda kesilen ziyareti sırasında hangi yerde durmuşsa yine orada dikiliyor, Bay Klöterjahn'ın giderken açık bıraktığı kapıya bakıyordu. Sonunda kapıdan çıkıp koridorda birkaç adım ilerledi, kulak kabartıp uzakları dinledi. Çıt yoktu; derken yine dönüp odaya girerek kapıyı kapadı.

Bir süre aynada kendini seyredip ardından masaya yöneldi, bir gözden küçük bir şişecikle minik bir bardak çıkardı, kimsenin kendisini bu yüzden ayıplamayacağı bir davranışla kadehe konyak doldurup içti. Sonra kanepeye uzanıp gözlerini yumdu.

Pencerenin üst kanadı açık duruyordu. Einfried'in bahçesinde kuşlar ötüşüyor, bu ufak, narin ve arsız seslerde ilkbahar, incecikten ve derinlere nüfuz ederek tüm görkemiyle kendini açığa vuruyordu. Bir ara Bay Spinell, kendi kendine mırıldandı: "Sakınılmaz iş..." Sonra başını sağa sola oynattı, şiddetli bir sinir ağrısına yakalanmış gibi havayı dişlerinin arasından içine çekti.

Bir türlü yatışıp kendini toparlayamıyordu. İnsan az önceki gibi kaba ve hoyrat yaşantılar için yaratılmayınca! Ruhunda geçen, çözümlenmesi uzun sürecek bir olayın ardından, Bay Spinell, kalkıp biraz hareket etmesinin, açık havaya çıkıp biraz dolaşmasının iyi olacağı kararına vardı. Şapkasını alıp odadan çıktı.

Sanatoryumu geride bırakıp da kendini burcu burcu, yumuşak bir havanın ortasında bulunca, başını döndürüp gözlerini yavaş yavaş sanatoryum binasının yu-

karılarına kaldırdı; bakışları kapalı bir pencereye gelince, vakur, sağlam ve karanlık, bir süre ayrılmadı buradan. Derken Bay Spinell, ellerini sırtında kavuşturup çakıl döşeli yolda ilerlemeye koyuldu. Derin düşüncelere dalmıştı.

Tarhların üzeri hasırlarla örtülüydü, ağaçlarla çalılar ise henüz çıplaktı; ama kar kalkmıştı, yollarda sadece ıslak izleri görülüyordu. Yapma mağaraları, üzeri sarmaşıklarla örtülü yolları ve kameriyeleriyle bahçe, koyu gözleri, doymuş ve altınsı ışığıyla öğle sonrasının görkemli ve aydınlık renk cümbüşü içinde uzanmış yatıyor, ağaçların karanlık dalları aydınlık gökyüzünde keskin ve narin çizgiler oluşturuyordu.

Güneşin şekillenip biçimden yoksun ışık kitlesinin yavaş yavaş aşağılara inerek gözle görülür bir diske dönüştüğü, diskin daha bir doygun ve yumuşak yangınına gözlerin katlanabildiği bir saatti yaklaşık olarak. Bay Spinell, güneşi seçemiyordu; izlediği yol, güneşin önünü kapıyor, saklıyordu onu. Başını önüne sarkıtmış yürüyor, kendi kendine bir ezgi mırıldanıyordu, kısa bir şey, ürkek ve yakınmalı tırmanıp yukarılara çıkan bir figür, özlem motifi... Ama birden, var gücüyle kısa bir soluk alarak olduğu yere çivilenmiş gibi durdu, şiddetle çatılmış kaşlarının altından gözleri iri iri açılarak, korkunun yol açtığı bir savunma ifadesiyle dosdoğru ileride bir noktaya dikildi.

Yol bir dönemeç yapmış, batan güneşe doğru yönelmişti. Altın yaldızdan kenarlarıyla dar ve aydınlık iki bulut şeridinin yarıp geçtiği güneş diski, kocaman ve çapraz, gökyüzünde duruyor, ağaçların doruklarını ateşe veriyor, sarı kırmızı parıltısını bahçenin üzerine

saçıyordu. Bu altınsı aydınlıkla, tepesinde güneş diskinin o kocaman halesi, sırtında İskoçyalılar gibi altın sırmalarla bezenmiş kırmızı bir giysi, tombul bir kadın yolda dimdik duruyor, sağ elini dolgun kalçasına dayamış, sol eliyle zarif bir çocuk arabasını ileri geri sallıyordu. Arabada çocuk oturuyor, oğul Anton Klöterjahn oturuyor, Gabriele Eckhof'un topaç gibi oğlu oturuyordu.

Sırtında tüylü beyaz bir ceket, başında kocaman beyaz bir şapka, tombul yanaklı, görkemli ve uslu uslu, arabada oturuyordu Anton Klöterjahn; gözleri, neşeyle ve yolundan şaşmaksızın, Bay Spinell'in gözlerini arayıp bulmuştu. Romancı Bay Spinell kendini toparlamak üzereydi, koskoca bir adamdı nihayet, bu beklenmedik ışıl ışıl yaratığın önünden geçip gidebilecek gücü gösterebilir, gezintisini sürdürebilirdi. Ama birden korkunç bir şey oldu, Anton Klöterjahn gülmeye ve sevincinden çığlıklar atmaya başladı: Nedeni belirsiz bir sevinçle haykırıp duruyordu, doğrusu dehşete kapılmamak elde değildi.

Allah bilir, böyle neşelendiren neydi Anton Klöterjahn'ı? Karşısındaki siyah giysili kimse mi onu bu çılgın sevince boğmuştu? Yoksa hayvanca bir neşe nöbetine mi kapılmıştı? Bir elinde ısırmak için kemikten bir halka, ötekisinde tenekeden bir zımbırtı tutuyordu. Her iki nesneyi de sevincinden çığlık çığlığa güneşe doğru uzatıyor, havada sallayıp birbirine vuruyor, sanki böylelikle alay edip eğlenerek belli bir kimseyi oradan kovmak, uzaklaştırmak istiyordu. Gözleri zevkten nerdeyse yumulmuştu. Ağzı öylesine açıktı ki, pespembe damağını görmek mümkündü. Hatta sevinç çığlıkları

atarken, ileri geri sallıyordu başını.

Bay Spinell, ansızın dönüp oradan uzaklaştı. Peşinde küçük Klöterjahn'ın sevinç çığlıkları, kolunu özenli ve katı-zarif bir konumda tutarak çakıl yolda yürüyor, koşa koşa oradan uzaklaşmak istediğini gizlemeye çalışırcasına adımlarını ağırdan alarak atmaya çaba harcıyordu.

İÇİNDEKİLER

Tonio Kröger **5**
Tristan **97**

1929 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Thomas Mann (1875-1955) 20. yüzyıl Alman edebiyatının önde gelen yazarlarındandır. "*Tonio Kröger*" ve "*Tristan*" adlı iki uzun öyküsünü Kâmuran Şipal'in Türkçesiyle sunuyoruz.

" Kalbi korkuyla çarpıyordu; önlerinden yürüyüp geçtiği zemin kattaki kapıların birinden babasının çıkıp karşısına dikilmesini bekler gibiydi; sanki babası, sırtında bürodayken giydiği ceket, kulağının arkasına sıkıştırılmış kalemle çıkıp gelecek, onu durdurup şimdiye dek süregeldiği uçarı hayattan dolayı bir güzel sigaya çekecek ve bunu da kendisi pek yerinde görecekti. Ne var ki, odaların önünden benzeri bir olayla karşılaşmadan geçti. İç kapı kapalı değildi, aralık bırakılmıştı, bunu doğru bulmadı. Beri yandan, hani bazı tatlı düşlerde engeller kendiliklerinden ortadan kalkar ve insan şansı yaver gidip hiçbir engele toslamadan tuttuğu yolda ilerler, onun gibi bir duygu uyanmıştı içinde. "

Thomas Mann

9789754066593